

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

**ΕΘΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ**

**19 ΜΑΡΤΙΟΥ 2009
ΖΑΠΠΕΙΟ ΜΕΓΑΡΟ, ΑΘΗΝΑ**

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ του Χρήστου Πολυζωγόπουλου, Προέδρου της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής	5
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ	11
ΤΟ ΠΛΗΡΕΣ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ.....	25

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

α) Η αναγκαιότητα και η προοπτική μίας Εθνικής Κοινωνικής Αναπτυξιακής Συμφωνίας

Εδώ και 15 χρόνια, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (Ο.Κ.Ε.) αποτελεί τον εθνικό φορέα κοινωνικού διαλόγου για τη γενική πολιτική της χώρας και ιδιαίτερα για την οικονομική και κοινωνική πολιτική. Η δημιουργία της δεν αποτέλεσε μία άνωθεν επιλογή της τότε πολιτικής ηγεσίας, αλλά το αποκορύφωμα μιας μακράς διεργασίας κοινωνικής ωρίμανσης. Κατά τη διεργασία αυτή, οι κοινωνικές τάξεις και οι επαγγελματικές ομάδες συνειδητοποίησαν ότι, πέραν από αντιτιθέμενα συμφέροντα, έχουν πολλά που τους ενώνουν και κυρίως έχουν τη δυνατότητα να αναζητήσουν από κοινού λύσεις στα προβλήματά τους. Οι κοινές αυτές λύσεις, μπορεί να μην ικανοποιούν το μέγιστο των επιθυμιών του κάθε επί μέρους φορέα, είναι όμως αμοιβαία επωφελείς, είναι πιο ρεαλιστικές και έχουν μεγαλύτερη αντοχή στο χρόνο αφού είναι το προϊόν συμφωνίας και όχι ενός πρόσκαιρου συσχετισμού δυνάμεων υπέρ της μίας ή της άλλης πλευράς.

Μέχρι σήμερα, η Ο.Κ.Ε. έχει εκδώσει πάνω από 200 Γνώμες, δηλαδή κείμενα με θέσεις και προτάσεις για νομοσχέδια ή για θέματα που επέλεξε με δική της πρωτοβουλία. Οι Γνώμες αυτές, πέρα από τη χρησιμότητά τους στη συγκεκριμένη συγκυρία κατά την οποία εκδόθηκαν, αποτελούν ένα πολύτιμο οδηγό για οποιονδήποτε θέλει να διαγνώσει την κοινή συνισταμένη των απόψεων των κοινωνικών δυνάμεων της χώρας στα μεγάλα ζητήματα που την απασχολούν.

Όλες αυτές, όμως, οι παρεμβάσεις της Ο.Κ.Ε. στο δημόσιο διάλογο στη χώρα μας, ακόμη και αυτές που αφορούσαν ευρύτερες πολιτικές όπως η ανταγωνιστικότητα, η απασχόληση, η παιδεία, η υγεία ήταν μεμονωμένες υπό την έννοια ότι αφορούσαν ένα συγκεκριμένο θέμα, μικρότερου ή μεγαλύτερου εύρους. Είναι όμως γνωστό πως στο οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό γίνεσθαι οι επί μέρους πολιτικές δεν πρέπει να σχεδιάζονται και να υλοποιούνται μεμονωμένα αλλά θα πρέπει να συνδυάζονται και να αλληλοτροφοδοτούνται.

Έχοντας κατά νου αυτή τη βασική αλήθεια, και διαθέτοντας πλέον την εμπειρία και τη θεσμική μνήμη όλων αυτών των ετών και των παρεμβάσεων σε όλους τους τομείς πολιτικής, η Ο.Κ.Ε., σε συνεργασία με τους κοινωνικούς φορείς που την αποτελούν, αποφάσισε να κάνει ένα ποιοτικό άλμα: να διαμορφώσει ένα πλαίσιο θέσεων και προτάσεων για μια **Εθνική Κοινωνική Αναπτυξιακή Συμφωνία** που θα αφορά και θα συνδέει όλους τους βασικούς τομείς της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής της χώρας μας.

Κατά την άποψή μας, μία τέτοια συμφωνία είναι απαραίτητη σε κάθε χώρα, σε κάθε χρονική περίοδο. Στην Ελλάδα, όμως, και στη συγκεκριμένη περίοδο της βαθιάς οικονομικής και κοινωνικής κρίσης αποκτά μια ξεχωριστή σημασία καθώς βρισκόμαστε σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι, όπου οι μεγάλες εγχώριες διαρθρωτικές αδυναμίες και υστερήσεις που εντείνονται τα τελευταία χρόνια, συναντούν τις συνέπειες μιας οξύτατης διεθνούς χρηματο-πιστωτικής και όχι μόνο, κρίσης.

Ο συνδυασμός αυτός πλήττει συνολικά την οικονομία και την κοινωνία μας και δεν αφήνει ανεπηρέαστο κανένα πολίτη και καμία επιχείρηση υπονομεύοντας τις προόδους των τελευταίων δεκαετιών.

Έτσι, η χώρα μας καλείται να επιλύσει με τρόπο αποτελεσματικό, διαφανή, κοινωνικά δίκαιο και ανθεκτικό στο χρόνο, πολλά χρόνια και επιδεινούμενα προβλήματά της σε ένα εξαιρετικά δυσμενές διεθνές περιβάλλον.

Σε αυτό το πλαίσιο, διεξήχθη ο διάλογος για την Εθνική Κοινωνική Αναπτυξιακή Συμφωνία με την ευθύνη της Ο.Κ.Ε. και με τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών εταίρων, καθώς και με την υποστήριξη εμπειρογνομόνων εγνωσμένου επιστημονικού κύρους και του συνόλου του επιστημονικού δυναμικού της Ο.Κ.Ε. Βάση του διαλόγου αποτέλεσαν οι διαχρονικές απόψεις που έχει διατυπώσει η Ο.Κ.Ε. πάνω στα μεγάλα θέματα, συμπεριλαμβανομένων και των Γνωμών που εκδόθηκαν κατά το τελευταίο δωδεκάμηνο, οι οποίες αποτέλεσαν Γνώμες Πρωτοβουλίας ακόμη και σε θέματα που δεν έχουν αποτελέσει παραδοσιακά αντικείμενο διαλόγου μεταξύ του συνόλου των κοινωνικών εταίρων, όπως η εκπαίδευση, η δημόσια διοίκηση και η υγεία.

Το αποτέλεσμα αυτού του διαλόγου είναι η παρούσα Συμφωνία η οποία είναι αρθρωμένη στους εξής βασικούς τομείς πολιτικής:

1. Ανάπτυξη - Ανταγωνιστικότητα
2. Απασχόληση
3. Κοινωνία της γνώσης- Διά βίου Μάθηση
4. Εκπαίδευση
5. Έρευνα - Καινοτομία
6. Φορολογική πολιτική
7. Δημόσια Διοίκηση
8. Κοινωνική ασφάλιση
9. Κοινωνική Πρόνοια - Κοινωνική Ασφάλεια
10. Υγεία
11. Βιοτικό επίπεδο - Συνθήκες διαβίωσης
12. Ίση μεταχείριση - Μεταναστευτική πολιτική
13. Κλιματική αλλαγή - Ενεργειακός τομέας
14. Φυσικό περιβάλλον
15. Αγροτική ανάπτυξη - Ανάπτυξη της υπαίθρου

Στα θέματα αυτά περιγράφεται κατ' αρχάς η υφιστάμενη κατάσταση, στη συνέχεια διατυπώνονται οι βασικοί στόχοι που θα πρέπει να επιδιωχθούν και τέλος οι προτάσεις για την επίτευξη των στόχων αυτών.

Ξεκαθαρίζουμε με απόλυτη σαφήνεια ότι η παρούσα Συμφωνία-Πλαίσιο δεν αποτελεί κάποιο σχέδιο κυβερνητικού προγράμματος ή προσπάθεια έκφρασης και προ παντός υποκατάστασης των εταίρων της Ο.Κ.Ε., οι οποίοι έχουν την πλήρη αυτοτέλειά τους.

Ακόμη δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής το ότι μια τέτοια Συμφωνία δεν είναι ένα στατικό κείμενο. Οι συνθήκες αλλάζουν και θα πρέπει οι υλοποιούμενες πολιτικές να επαναξιολο-

γούνται τόσο ως προς τους ρυθμούς υλοποίησης, όσο και ως προς την ανταπόκρισή τους στις εκάστοτε συνθήκες. Γι' αυτό, η Συμφωνία δεν αποτελεί απλώς μία παρέμβαση στις παρούσες κοινωνικές, εργασιακές και οικονομικές συνθήκες, αλλά θέτει τη βάση για μία διαρκή και δομημένη διαδικασία κοινωνικού διαλόγου με αντικείμενο τα μεγάλα προβλήματα της χώρας. Τα αποτελέσματα ενός τέτοιου διαλόγου θα προσφέρουν λύσεις προς τη σωστή κατεύθυνση και, συνεπώς, αυτός θα τυγχάνει αποδοχής και εφαρμογής. Αυτή η διάσταση οριοθετεί και την προοπτική που αναμφισβήτητα έχει η **Εθνική Κοινωνική Αναπτυξιακή Συμφωνία** και την οποία η Ο.Κ.Ε. θεωρεί πολύ σημαντική.

β) Εθνική Κοινωνική Αναπτυξιακή Συμφωνία και η Διεθνής Οικονομική Κρίση

Στην πορεία για τη διαμόρφωση, αλλά και στη συνέχεια για την υλοποίηση αυτής της Συμφωνίας, είναι βέβαιο ότι η παρούσα κρίση όρθωσε και ορθώνει πρόσθετα εμπόδια. Τα εμπόδια όμως αυτά μπορούν να αντιμετωπισθούν μέσα από ένα πνεύμα συναντίληψης των κοινωνικών εταίρων.

Αφετηρία αυτής της συναντίληψης είναι οι εξής διαπιστώσεις:

- Πρώτον, ότι το πρόβλημα είναι, κατ' αρχήν, παγκόσμιο και απαιτεί παγκόσμιες λύσεις, όπως τη λήψη μέτρων ενίσχυσης της εποπτείας και του συντονιστικού ρόλου των διεθνών οικονομικών οργανισμών στη βάση των κατευθυντήριων αποφάσεων που πρέπει να ληφθούν, σε ευρωπαϊκό, παγκόσμιο αλλά και εθνικό επίπεδο και, μάλιστα, προς μία άλλη κατεύθυνση που θα περιορίζει ή και εξαφανίζει τέτοια φαινόμενα που οδηγούν σε επανάληψη των οικονομικών κρίσεων.
- Δεύτερον, η διεθνής οικονομική κρίση καθιστά ακόμη πιο επιτακτική την ανάγκη να αντιμετωπισθούν τα πάγια διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, κοινωνίας και της δημόσιας διοίκησης.
- Τρίτον, χρειάζονται μέτρα άμεσης παρέμβασης για την ανακούφιση αυτών που πλήττονται περισσότερο και για την αποτροπή προβλέψιμων δυσλειτουργιών της οικονομίας και της αγοράς εργασίας, τα οποία ωστόσο θα λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη για μία μακρόπνοη αναπτυξιακή πολιτική για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.

Με βάση αυτές τις διαπιστώσεις η Ο.Κ.Ε. επαναφέρει επικαιροποιημένες τις προτάσεις της, τις οποίες είτε είχε διατυπώσει στο παρελθόν είτε θεωρεί ως επείγουσες στην τωρινή συγκυρία, ενόψει και των αποφάσεων που λαμβάνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο:

- Λήψη μέτρων για την άμεση ανακούφιση των χαμηλών κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων, όπως, ειδικότερα, μέσω της φορολογίας ή με την ενίσχυση του διαθέσιμου εισοδήματος των εργαζομένων, των συνταξιούχων και των ανέργων.
- Λειτουργία του ταμείου κατά της φτώχειας προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης ατόμων

και οικογενειών που δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους και αδυνατούν να τους εξασφαλίσουν αντικειμενικά με τις δικές τους προσπάθειες (εύρεση απασχόλησης) ή από άλλες πηγές, ιδίως από παροχές ενός συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

- Θεσμική θωράκιση της εργασίας και των εργασιακών δικαιωμάτων, ενίσχυση της ποιότητας της εργασίας μέσω αποτελεσματικών ελέγχων για την τήρηση της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας.
- Ανάπτυξη δράσεων για την ενίσχυση της απασχόλησης κυρίως των νέων, ώστε να διευκολυνθεί η ένταξή τους στην παραγωγική διαδικασία, αλλά και των μακροχρόνια ανέργων με την απορρόφησή τους ιδιαίτερα στον κοινωνικό τομέα της οικονομίας.
- Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας με κατάργηση των περιπτώσεων και αντιαναπτυξιακών εμποδίων που τίθενται σε αυτή χωρίς να υπηρετούν κανένα κοινωνικό στόχο.
- Έμφαση στην καινοτομία, στην κοινωνία της γνώσης, στην έρευνα και στην τεχνολογία, στην εκπαίδευση και στη συνεχιζόμενη κατάρτιση, κυρίως στους κρίσιμους τομείς όπως είναι ο τουρισμός, η πράσινη οικονομία κ.λπ.
- Εφαρμογή ενός άλλου μοντέλου αναπτυξιακής πολιτικής το οποίο θα εδράζεται στην προστασία του περιβάλλοντος και σε πολιτικές που θα οδηγήσουν στην «πράσινη ανάπτυξη» και στην αύξηση των θέσεων εργασίας.
- Προστασία των καταναλωτών, των δανειοληπτών, αντιμετώπιση της ακρίβειας, των καρτέλ και της κατάχρησης μονοπωλιακών θέσεων στην αγορά.
- Ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και της απασχόλησης που επιτυγχάνουν.
- Αλλαγή του τρόπου λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με ενισχυμένο τον εποπτικό ρόλο της Τράπεζας της Ελλάδας.

Η στροφή της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας προς τις κατευθύνσεις αυτές, τις οποίες προτείνει η Ο.Κ.Ε., δεν μπορεί παρά να είναι θετική. Ήδη πολλές ευρωπαϊκές χώρες κινούνται προς αυτές, όπως στην επιδότηση της απασχόλησης, σε στήριξη της έρευνας, της «πράσινης» ανάπτυξης, σε στήριξη σημαντικών κλάδων της οικονομίας (μεταφορές, ενεργειακός σχεδιασμός). Απομένει και στη χώρα μας να σχεδιάσει και να εφαρμόσει άμεσα μία παρόμοια στρατηγική.

Εμείς, από την πλευρά μας, έχοντας ως στόχο τη γρήγορη εξειδίκευση προτάσεων για την πολιτική στήριξη των ανωτέρω, παίρνουμε πρωτοβουλίες για την εξέταση κρίσιμων θεμάτων, όπως:

- Η ποιότητα και η έκταση της απασχόλησης σε συνδυασμό με την αντιμετώπιση της ανεργίας.
- Η βελτίωση της ποιότητας του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.
- Η αναμόρφωση της λειτουργίας της δημόσια διοίκησης.
- Οι πολιτικές άμεσης εφαρμογής για την υποστήριξη των φτωχών και των χαμηλών εισοδηματικών ομάδων του πληθυσμού.

Για την επίτευξη αυτού του στόχου, θα ορίσουμε εντός των επόμενων ημερών, αντίστοιχες ομάδες εργασίας, καθώς και τους Προέδρους και τους Εισηγητές των ομάδων αυτών.

Οι ομάδες αυτές θα κληθούν να εργασθούν στη βάση οριοθετημένου πλαισίου και με εντατικό χρονοδιάγραμμα ολοκλήρωσης των προτάσεών τους, ώστε με τις προβλεπόμενες διαδικασίες έκδοσης γνώμων από την Ο.Κ.Ε., να φθάσουμε στο επιθυμητό αποτέλεσμα.

Τις προσπάθειές μας αυτές θα τις συνοδεύσουν παράλληλες πρωτοβουλίες σε περιφερειακό και νομαρχιακό επίπεδο, με στόχο τις συνεννοήσεις σε εθνικό επίπεδο να τις παρακολουθήσουν και ακολουθήσουν και συνεννοήσεις τοπικού και περιφερειακού χαρακτήρα.

γ) Αντί επιλόγου

Η κοινή, αναπτυξιακή και κοινωνικά δίκαιη πορεία αποτελεί ώριμο αίτημα των πολιτών και επιταγή των καιρών.

Η πορεία αυτή απαιτεί επιχειρησιακό σχέδιο και ορατά αποτελέσματα μέσα σε ένα γενικότερο όραμα.

Απαραίτητη και अपαραβάτα προϋπόθεση για να αποδώσει η όποια συμφωνία είναι η ενίσχυση των θεσμών ή και ο μετασχηματισμός τους μέσω μεταρρυθμιστικών πολιτικών.

Πάνω από όλα αποτελεί αδήριτη ανάγκη ο σεβασμός των θεσμών και η υποστήριξή τους ώστε να παίξουν το ρόλο τους μακριά από κάθε λογής σκοπιμότητες.

Έτσι θα τεθούν γερά θεμέλια για ένα αξιόπιστο πολιτικοκοινωνικό σύστημα και πεδίο στη βάση του οποίου θα διαμορφώνεται ένα διαφορετικό κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον.

Σε αυτή την προοπτική, η υλοποίηση της συμφωνίας αυτής είναι χρέος όλων.

Χρήστος Πολυζωγόπουλος
Πρόεδρος της Ο.Κ.Ε.

**ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ
ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ**

Αντί αναφοράς των κεντρικών Προτάσεων της Συμφωνίας, σε έναν επίλογο, επιλέγεται η αναφορά των βασικών σημείων τους πριν από την αναλυτική παράθεση των θέσεων και των απόψεων της Συμφωνίας στους επιμέρους τομείς αυτής έτσι, ώστε να διαγραφούν αμεσότερα οι κύριες κατευθύνσεις της. Οι προτάσεις αυτές στους βασικούς τομείς πολιτικής είναι οι εξής:

Ανάπτυξη - Ανταγωνιστικότητα

- Δημιουργία ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος με:
  - μηχανισμούς διασφάλισης της ανταγωνιστικής λειτουργίας των αγορών
  - μείωση των επιβαρύνσεων και απλοποίηση των διαδικασιών για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων
  - παγίωση ενός σταθερού φορολογικού πλαισίου
  - περαιτέρω προώθηση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης
  - περαιτέρω στήριξη και ενημέρωση των ΜΜΕ
  - σύγχρονα και αποτελεσματικά συστήματα κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού
- Ουσιαστικότερη και πιο ενεργή συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη διαμόρφωση των αναπτυξιακών πολιτικών.
- Επικέντρωση της αναπτυξιακής στρατηγικής στην ποιότητα και στην καινοτομία.
- Εκσυγχρονισμός και βελτίωση της λειτουργίας του δημόσιου τομέα σε επίπεδο τόσο κεντρικής όσο και περιφερειακής διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης.
- Ενίσχυση των μηχανισμών καταπολέμησης της παραοικονομίας, της φοροδιαφυγής, της εισφοροδιαφυγής και της παράνομης απασχόλησης.

Απασχόληση

- Διασύνδεση των πολιτικών απασχόλησης και καταπολέμησης της ανεργίας με την οικονομική, αναπτυξιακή, και επενδυτική πολιτική με στόχο την πλήρη απασχόληση.
- Εξειδίκευση και ποσοτικοποίηση των γενικών στόχων των πολιτικών απασχόλησης σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο.
- Σύζευξη της εκπαίδευσης/κατάρτισης με τις πραγματικές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας και αγοράς εργασίας.
- Ενίσχυση της εργασιακής ασφάλειας στις νέες μορφές απασχόλησης.
- Δράσεις στήριξης των μεγάλων σε ηλικία εργαζομένων.
- Διεύρυνση των υποδομών φροντίδας και των υπηρεσιών στήριξης ώστε να διευκολυνθεί η ένταξη στην αγορά εργασίας των γυναικών.
- Αύξηση των διαθέσιμων πόρων και εξειδίκευση των ενεργητικών και παθητικών πολιτικών απασχόλησης με στόχους και χρονοδιαγράμματα.

- Ενίσχυση και αναβάθμιση της λειτουργίας των θεσμών που παρεμβαίνουν στην αγορά εργασίας ώστε να καταπολεμηθεί η αδήλωτη εργασία.
- Βελτίωση του συστήματος ελέγχου της νομιμότητας των συνθηκών απασχόλησης και της τήρησης των νόμων για την υγεία και την ασφάλεια στους χώρους εργασίας.

Κοινωνία της γνώσης - Διά βίου Μάθηση

- Άμεση σύνδεση της κατάρτισης με τις τεχνολογικές εξελίξεις στην παραγωγή, τις ανάγκες των επιχειρήσεων και των εκπαιδευομένων.
- Συνέργεια και συμπληρωματικότητα της πολιτικής για τη δια βίου μάθηση με πολιτικές άλλων υφιστάμενων φορέων (Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, ΟΑΕΔ, ΠΑΕΠ, ερευνητικά Ινστιτούτα).
- Αύξηση των δημόσιων δαπανών για τη δια βίου μάθηση και εξασφάλιση της συνέχειας και της αποτελεσματικότητας των μέτρων που θα ληφθούν.
- Πιστοποίηση και έλεγχος ποιότητας της δια βίου μάθησης.
- Αναβάθμιση του Εθνικού Συστήματος Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (Ε.Σ.Σ.Ε.Ε.Κ.Α.).
- Άμεση εμπλοκή και ενίσχυση του ρόλου των ίδιων των επιχειρήσεων στο όλο σύστημα διαμόρφωσης και υλοποίησης της επαγγελματικής κατάρτισης.
- Δημιουργία ενός Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, σύμφωνα με τους στόχους του ευρωπαϊκού προγράμματος «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010».
- Σύνδεση των δαπανών για τη δια βίου μάθηση όπως και των δαπανών για τις πολιτικές απασχόλησης με τους ποιοτικούς και ποσοτικούς στόχους για την αγορά εργασίας.
- Ενίσχυση της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων σε όλες τις διαδικασίες προγραμματισμού, υλοποίησης, υποστήριξης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των εφαρμοζόμενων πολιτικών.

Εκπαίδευση

- Παρά την αναμφισβήτητη συμβολή της εκπαίδευσης στην κοινωνική συνοχή και στην κοινωνική πρόοδο, πρωταρχικός της ρόλος είναι η διάπλαση των νέων ανθρώπων. Αυτό το δεδομένο είναι πολύ σημαντικό, ιδίως σε μια εποχή κατά την οποία η υψηλή ανεργία και η φτώχεια πλήττουν ιδιαίτερα την ευάλωτη ομάδα των παιδιών, επιδεινώνοντας τις προοπτικές τους, μειώνοντας την ποιότητα ζωής τους, προκαλώντας τους άγχος και ωθώντας τα στον κοινωνικό αποκλεισμό.
- Βελτίωση της εκπαιδευτικής λειτουργίας του ολοήμερου σχολείου με την πλήρη επίτευξη των γνωστικών, παιδαγωγικών και κοινωνικών του στόχων.
- Αναβάθμιση της θέσης των εκπαιδευτικών, προσαρμογή των αποδοχών στη σημασία του λειτουργήματός τους και βελτίωση της επιμόρφωσης και της μετεκπαίδευσής τους.
- Αναβάθμιση του Τεχνικού Λυκείου.

- Περιορισμός της διδακτέας ύλης σε ρεαλιστικά πλαίσια, ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας του μαθητή και περιθώρια για εξειδίκευσή/συμπλήρωσή της από τον καθηγητή.
- Ολοκληρωμένη εκπαίδευση στα Α.Ε.Ι. των αυριανών καθηγητών καθώς σήμερα υστερεί η παιδαγωγική διάσταση.
- Δημιουργία ομίλων για τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα των μαθητών και διευκόλυνση της λειτουργίας των μαθητικών κοινοτήτων.
- Καθιέρωση, μεσοπρόθεσμα, συστήματος εισαγωγής στα Α.Ε.Ι. που θα βασίζεται στο απολυτήριο του Λυκείου. Βραχυπρόθεσμα, θα πρέπει να διατηρηθούν τα στοιχεία που προσδίδουν αξιοπιστία στο σύστημα των εξετάσεων, να περιορισθούν τα μαθήματα σε πέντε (5) ανά κατεύθυνση, να συνυπολογίζεται σε περιορισμένο βαθμό ο μέσος όρος του Λυκείου και να ενισχυθεί η διδασκαλία των ειδικών μαθημάτων.
- Ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης.
- Ως προς το πανεπιστημιακό άσυλο, δεν κρίνεται αναγκαία η τροποποίηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, αλλά η συστηματική εφαρμογή του. Είναι σκόπιμη η αναβάθμιση των εσωτερικών μηχανισμών (αυτο)προστασίας και φύλαξης των πανεπιστημιακών χώρων, από ειδικά διοικητικά όργανα υπαγόμενα αποκλειστικά στις εκλεγμένες πρυτανικές αρχές.
- Ενίσχυση της αξιολόγησης και της διασφάλισης ποιότητας.
- Αντιμέτωπιση του ζητήματος της χρηματοδότησης της πανεπιστημιακής έρευνας, που θα πρέπει να τύχει ειδικής νομοθετικής ρύθμισης, μεταβολές στο πρότυπο διακυβέρνησης των ελληνικών ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης με στόχο την εξάλειψη της γραφειοκρατίας και δημιουργία μιας συνεκτικής ερευνητικής πολιτικής.
- Αντικατάσταση του παρωχημένου συστήματος διανομής ενός μόνο συγγράμματος με πρακτικές μελέτες που θα επιτρέπουν την επιλογή από την πλευρά των φοιτητών, με την παράλληλη οργάνωση και λειτουργία σύγχρονων πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών που θα παρέχουν τη δυνατότητα μελέτης της σχετικής βιβλιογραφίας.
- Η ενισχυτική διδασκαλία καθώς και η διδασκαλία ξένων γλωσσών, θα πρέπει να αναβαθμιστούν ώστε να περιοριστεί η ανάγκη των μαθητών για προσφυγή σε φροντιστήρια και ιδιαίτερα μαθήματα, φαινόμενο που αναιρεί την έννοια της δωρεάν παιδείας.
- Πρέπει να ενισχυθεί η αυτοτέλεια των πανεπιστημίων και ως προς τα μεταπτυχιακά προγράμματα, ενώ θα πρέπει να εξασφαλίζεται η προώθηση και η διαφύλαξη της ποιότητάς τους, η διαφάνεια της διαχείρισής τους και η χρηματοδότησή τους από τον προϋπολογισμό κάθε Ιδρύματος, ώστε να διασφαλίζεται η δωρεάν φοίτηση, με αύξηση της ευελιξίας μεταφοράς πόρων μεταξύ κωδικών και με παράλληλη αξιοποίηση δωρεών - χορηγιών. Θα πρέπει να ενισχυθούν οι μεταπτυχιακές σπουδές σε τομείς που η χώρα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα.

Έρευνα - Καινοτομία

- Ενίσχυση των μηχανισμών παραγωγικής αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων.
- Επέκταση της εφαρμογής των τεχνικών προτύπων και άμεση αναβάθμιση του ρόλου του ΕΛΟΤ, του ΕΣΥΔ και του ΕΙΜ. Εφαρμογή των προτύπων και των ελέγχων ποιότητας σε όλες τις επιχειρήσεις ανεξαρτήτως μεγέθους.
- Υποχρέωση κάθε δημόσιου φορέα (υπουργείο, γενική γραμματεία, περιφερειακή διοίκηση) να περιλαμβάνει μια διάσταση καινοτομίας και έρευνας στο πακέτο των μέτρων και δράσεων που εφαρμόζει.

Φορολογική πολιτική

α. Περιεχόμενα της φορολογητέας ύλης:

- Αποκατάσταση της προοδευτικότητας της φορολόγησης τόσο του εισοδήματος όσο και του κεφαλαίου.
- Η ονομαστική αύξηση του εισοδήματος να μη συνεπάγεται φορολογική επιβάρυνση.

β. Εντοπισμός της φορολογητέας ύλης:

- Καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας ως μέσο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.
- Κίνητρα ώστε οι πολίτες να καταστούν συμμετοχοί στην προσπάθεια περιστολής της φοροδιαφυγής.
- Εξειδικευμένες πολιτικές σε τομείς με εκτεταμένη φοροδιαφυγή.
- Αντικειμενικοποίηση της διαδικασίας φορολογικού ελέγχου.
- Σύνδεση των προστίμων και των προσαυξήσεων με ουσιαστικές παραβιάσεις της φορολογικής νομοθεσίας και αποσύνδεσή τους από παρατυπίες που καμία ουσιαστική παρανομία δεν υποκρύπτουν.

γ. Θεσμικό πλαίσιο:

- Απλοποίηση της φορολογικής νομοθεσίας.
- Σταθερότητα φορολογικού πλαισίου.
- Μελέτη αξιολόγησης επιπτώσεων (σχετικά με την οικονομική δραστηριότητα, την ανάπτυξη, την απασχόληση κ.α.) όποτε θεσπίζεται φορολογική ρύθμιση.

Δημόσια Διοίκηση

- Κράτος επιτελείο με αποκεντρωμένη λειτουργία και ενισχυμένο ρόλο της Αυτοδιοίκησης. Διοικητική μεταρρύθμιση, προς την κατεύθυνση αυτή.
- Εισαγωγή διαδικασιών προγραμματισμού και στοχοθεσίας για κάθε υπηρεσιακή μονάδα.
- Καθιέρωση διαδικασιών αξιολόγησης της επίτευξης του προγραμματισμού και των στόχων από κάθε υπηρεσία.

- Επανακαθορισμός των οργανικών θέσεων σε κάθε υπηρεσία με βάση τις σύγχρονες και αντικειμενικές ανάγκες.
- Χώροι εργασίας φιλικότεροι για τον πολίτη και το δημόσιο υπάλληλο.
- Μεγαλύτερη ευχέρεια κατανομής και ανακατανομής των εγκεκριμένων δαπανών ενός Υπουργείου.
- Καθιέρωση του θεσμού των υπηρεσιακών επί θητεία γενικών και ειδικών γραμματέων με αξιοκρατικές διαδικασίες επιλογής.
- Επανεξέταση όλων των διαδικασιών επαφής πολίτη και δημόσιας διοίκησης υπό το πρίσμα της αξιοποίησης των λύσεων που μπορεί να προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία.
- Παροχή κινήτρων προς τον πολίτη για να κάνει χρήση των νέων τεχνολογιών στην επαφή του με τη Δημόσια Διοίκηση.
- Αναβάθμιση της συμμετοχής των στελεχών της Δημόσιας Διοίκησης στις ευρωπαϊκές διαδικασίες διαμόρφωσης πολιτικών.
- Νομοπαρασκευαστική διαδικασία σύμφωνη με τις αρχές της καλής νομοθέτησης.

Κοινωνική ασφάλιση

α. Επάρκεια των παροχών:

- Εξέταση της προοπτικής δημιουργίας ενός συστήματος εθνικής σύνταξης μετά από εκτεταμένη διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους και εκπόνηση σχετικού Στρατηγικού Σχεδίου.
- Νομοθετική ρύθμιση για αύξηση των κατωτάτων ορίων συντάξεων, ώστε να υπερβαίνουν τουλάχιστον το στατιστικό όριο της φτώχειας (μείωση κατά ποσοστό 50% των συνταξιούχων που βρίσκονται κάτω από το εισοδηματικό όριο της φτώχειας).

β. Χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης:

- Εφαρμογή μέτρων που θα καταπολεμήσουν την εισφοροδιαφυγή και την αδήλωτη εργασία.
- Αύξηση των οικονομικών πόρων του συστήματος.
- Εφαρμογή κατάλληλων μέτρων με σκοπό τη δημιουργία αποθεματικών για τη χρηματοδότηση των φορέων κοινωνικής ασφάλισης.
- Αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας των ασφαλιστικών φορέων.
- Αποτελεσματική εφαρμογή πολιτικών μείωσης της ανεργίας και αύξησης των συνολικών επιπέδων απασχόλησης κυρίως των νέων και των γυναικών.
- Εκπόνηση έγκυρων και αξιόπιστων αναλογιστικών μελετών για όλα τα ασφαλιστικά ταμεία.
- Οριοθέτηση των προνοιακών πολιτικών από τις πολιτικές κοινωνικής ασφάλισης, ώστε

τα ασφαλιστικά ταμεία να μην επιβαρύνονται με παρεμβάσεις αναγκαίες για την κάλυψη αναγκών που υπάγονται στο πεδίο των πολιτικών πρόνοιας.

γ. Εκσυγχρονισμός του ασφαλιστικού συστήματος:

- Εξασφάλιση της δυνατότητας όλων να χρησιμοποιούν ποιοτικές υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας (π.χ. κέντρα φροντίδας παιδιών, υπηρεσίες φροντίδας ηλικιωμένων κ.α.).

δ. Απλούστευση των διαδικασιών:

- Κωδικοποίηση της ασφαλιστικής νομοθεσίας.
- Άμεση καταβολή της πρώτης σύνταξης (εντός π.χ. 30 ημερών από την υποβολή της αίτησης) και εξάλειψη των καθυστερήσεων.
- Αυτεπάγγελτη αναζήτηση όλων των εντύπων, δικαιολογητικών και άλλων στοιχείων που προέρχονται από άλλο ταμείο ή από φορείς του δημοσίου.
- Προώθηση του διοικητικού εκσυγχρονισμού των ασφαλιστικών φορέων.

ε. Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας:

- Ανάπτυξη ενός συστήματος αυτόματης και διαρκούς ενημέρωσης των ασφαλισμένων.
- Ολοκλήρωση και τελειοποίηση της μηχανοργάνωσης.
- Ενίσχυση της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας στο πεδίο της κοινωνικής ασφάλισης
- Εκπόνηση αναλυτικών επιχειρησιακών σχεδίων από όλους τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης.
- Εφαρμογή προγραμμάτων ενδυνάμωσης και ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού των φορέων.

στ. Βελτίωση της κοινωνικής - εισοδηματικής προστασίας των ανέργων:

- Επέκταση της προστασίας από την ανεργία σε όσους δεν έχουν πρόσβαση σε αυτή και, ιδίως, στους αυτοαπασχολούμενους και στους εργαζόμενους υπό τις νέες άτυπες μορφές απασχόλησης.
- Καθιέρωση παροχών για όλες τις κατηγορίες ασφαλισμένων που δεν δύνανται να συμπληρώσουν τον απαιτούμενο χρόνο ασφάλισης (π.χ. εργαζόμενοι με διαδοχικές συμβάσεις ορισμένου χρόνου) ή των οποίων το δικαίωμα στο επίδομα ανεργίας, εξαντλείται χωρίς να έχουν ακόμα βρει απασχόληση.
- Αύξηση του τακτικού επιδόματος ανεργίας στα επίπεδα των πραγματικών οικονομικών αναγκών (που αντιστοιχούν στο 80% του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη και που σε κάθε περίπτωση, δεν πρέπει να υπολείπεται του 70% αυτού).
- Λήψη μέτρων που θα προλαμβάνουν την ανεργία σε περιοχές που απειλούνται από βιομηχανική κρίση - Ρύθμιση των προϋποθέσεων επιδότησης από το Ειδικό Ταμείο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΤΚΑ) με νόμο και με αντικειμενικό πλαίσιο ίσης μεταχείρισης.
- Καθιέρωση ελάχιστων εγγυήσεων αξιοπρεπούς διαβίωσης.

Κοινωνική Πρόνοια - Κοινωνική Ασφάλεια & Βιοτικό επίπεδο - Συνθήκες διαβίωσης

- Εφαρμογή μιας Εθνικής Στρατηγικής Καταπολέμησης της Φτώχειας, η οποία θα συνδέεται με όλους τους σχετικούς τομείς: (α) οικονομία - απασχόληση, (β) κοινωνική πολιτική - κοινωνική ασφάλεια, (γ) κοινωνικές και δημόσιες υπηρεσίες, όπως η παιδεία, η υγεία - μακροχρόνια φροντίδα.
- Εισαγωγή μίας πολιτικής ελάχιστων εγγυήσεων αξιοπρεπούς διαβίωσης, ως βασικό στοιχείο της Εθνικής Στρατηγικής Καταπολέμησης της Φτώχειας, με έμφαση σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους και αδυνατούν να τους εξασφαλίσουν με τις δικές τους προσπάθειες ή από άλλες πηγές, ιδίως από παροχές ενός συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.
- Εξασφάλιση της αποτελεσματικής στόχευσης των παροχών κοινωνικής ασφάλειας και ορθός καθορισμός των κριτηρίων κοινωνικής επιδότησης.
- Ανάπτυξη μίας ολοκληρωμένης εθνικής στρατηγικής κοινωνικής ένταξης, με:
  - λήψη μέτρων άμεσης ανακούφισης των χαμηλών κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων
  - εξασφάλιση έγκυρων και αξιόπιστων στοιχείων σχετικά με την πραγματική αποτύπωση της αγοράς εργασίας σε τοπικό επίπεδο
  - βελτίωση της λειτουργίας των υπηρεσιών απασχόλησης συμπεριλαμβανομένης και της πλήρους μηχανοργάνωσής τους με στόχο την αποτελεσματικότερη λειτουργία τους
  - αξιολόγηση και αύξηση της αποτελεσματικότητας των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης
  - λειτουργία των δομών του Ε.Σ.Σ.Ε.Ε.Κ.Α.
  - εφαρμογή ολοκληρωμένων πολιτικών ένταξης για τους ανέργους και τους μετανάστες
  - οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου καθώς των μέτρων για την ενίσχυση των ατόμων με αναπηρία
  - καταπολέμηση της σχολικής διαρροής, με την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας
  - στοχευμένα μέτρα για την αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος της χώρας που θα αίρουν τους λόγους που αποτρέπουν ή και εμποδίζουν τα ζευγάρια από το να αποκτούν παιδιά
  - μέτρα για τη συμφιλίωση της οικογενειακής με την επαγγελματική ζωή.
- Προσέγγιση του Εθνικού Ταμείου Κοινωνικής Συνοχής όχι απλώς ως εργαλείου χρηματοδότησης των ήδη υφιστάμενων στη χώρα αποσπασματικών προγραμμάτων επιδοματικής ενίσχυσης αλλά ως εργαλείου ενός ευρύτερου εθνικού προγράμματος καταπολέμησης της φτώχειας, προκειμένου αυτό να συμβάλει πραγματικά στη μείωσή της.
- Ορθολογικοποίηση του φορολογικού συστήματος και στήριξη των οικονομικά ασθενέστερων.

Υγεία

α. Ανθρώπινο δυναμικό:

- Επεξεργασία πολιτικών συγκράτησης του ιατρικού πληθωρισμού, αναδιάταξης στις ιατρικές ειδικότητες, αναλογικής κατανομής ανά γεωγραφική περιφέρεια και σύνδεσης των ιατρικών αμοιβών με την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της ιατρικής εργασίας.

β. Κτιριακές υποδομές και εξοπλισμός:

- Εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού για την δημιουργία ικανοποιητικών υποδομών και επαρκούς εξοπλισμού.

γ. Δαπάνες:

- Δαπάνες υγείας στο 10% επί του ΑΕΠ (Έλεγχος, Συγκράτηση Κόστους - Ποιοτικότερες Υπηρεσίες).
- Αύξηση δαπανών υγείας μόνο για προστασία περιβάλλοντος & δημόσια υγεία
- Προμήθεια φαρμάκων των νοσοκομείων & των ασφαλιστικών ταμείων με ποσοστό έκπτωσης επί της χονδρικής τιμής πώλησης. Επαναφορά της λίστας. Τυχαίος δειγματοληπτικός ποιοτικός έλεγχος συνταγογράφησης.
- Πλήρης μηχανοργάνωση της νοσοκομειακής δραστηριότητας ανά τμήμα, ιατρό και ασθενή.
- Διπλογραφικό Λογιστικό Σύστημα και ένταξη της μισθοδοσίας στους προϋπολογισμούς των νοσοκομείων.
- Σύστημα Προμηθειών.

δ. Ποιότητα:

- Περιοδική αξιολόγηση των υπηρεσιών με βάση μετρήσιμα και συνεπώς συγκρίσιμα κριτήρια.

ε. Υγεία:

- Συνδυασμός της πολιτικής για τη δημόσια υγεία με τη γενικότερη πολιτική της υγείας αλλά και με κοινωνικές ανάγκες υψηλής προτεραιότητας π.χ. την καταπολέμηση της φτώχειας.
- Επέκταση των πολιτικών για τη δημόσια υγεία και σε δράσεις για τον οικογενειακό προγραμματισμό, την καταπολέμηση της βίας και κακομεταχείρισης παιδιών, την καταπολέμηση του AIDS/HIV, χρήσης ναρκωτικών και αλκοόλ κ.α.

στ. Πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας:

- Ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου, αποτελεσματικού και ποιοτικού δημόσιου συστήματος πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, ώστε να μειωθεί η ιδιωτική δαπάνη των νοικοκυριών και να μην επιβαρύνονται τα νοσοκομεία.

ζ. Δευτεροβάθμια φροντίδα υγείας:

- Η δευτεροβάθμια περίθαλψη θα πρέπει να προσλάβει ένα καθαρά αυτοδύναμο χαρακτήρα λειτουργίας με ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού (κυρίως νοσηλευτικού) με δυνατότητα διοικητικό-διαχειριστικής πρωτοβουλίας και ευελιξίας και με στόχο την ικανοποιητική παροχή υπηρεσιών στον ασθενή.

η. Ιατροκοινωνικός τομέας μακροχρόνια φροντίδα υγείας:

- Δημιουργία δημόσιου συστήματος μετα-νοσοκομειακής φροντίδας ασθενών (χρόνια πάσχοντες) και δημόσιου συστήματος αποθεραπείας και αποκατάστασης, καθώς και δημιουργία και επάρκεια παροχών μακροχρόνιας φροντίδας.

θ. Ψυχική υγεία:

- Δημιουργία δομών ψυχικής μέριμνας για την παιδική και εφηβική ηλικία.
- Εξασφάλιση των πόρων που θα διατηρήσουν τα προστατευόμενα εργαστήρια για τους ψυχικά ασθενείς.
- Παροχή παρηγορητικής φροντίδας (π.χ. ιατρεία πόνου, μέριμνα για τους καρκινοπαθείς) στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας.

ι. Φαρμακευτική πολιτική:

- Πλήρης μηχανογράφηση όλων των εκφάνσεων διακίνησης του φαρμάκου.
- Εξασφάλιση ακριβών δεδομένων για την καταγραφή της δημόσιας φαρμακευτικής δαπάνης.
- Εκπόνηση και εφαρμογή θεραπευτικών πρωτοκόλλων με συγκεκριμένη φαρμακευτική αγωγή για κάθε πάθηση.
- Καθορισμός της κατηγορίας φαρμάκων που θα μπορούν να συνταγογραφούν οι ιατροί κάθε ειδικότητας, μηχανογραφική αξιολόγηση της «συνταγογραφικής» συμπεριφοράς κάθε ιατρού και συνέπειες για όσους ακολουθούν αθέμιτες πρακτικές.

Ίση μεταχείριση - Μεταναστευτική πολιτική

α. Ίση μεταχείριση:

- Τροποποίηση του νόμου Ν. 3304/05 προς την κατεύθυνση των παρατηρήσεων του Συνήγορου του Πολίτη, της Ο.Κ.Ε. και των Μ.Κ.Ο.
- Επανεξέταση ρυθμίσεων άλλων νόμων που ενδεχομένως εισάγουν άμεσες ή έμμεσες διακρίσεις.
- Κύρωση διεθνών συμβάσεων που απαγορεύουν τις διακρίσεις ή ρυθμίζουν σχετικά ζητήματα ως προς ομάδες ευάλωτες σε διακρίσεις.

β. Ισότητα των φύλων:

- Οικονομική, κοινωνική και ψυχολογική στήριξη των θυμάτων διακρίσεων.

- Ενίσχυση των υποστηρικτικών δομών για τους εργαζόμενους γονείς και εν γένει για τα πρόσωπα που έχουν τη μέριμνα εξαρτώμενων ατόμων.

γ. Μετανάστευση:

- Οι προϋποθέσεις έκδοσης και ανανέωσης των αδειών διαμονής θα πρέπει να επανεξεταστούν ώστε να μειώνεται η αδήλωτη εργασία των μεταναστών και να μην επιβαρύνονται οι ίδιοι με τις συνέπειές της.
- Οι διαδικασίες νομιμοποίησης θα πρέπει να είναι απλές, ώστε να ενθαρρύνουν και όχι να αποθαρρύνουν τους αλλοδαπούς και τους τυχόν εργοδότες τους να συμμετάσχουν σε αυτές.
- Μελέτη του διεθνούς νομικού πλαισίου για τα δικαιώματα των μεταναστών, ώστε να υπάρχει αποτύπωση και των ρυθμίσεων αυτών στα εθνικά νομοθετήματα.
- Λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση θεμάτων που αφορούν στους μετανάστες δεύτερης γενιάς.
- Χάραξη ολοκληρωμένης πολιτικής για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών, η οποία να καλύπτει όλο το φάσμα των κοινωνικών δικαιωμάτων, να εμπλέκει άμεσα τις δημόσιες υπηρεσίες και να εξασφαλίζει το συντονισμό των αρμόδιων υπουργείων.
- Άρση των εμποδίων που έμμεσα ευθύνονται για τη δυσχερή προσβασιμότητα των μεταναστών σε ορισμένα αγαθά και υπηρεσίες.
- Απεξάρτηση του επίσημου καθεστώτος διαμονής από το δικαίωμα απρόσκοπτης πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες υγείας.

Κλιματική αλλαγή - Ενεργειακός τομέας

- Υιοθέτηση από τις δημόσιες πολιτικές: α) της περιβαλλοντικής διάστασης και των δεδομένων της κλιματικής αλλαγής, β) της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» και γ) της αρχής της «μέγιστης βιώσιμης απόδοσης» σε όλες τις δραστηριότητες εκμετάλλευσης και διαχείρισης των φυσικών πόρων.
- Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης.
- Διευκόλυνση και στήριξη των επενδύσεων στον τομέα των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.
- Διενέργεια μίας εθνικής εκστρατείας δημόσιας ενημέρωσης.
- Εξειδικευμένες πολιτικές για την επίτευξη της ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας σε τομείς «χρήστες» της ενέργειας, όπως οι μεταφορές και η βιομηχανία.
- Εξορθολογισμός της ενεργειακής ζήτησης και αποφυγή στρεβλώσεων στην συμπεριφορά των καταναλωτών ενέργειας (προνομιακή τιμολόγηση, μη τιμολόγηση ρεύματος κ.α.).
- Οι στρατηγικές προσαρμογής θα πρέπει, πέραν της ενεργειακής, να άπτονται και της οικονομικής και της κοινωνικής διάστασης της κλιματικής αλλαγής. Ειδικότερα, θα πρέπει:

- ο να αναλυθεί η κοινωνική πτυχή της κλιματικής αλλαγής, να μελετηθούν και να εξειδικευθούν οι επιπτώσεις των πολιτικών για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής στην απασχόληση,
- ο να ληφθούν μέτρα για τη δημιουργία απασχόλησης προς αντιστάθμιση των θέσεων εργασίας που χάνονται στο πλαίσιο της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή.

Φυσικό περιβάλλον

- Ανάπτυξη και εφαρμογή μίας ολοκληρωμένης περιβαλλοντικής πολιτικής.
- Ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και ενεργοποίηση των πολιτών στην κατεύθυνση προστασίας του περιβάλλοντος.
- Δραστικός περιορισμός του καθεστώτος της νόμιμης εκτός σχεδίου δόμησης.
- Δημιουργία αποτελεσματικού μηχανισμού αντιμετώπισης (παρακολούθηση, πρόληψη, καταστολή) της αυθαίρετης δόμησης.
- Προώθηση του σχεδιασμού χρήσεων γης στον εξωαστικό χώρο.
- Λειτουργία Παρατηρητηρίου Περιβάλλοντος, με την ολοκλήρωση των διαφόρων (επιμέρους) συστημάτων περιβαλλοντικών πληροφοριών και τη δημιουργία μηχανισμού συνεχούς ενημέρωσης.
- Βιώσιμος Εθνικός Χωροταξικός Σχεδιασμός με βασικές προτεραιότητες:
  - ο την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών καταστροφών από την άναρχη ανάπτυξη
  - ο την απόλυτη προστασία του συνόλου των στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς
  - ο τη μη καταστρατήγηση του άρθρου 24 του Συντάγματος
  - ο την κατάρτιση βιώσιμης ενεργειακής πολιτικής.
- Αντιμετώπιση της υποβάθμισης των δασών με την ενίσχυση και αναβάθμιση της δασικής υπηρεσίας, τον κατάλληλο εξοπλισμό σε τεχνικά μέσα της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας και τη θεσμοθέτηση ενιαίας ευθύνης (πρόληψη και καταστολή) για την πυροπροστασία.
- Περιορισμός των απωλειών νερού μέσα από μια συστηματική και συντονισμένη προσπάθεια συντήρησης και βελτίωσης της λειτουργίας των δικτύων ύδρευσης από τις Δημόσιες Επιχειρήσεις Ύδρευσης και Αποχέτευσης.
- Ολοκληρωμένη στρατηγική αντιμετώπισης του προβλήματος διαχείρισης των αποβλήτων.

Αγροτική Ανάπτυξη - Ανάπτυξη της υπαίθρου

- Χάραξη στρατηγικής ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης που θα διαφοροποιείται ανάλογα με τον τύπο αγροτικής περιοχής (δυναμικές, ορεινές, προβληματικές, νησιωτικές και τουριστικές) και προώθηση σχεδίου αναδιάρθρωσης καλλιεργειών.
- Η αγροτική παραγωγή της χώρας είναι ανάγκη να προσανατολιστεί στην προσφορά προϊόντων ποιότητας, με έμφαση στην παραγωγή διατροφικών παραδοσιακών και βιολογικών

προϊόντων, την τυποποίησή τους ως επώνυμα προϊόντα και την προώθησή τους στην αγορά.

- Αντιμετώπιση κατά προτεραιότητα του τεράστιου ελλείμματος πληροφόρησης, ενημέρωσης και εκπαίδευσης του αγροτικού πληθυσμού, των ελλιπών δομών και υποδομών στον πρωτογενή τομέα, της ανεπάρκειας στην οργάνωση της προσφοράς, της αδυναμίας προσανατολισμού της αγροτικής παραγωγής στις απαιτήσεις της αγοράς.
- Ενίσχυση των επενδύσεων στις αγροτικές και κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις (σχέδια βελτίωσης).
- Σύγχρονη επαγγελματική αγροτική εκπαίδευση και εκπαιδευτικά προγράμματα που θα ενσωματώνουν γνώσεις προστασίας και διαφύλαξης του περιβάλλοντος.
- Ενίσχυση της λειτουργίας των αγροτικών συνεταιρισμών με στόχο όχι μόνο τη μείωση του κόστους παραγωγής, αλλά κυρίως τη διάθεση στην αγορά αγροτικών - διατροφικών προϊόντων ποιότητας, καινοτομίας και διατροφικής αξίας, που παράγονται με φιλικές προς το περιβάλλον διαδικασίες, ικανές να εγγυηθούν την ποιότητα, την υγεία και την ασφάλεια παραγόμενων τροφίμων.

ΤΟ ΠΛΗΡΕΣ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ

1. Ανάπτυξη - Ανταγωνιστικότητα.....	26
2. Απασχόληση	30
3. Κοινωνία της γνώσης - Διά βίου Μάθηση.....	33
4. Εκπαίδευση.....	35
5. Έρευνα - Καινοτομία	42
6. Φορολογική πολιτική	44
7. Δημόσια Διοίκηση	47
8. Κοινωνική ασφάλιση.....	54
9. Κοινωνική Πρόνοια-Κοινωνική Ασφάλεια	59
10. Υγεία.....	63
11. Βιοτικό επίπεδο - Συνθήκες διαβίωσης.....	67
12. Ίση μεταχείριση - Μεταναστευτική πολιτική	70
13. Κλιματική αλλαγή - Ενεργειακός τομέας	77
14. Φυσικό περιβάλλον	81
15. Αγροτική ανάπτυξη - Ανάπτυξη της υπαίθρου	86

1. ΑΝΑΠΤΥΞΗ - ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

α) Η υφιστάμενη κατάσταση

Παρά τις θετικές επιδόσεις και τους σταθερά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, που παρουσίασε η ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια, η διεθνής ανταγωνιστικότητα της χώρας δεν εμφανίζεται βελτιωμένη. Η χώρα ακολουθεί μια καθοδική πορεία στην κατάταξη του Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας που καταρτίζει το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (World Economic Forum). Συγκεκριμένα, η Ελλάδα έχει υποχωρήσει στη θέση 65 για το έτος 2007, δηλαδή κατά 4 θέσεις από το προηγούμενο έτος (61η θέση).

Οι ελληνικές εξαγωγικές επιδόσεις δεν παρουσιάζουν τον επιθυμητό δυναμισμό, ενώ ένα αυξανόμενο μέρος της εγχώριας ζήτησης καλύπτεται από εισαγόμενα προϊόντα. Το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών εξακολουθεί να κινείται σε υψηλά επίπεδα γεγονός που αποτυπώνει τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα και τις διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας.

Η πρόσφατη επιβράδυνση της παγκόσμιας και της ευρωπαϊκής οικονομίας επηρεάζει, όπως είναι αναμενόμενο, τους ρυθμούς μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας.

Οι αυξήσεις στις τιμές και ο ανοδικά κινούμενος πληθωρισμός, υψηλότερος από τον μέσο της Ε.Ε., οδηγεί σε ανακατανομή των εισοδημάτων, επηρεάζοντας αρνητικά το βιοτικό επίπεδο των μισθωτών, αυξάνοντας το κόστος ζωής και τα επίπεδα της φτώχειας και επιδεινώνοντας, και αυτός με την σειρά του, την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας. Οι αυξητικές τάσεις στις τιμές αναμένεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις τόσο στις ελληνικές εξαγωγές όσο και στον τουρισμό δημιουργώντας μεγαλύτερα προβλήματα στο ήδη ελλειμματικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Η ανταγωνιστικότητα δεν επηρεάστηκε θετικά ούτε από τις επενδύσεις του επιχειρηματικού τομέα, οι οποίες κινήθηκαν θετικά ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά την περίοδο 2000 - 2007, καθώς δεν ξέφυγαν από το φαύλο κύκλο της αυξανόμενης επιδότησης παραγωγικών δομών, με προβλήματα τεχνολογίας και οργάνωσης τα οποία διαιωνίζονται. Το επίπεδο καινοτομίας στις παραγωγικές δραστηριότητες είναι ιδιαίτερα χαμηλό, όπως χαμηλός είναι και ο βαθμός συνεργασίας των επιχειρήσεων με τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά κέντρα.

Τέλος, αρνητικά επηρεάζεται η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων από τα γραφειοκρατικά βάρη, τη συνεχώς μεταβαλλόμενη φορολογική νομοθεσία, την ελλιπή στήριξη των επιχειρήσεων, κυρίως των ΜΜΕ, τη δυσκολία άντλησης κεφαλαίων και ειδικότερα κεφαλαίων υψηλού κινδύνου και τη διαφθορά.

β) Οι θέσεις

Η σταθερότητα του οικονομικού περιβάλλοντος αποτελεί πρωταρχική προϋπόθεση για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη μίας χώρας και τη βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητάς της. Η επιχειρηματική δραστηριότητα μπορεί να καταστεί ανταγωνιστική στοχεύοντας

στην ποιότητα, σε υψηλά εκπαιδευμένο και συστηματικά καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό και σε τομείς έντασης γνώσης, τεχνολογίας και καινοτομιών. Η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας πρέπει να βασίζεται σε τεχνολογικές και ερευνητικές παρεμβάσεις, σύγχρονη οργάνωση της παραγωγής και της εργασίας, βελτίωση των υποδομών και των δικτύων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, βελτίωση των εργασιακών σχέσεων και του συστήματος κοινωνικής προστασίας, καθώς και ενός ευνοϊκού για την επιχειρηματικότητα περιβάλλοντος.

Ο ρόλος του κράτους στην αναπτυξιακή διαδικασία είναι σημαντικός καθώς είναι κοινή διαπίστωση ότι το κράτος και η πολιτική του, το μέγεθος, η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα επηρεάζουν το επίπεδο της ανταγωνιστικότητας και μπορούν να λειτουργήσουν ως αντικίνητρα για επενδύσεις. Ταυτόχρονα, η κοινωνική συναίνεση και η ανάπτυξη κλίματος εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς και την πολιτική ηγεσία είναι εξίσου, και συχνά περισσότερο σημαντικοί, παράγοντες προώθησης της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας μίας οικονομίας.

Στο πλαίσιο της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης, η οικονομική ανάπτυξη δεν μπορεί παρά να συμβαδίζει με την αύξηση της απασχόλησης και την βελτίωση του κράτους πρόνοιας. Επιπρόσθετα, η περιβαλλοντική διάσταση της ανάπτυξης είναι ιδιαίτερα σημαντική και επομένως οι περιβαλλοντικές ευαισθησίες πρέπει να αντιμετωπίζονται με υπευθυνότητα στο πλαίσιο των διεθνών πολιτικών. Σύμφωνα επομένως με τις βασικές θέσεις της Ο.Κ.Ε., μόνο η ανταγωνιστικότητα που στηρίζεται στην ποιοτική διάσταση του παραγωγικού συστήματος είναι μακροχρόνια. Επομένως, η διαδικασία βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας είναι άμεσα συνυφασμένη με τη στροφή από τη χρήση χαμηλού κόστους εργασίας στη αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού υψηλών προσόντων και ικανοτήτων. Η ενσωμάτωση της τεχνογνωσίας στη λειτουργία μιας επιχείρησης, η παραγωγή καινοτομίας και η τεχνολογική εξέλιξη, αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες παραγωγικότητας, ανταγωνιστικότητας, κερδοφορίας, οικονομικής μεγέθυνσης και αυξημένης απασχόλησης.

Η εθνική ανταγωνιστικότητα είναι συνάρτηση χαρακτηριστικών της κοινωνίας και της οικονομίας τα οποία διαμορφώνονται μακροχρόνια και η βελτίωση τους απαιτεί συντονισμένη προσπάθεια, χωρίς παλινδρομήσεις. Προς όλες αυτές τις κατευθύνσεις χρειάζεται να κινηθεί με συνέπεια, με επιμονή και με μακροχρόνιο χρονικό ορίζοντα, μια διαδικασία μεταρρυθμίσεων στις δομές και τη λειτουργία των διαφόρων συστημάτων της εθνικής ζωής. Η επιτυχία υλοποίησης τέτοιων αλλαγών θα εξαρτηθεί από τη συλλογική αποδοχή της αναγκαιότητάς τους.

γ) Οι προτάσεις

Οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης και η υψηλή ανταγωνιστικότητα συνεπάγονται υψηλότερο βιοτικό επίπεδο για το σύνολο της κοινωνίας, εξασφαλίζουν την κοινωνική συνοχή και βελτιώνουν τους οικονομικούς δείκτες ευημερίας.

Με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και τη σταθερή αναπτυξιακή πορεία της ελληνικής οικονομίας, απαιτούνται μεταρρυθμίσεις που θα αποσκοπούν στη βελτίωση της λει-

τουργίας του Κράτους για τη δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για τις επιχειρήσεις. Το ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον εμπεριέχει διαφάνεια, θεσμούς διαφύλαξης του ανταγωνισμού, διευκόλυνση και στήριξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Στο πλαίσιο αυτό, το κράτος οφείλει να χαράσσει πολιτικές ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και δράσεις για τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης, τη στήριξη των επενδύσεων, την απλοποίηση των διαδικασιών ίδρυσης νέων επιχειρήσεων, τη μείωση του γραφειοκρατικού βάρους για τις επιχειρήσεις, τη δημιουργία ενός σταθερού φορολογικού περιβάλλοντος, την παροχή κινήτρων για καινοτόμες επενδύσεις και την ενίσχυση της έρευνας και της κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού. Αναλυτικότερα απαιτούνται:

- α) Μέτρα που θα ενισχύσουν τον ανταγωνισμό εξασφαλίζοντας την σταθερότητα των τιμών. Σημειώνεται ότι με το Νόμο 3373/2005 πραγματοποιήθηκε προσπάθεια αναβάθμισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού. Όπως όμως έχει σημειωθεί και στο παρελθόν, παραμένει ζητούμενο να καταξιωθεί η Επιτροπή σε ρόλο όχι μόνο κατασταλτικό, αλλά και ενεργητικό, προωθώντας αλλαγές που θα διευκολύνουν τη λειτουργία του ανταγωνισμού σε όλες τις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών, ανεξάρτητα αν σε αυτές δραστηριοποιούνται ιδιωτικές επιχειρήσεις, δημόσιες υπηρεσίες και ελεγχόμενοι οργανισμοί ή ομάδες οργανωμένων συμφερόντων. Επιπρόσθετα, επιβάλλεται να αντιμετωπισθεί άμεσα η παραοικονομία και να καταργηθούν οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις ή πρακτικές που περιορίζουν τον ανταγωνισμό σε τμήματα ή κλάδους της οικονομίας και ευνοούν μονοπωλιακές ή ολιγοπωλιακές τιμολογιακές συμπεριφορές.
- β) Ανάπτυξη της δια βίου μάθησης και εφαρμογή αποτελεσματικών συστημάτων κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού. Η δημιουργία καταρτισμένου και υψηλής ειδίκευσης εργατικού δυναμικού συμβάλλει στη βελτίωση της παραγωγικότητας αλλά και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.
- γ) Μέτρα βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Ρυθμίσεις δηλαδή που ενθαρρύνουν τις επενδύσεις, τις καινοτομίες, την ανταγωνιστική λειτουργία υφισταμένων και τη δημιουργία νέων επιχειρηματικών σχημάτων. Μεταξύ των μέτρων πολιτικής πρέπει να συμπεριλαμβάνονται δράσεις για την:
  - εξάλειψη της περιττής γραφειοκρατίας, των αυξημένων κόστεων και της διαφθοράς που συνδέεται με τη γραφειοκρατία,
  - εύρυθμη ανταγωνιστική λειτουργία των αγορών,
  - μείωση των επιβαρύνσεων και την απλοποίηση και επιτάχυνση των διαδικασιών για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων και των διαδικασιών αδειοδότησης,
  - παγίωση ενός σταθερού φορολογικού πλαισίου με προβλέψιμη συνολική φορολογική επιβάρυνση. Το φορολογικό περιβάλλον της χώρας έχει ανάγκη από ένα σύστημα διαφανές, απλό, εύκολα κατανοητό, κοινωνικά δίκαιο και με χρονική διάρκεια. Το φορολογικό περιβάλλον πρέπει να αποτελεί τον βασικό πυλώνα στήριξης της αναπτυξιακής στρατηγικής της χώρας.

- περαιτέρω προώθηση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης,
  - περαιτέρω ενίσχυση των υποδομών όπου απαιτείται και στο πλαίσιο ενός ολοκληρωμένου αναπτυξιακού σχεδιασμού,
  - ενίσχυση των ΜΜΕ καθώς παρατηρείται ότι οι μέχρι σήμερα πολιτικές είναι ανεπαρκείς για να δημιουργηθεί συνολικά ένα ευνοϊκό περιβάλλον. Ειδικότερα απαιτείται: i) η διαμόρφωση τριετούς σχεδίου δράσης για τις μικρές κυρίως επιχειρήσεις, ii) η επίσπευση της ενεργοποίησης του Γενικού Εμπορικού Μητρώου, iii) η ενεργοποίηση του Εθνικού Συμβουλίου για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΕΣΜΕ), iv) η ανάπτυξη ειδικών δράσεων που θα ενισχύουν και θα διευκολύνουν αποφασιστικά τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό και την καινοτομία στις ελληνικές μικρές επιχειρήσεις v) η δημιουργία βάσης δεδομένων αναφορικά με τις εξελίξεις στο χώρο των ΜΜΕ και τέλος vi) η δημιουργία φορέων στήριξης και πληροφόρησης των ΜΜΕ ικανών να καθοδηγήσουν τις υφιστάμενες επιχειρήσεις αλλά και τους νέους επενδυτές (ακόμη και για τις τυπικές διαδικασίες που έχουν σχέση με την ισχύουσα νομοθεσία).
- δ) Ουσιαστικότερη και πιο ενεργή συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη διαμόρφωση των αναπτυξιακών πολιτικών. Η κοινωνική συναίνεση αποτελεί τον κρισιμότερο ίσως παράγοντα για την επιτυχία των μεταρρυθμίσεων, οι οποίες απαιτούνται για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και επομένως είναι αναγκαία η αύξηση του χρόνου, ο οποίος διατίθεται για την κοινωνική διαβούλευση με τους άμεσα εμπλεκόμενους κοινωνικούς φορείς αλλά και τα θεσμικά όργανα κοινωνικού διαλόγου.
- ε) Επικέντρωση της αναπτυξιακής στρατηγικής στην ποιότητα και την καινοτομία. Είναι επιτακτικός ο προσανατολισμός και η στήριξη της εγχώριας παραγωγής στην κατεύθυνση ενός παραγωγικού προτύπου του οποίου η ανταγωνιστικότητα δεν εξαρτάται από το χαμηλό κόστος των εισροών και τις χαμηλές αμοιβές των εργαζομένων αλλά από ποιοτικά συστατικά. Επομένως, απαιτούνται δράσεις ενίσχυσης της έρευνας και της καινοτομίας και στήριξη της δικτύωσης των πανεπιστημίων και των ερευνητικών κέντρων με τις επιχειρήσεις, ώστε να επιτευχθεί η άμεση σύνδεση των ερευνητικών και των παραγωγικών δραστηριοτήτων.
- στ) Εκσυγχρονισμός και βελτίωση της λειτουργίας του δημόσιου τομέα τόσο σε επίπεδο κεντρικής όσο και περιφερειακής διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης μέσω: i) της απλοποίησης των διαδικασιών και μείωσης της γραφειοκρατίας, ii) της προώθησης ανεξάρτητης αρχής αξιολόγησης των επιπτώσεων από νέες νομοθετικές και ρυθμιστικές πρωτοβουλίες στην ανταγωνιστικότητα, iii) της εφαρμογής της αρχής της διαφάνειας σε όλα τα επίπεδα αποφάσεων iv) της άμεσης εφαρμογής του προγράμματος για τη μείωση κατά 25% μέχρι το 2012 του διοικητικού βάρους, το οποίο προκύπτει κατά τη συνεργασία των επιχειρήσεων με τη δημόσια διοίκηση και v) της αποτελεσματικής καταπολέμησης της παραοικονομίας, της φοροδιαφυγής, της εισφοροδιαφυγής και της παράνομης απασχόλησης.

2. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

α) Η υφιστάμενη κατάσταση

Η ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια παρουσίασε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, οι οποίοι όμως δεν οδήγησαν σε ανάλογη αύξηση της απασχόλησης. Το ποσοστό απασχόλησης αυξήθηκε, αλλά εξακολουθεί να υπολείπεται του στόχου του 70% ο οποίος έχει τεθεί από την Στρατηγική της Λισαβόνας. Αύξηση των ποσοστών απασχόλησης σημειώθηκε τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες στο σύνολο τους, αλλά μειώθηκε το αντίστοιχο ποσοστό για τις μεγαλύτερες ηλικίες.

Ένα σημαντικό ποσοστό από τη μείωση της συνολικής ανεργίας, η οποία βέβαια παραμένει σε επίπεδα υψηλότερα της Ε.Ε., οφείλεται στην επέκταση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης. Η αδυναμία μείωσης του ποσοστού των ανέργων παρά τις παρεμβάσεις αναδεικνύει τις διαρθρωτικές αδυναμίες της αγοράς εργασίας και το χαμηλό, όπως ήδη αναφέρθηκε, περιεχόμενο σε απασχόληση της οικονομικής ανάπτυξης.

Παράλληλα, οι δαπάνες για τις ενεργητικές πολιτικές και τις παθητικές πολιτικές απασχόλησης παραμένουν σε πολύ χαμηλό επίπεδο. Η έλλειψη βασικών μεγεθών καθιστά αδύνατη την συστηματική αξιολόγησή τους και επομένως δεν είναι δυνατή η βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους.

Τέλος, η αδήλωτη εργασία αποτελεί μια εκτεταμένη κατάσταση στην αγορά εργασίας με πολλαπλές αρνητικές επιπτώσεις στο ασφαλιστικό σύστημα, την κοινωνική συνοχή και τα φορολογικά έσοδα. Το πρόβλημα αυτό έχει σαν αποτέλεσμα ένα τμήμα της αγοράς εργασίας να λειτουργεί εκτός του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου και σε μεγάλο βαθμό όχι σύμφωνα με την εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία.

β) Οι θέσεις

Η καταπολέμηση της ανεργίας και ο περιορισμός της αδήλωτης απασχόλησης, καθώς και η επιλογή για πλήρη απασχόληση, θα πρέπει να αποτελέσουν στρατηγικούς στόχους της εθνικής πολιτικής και των δράσεων για την απασχόληση. Η επίτευξή τους προϋποθέτει μία αναπτυξιακή πολιτική με επίκεντρο τη δημιουργία νέων και ποιοτικών θέσεων εργασίας, καθώς και την άρση όλων των περιορισμών, ώστε να μπορούμε να μιλάμε για μία αγορά εργασίας ανοιχτής σε όλους, χωρίς αποκλεισμούς και χωρίς εργαζόμενους πρώτης και δεύτερης κατηγορίας.

Το πρόβλημα της απασχόλησης στην Ελλάδα είναι πρόβλημα τόσο προσφοράς όσο και ζήτησης εργασίας. Η προσέγγιση της πλήρους και ποιοτικής απασχόλησης απαιτεί τη διασύνδεση των πολιτικών απασχόλησης και καταπολέμησης της ανεργίας με την οικονομική, αναπτυξιακή, και επενδυτική πολιτική. Ο στρατηγικός προσανατολισμός της οικονομικής και αναπτυξιακής πολιτικής και των πολιτικών απασχόλησης απαιτείται να αναφέρεται όχι μόνο σε πτυχές της προσφοράς εργασίας (γνώση, ικανότητες του εργατικού δυναμικού) αλλά και της ζήτησης (αναπτυξιακή πολιτική, επενδύσεις, ολοκληρωμένα συμπλέγματα δραστηριοτήτων σε περιφε-

ρειακό και τοπικό επίπεδο, νέες θέσεις εργασίας, ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας που οδηγεί σε αύξηση της απασχόλησης, ποιότητα εργασιακών σχέσεων, κ.λπ.)

Η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών απασχόλησης απαιτεί εξειδίκευση των γενικών στόχων και ποσοτικοποίησή τους στη βάση των χαρακτηριστικών και των αναγκών της ελληνικής οικονομίας σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο. Οι πολιτικές απασχόλησης θα πρέπει να σχεδιάζονται, να υλοποιούνται, να παρακολουθούνται και να αξιολογούνται και με τη συνεργασία και ενεργό συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων.

γ) Οι προτάσεις

Η ανεργία στην Ελλάδα εντοπίζεται κυρίως στους νέους και στους νέο-εισερχόμενους στην αγορά εργασίας, στις γυναίκες καθώς και στους μεγάλους σε ηλικία εργαζόμενους, ενώ τείνει να έχει μεγαλύτερη διάρκεια σε σχέση με την Ευρώπη. Αυτό σημαίνει ότι μία από τις κεντρικές επιδιώξεις των πολιτικών απασχόλησης θα πρέπει να αποτελεί η καταπολέμηση τόσο των παραγόντων που δυσχεραίνουν την είσοδο στην αγορά εργασίας όσο και εκείνων που περιορίζουν την ελκυστικότητα της εργασίας.

Η ανάδειξη της γνώσης σε μια από τις κύριες παραγωγικές δυνάμεις της σύγχρονης κοινωνίας έχει σαν αποτέλεσμα την ανάδειξη των ζητημάτων της εκπαιδευτικής πολιτικής, και της σύζευξης της εκπαίδευσης/κατάρτισης με τις πραγματικές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας και αγοράς εργασίας ως πρωτεύουσας σημασίας. Σημαντικές ελλείψεις διαπιστώνονται στον τομέα της δια βίου εκπαίδευσης, όπου απαιτείται η άμεση λήψη μέτρων για την αναβάθμιση του περιεχομένου της και την επέκτασή της σε ολόκληρο τον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας, καθώς υψηλό και παρατεταμένο είναι το ποσοστό ανεργίας στους εργαζόμενους χωρίς εξειδίκευση και σε αυτούς οι οποίοι δεν προσαρμόζονται στις τεχνολογικές εξελίξεις.

Πέρα από την επένδυση στη δια βίου μάθηση η στήριξη των μεγάλων σε ηλικία εργαζομένων απαιτεί συγκεκριμένες και ουσιαστικές εναλλακτικές λύσεις μέσα από την παροχή κινήτρων, τη βελτίωση των συνθηκών και της ποιότητας της εργασίας και την καλύτερη προστασία της υγείας, τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε τομείς δραστηριότητας που συνδέονται με την κοινωνική εργασία και την κάλυψη νέων αναγκών, κύρια τοπικού χαρακτήρα.

Οι πολιτικές στήριξης της γυναικείας απασχόλησης θα πρέπει να συμπεριλάβουν ρυθμίσεις ενίσχυσης της εργασιακής ασφάλειας σε νέες μορφές απασχόλησης, οι οποίες είναι συμβατές με τις ανάγκες εκείνων που για διάφορους λόγους δεν επιλέγουν την πλήρη και αποκλειστική απασχόληση. Επίσης, απαιτείται η διεύρυνση των υποδομών φροντίδας και των υπηρεσιών στήριξης, ώστε να διευκολυνθεί η ένταξη στην αγορά εργασίας των γυναικών, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων, της παράδοσης και της δομής της ελληνικής οικογένειας.

Αναφορικά με τις ενεργητικές και παθητικές πολιτικές απασχόλησης, διαπιστώνεται ότι αυτές χαρακτηρίζονται από έλλειψη συγκεκριμένης στοχοθεσίας και χρονοδιαγραμμάτων υλοποίησης. Είναι, επομένως, αναγκαία η εξειδίκευσή τους με στόχους και χρονοδιαγράμματα, ώστε η διαδικασία υλοποίησης, παρακολούθησης και αξιολόγησης να καταστεί συνεκτική και ποσοτι-

κοποιημένη και να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητά τους. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στόχοι θα έπρεπε να τεθούν για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων κατάρτισης εργαζομένων και ανέργων, την ικανότητα παρέμβασης στην αγορά εργασίας των υπηρεσιών του ΟΑΕΔ κ.ά.

Παράλληλα, απαιτείται αύξηση των διαθέσιμων πόρων για τις ενεργητικές όσο και τις παθητικές πολιτικές απασχόλησης. Απαιτείται ουσιαστική μεταφορά πόρων προς τις πολιτικές που στηρίζουν την αύξηση της απασχόλησης και τη δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας αλλά και τις πολιτικές στήριξης των ανέργων ώστε να διαφυλαχθεί η κοινωνική συνοχή. Επίσης είναι αναγκαία η αποδοτικότερη αξιοποίηση των κοινοτικών πόρων με βελτίωση του μηχανισμού παρακολούθησης και διαχείρισης.

Τέλος, το σύνολο των θεσμών που παρεμβαίνουν στην αγορά εργασίας (δομές προώθησης στην απασχόληση, υπηρεσίες ελέγχου εφαρμογής της ασφαλιστικής και εργατικής νομοθεσίας, κ.ά.) συνεχίζουν να παρουσιάζουν προβλήματα εσωτερικής λειτουργίας, ενώ η δυνατότητά τους να επηρεάσουν την απασχόληση και τις συνθήκες απασχόλησης παραμένει περιορισμένη. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα η αδήλωτη εργασία να αποτελεί μια εκτεταμένη κατάσταση στην αγορά εργασίας, ενώ το πρόβλημα της ασφάλειας στις άτυπες μορφές απασχόλησης εξακολουθεί να παραμένει άλυτο. Απαιτείται επομένως άμεσα η ενίσχυση και αναβάθμιση της λειτουργίας τους. Απαιτείται επίσης και η βελτίωση του συστήματος ελέγχου της νομιμότητας των συνθηκών απασχόλησης και της τήρησης των νόμων για την υγεία και την ασφάλεια στους χώρους εργασίας, ώστε να περιοριστεί δραστικά ο δυϊσμός στην αγορά εργασίας και η διαιώνιση της ύπαρξης μιας αγοράς φτηνής και απροστάτευτης εργασίας.

Σε όλες τις προαναφερόμενες δράσεις ενίσχυσης της απασχόλησης η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στο σχεδιασμό, παρακολούθηση και αξιολόγησή τους είναι μείζονος σημασίας.

3. ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ -ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

α) Υφισταμένη κατάσταση

Οι συγκρίσεις με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναδεικνύουν τα χαμηλά επίπεδα δαπανών για τη δια βίου μάθηση όπως και για τη συνεχιζόμενη κατάρτιση.

Βέβαια το πρόβλημα της κατάρτισης στη χώρα μας δεν είναι μόνο οικονομικό. Απουσιάζει παντελώς η ολοκληρωμένη προσέγγιση του συστήματος της δια βίου μάθησης και το αναποτελεσματικό σύστημα σύνδεσής της και με τις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας.

Είναι γεγονός ότι το σύνολο των θεσμών δια βίου μάθησης που παρεμβαίνουν στην αγορά εργασίας συνεχίζουν να παρουσιάζουν προβλήματα εσωτερικής λειτουργίας, ενώ η δυνατότητά τους να επηρεάσουν την απασχόληση παραμένει περιορισμένη.

Παράλληλα, προβληματική εμφανίζεται και η μεγάλη μεταρρυθμιστική προσπάθεια που ξεκίνησε με το νόμο για τη δημιουργία του Εθνικού Συστήματος Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΣΣΕΕΚΑ).

β) Οι θέσεις

Είναι ανάγκη να υπάρξει μια διαχρονική πολιτική κατάρτισης, η οποία θα βασίζεται στην κοινωνική συναίνεση και θα ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες της οικονομίας και της κοινωνίας.

Η δια βίου μάθηση πρέπει να αποτελεί βασική προτεραιότητα της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής. Η αναβάθμιση του ανθρώπινου κεφαλαίου είναι από τους βασικότερους παράγοντες που δύνανται να συμβάλουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης στο πλαίσιο της αιφόρου και βιώσιμης ανάπτυξης, στην ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών. Οι ανισότητες στα εργασιακά προσόντα συνδέονται στενά με την ανισότητα στην κατανομή του εισοδήματος, ενώ οι χαμηλές δεξιότητες συνδέονται στενά με περιορισμένες επαγγελματικές προοπτικές και χαμηλές αμοιβές.

γ) Οι προτάσεις

Ως γενική παρατήρηση, πρέπει να υπογραμμισθεί ότι οι, κατά κοινή ομολογία, αναγκαίες μεταρρυθμίσεις στη δια βίου μάθηση θα πρέπει να έχουν ως βάση την αποτίμηση και την αξιολόγηση των πολιτικών και των επί μέρους μέτρων που έχουν ήδη εφαρμοστεί.

Η ποιοτική βελτίωση του συστήματος δια βίου μάθησης απαιτεί μεταρρυθμίσεις, εστιασμένες, μεταξύ άλλων, και στα εξής:

- στη διάχυση των αποτελεσμάτων στην κοινωνία και οικονομία,
- στην ουσιαστική αξιολόγηση διδασκόντων και καταρτιζομένων,
- στην οικονομική ενίσχυση της δια βίου μάθησης, τόσο με την αύξηση των διατιθέμενων κονδυλίων, όσο και με εστιασμένες παρεμβάσεις που θα επιτρέψουν την καλύτερη αξιοποίηση των ήδη διατιθέμενων ποσών,

- στην άμεση σύνδεση της κατάρτισης με τις τεχνολογικές εξελίξεις στην παραγωγή, τις ανάγκες των επιχειρήσεων και των εκπαιδευομένων.
- στη συνέργια και συμπληρωματικότητα της πολιτικής για τη δια βίου μάθηση με πολιτικές άλλων υφιστάμενων φορέων (Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, ΟΑΕΔ, ΠΑΕΠ, ερευνητικά Ινστιτούτα).

Επομένως απαιτούνται επιμέρους δράσεις και συγκεκριμένα:

- Η αύξηση των δημόσιων δαπανών για τη δια βίου μάθηση, για τη χρηματοδότηση και την εξασφάλιση της συνέχειας και της αποτελεσματικότητας των μέτρων που θα ληφθούν. Παράλληλα, η χρησιμοποίηση των πόρων για τη δια βίου μάθηση θα πρέπει να είναι αντικείμενο διαρκούς αξιολόγησης και αποτίμησης έτσι, ώστε να διασφαλίζεται πλήρως η ορθολογικότητα της κατανομής και της χρήσης τους.
- Η ταχεία αναβάθμιση της δια βίου μάθησης, αφενός με την προωθούμενη πιστοποίηση και τον έλεγχο ποιότητας και αφετέρου με παροχή κινήτρων για την αύξηση της ουσιαστικής ζήτησης για νέα γνώση, την επέκταση σε νέα επαγγέλματα και νέες επαγγελματικές συμπεριφορές.
- Η αναβάθμιση του Εθνικού Συστήματος Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (Ε.Σ.Σ.Ε.Ε.Κ.Α.) στην κατεύθυνση σύνδεσης της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και ανάπτυξης μίας συνεκτικής στρατηγικής για τη δια βίου μάθηση, στην οποία η χώρα μας υστερεί. Επίσης, απαιτείται και η ενίσχυση της λειτουργίας του ΟΑΕΔ και των εταιρειών του (Επαγγελματική Κατάρτιση Α.Ε, Παρατηρητήριο Απασχόλησης Α.Ε) και η ευρύτερη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, ώστε ο μηχανισμός διάγνωσης των αναγκών της αγοράς εργασίας να καταστεί αποτελεσματικός και να αποφευχθούν οι παρατηρούμενες αλληλοεπικαλύψεις των προγραμμάτων κατάρτισης.
- Η άμεση εμπλοκή και ενίσχυση του ρόλου των ίδιων των επιχειρήσεων στο όλο σύστημα διαμόρφωσης και υλοποίησης της επαγγελματικής κατάρτισης στη χώρα μας και στην εφαρμογή φορολογικών κινήτρων για επενδύσεις στον τομέα της «γνώσης».
- Η δημιουργία ενός Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, σύμφωνα με τους στόχους του ευρωπαϊκού προγράμματος «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010».
- Η σύνδεση των δαπανών για τη δια βίου μάθηση όπως και των δαπανών για τις πολιτικές απασχόλησης με τους ποιοτικούς και ποσοτικούς στόχους για την αγορά εργασίας.
- Η ενίσχυση της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων σε όλες τις διαδικασίες προγραμματισμού, υλοποίησης, υποστήριξης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των εφαρμοζόμενων πολιτικών.

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

α) Η υφιστάμενη κατάσταση

Προσχολική Αγωγή και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση:

Παρά το γεγονός ότι έχουν γίνει θετικά βήματα σε αυτούς τους τομείς (π.χ. η καθιέρωση της διαθεματικής προσέγγισης στα προγράμματα σπουδών στο νηπιαγωγείο, το δημοτικό και το γυμνάσιο), εξακολουθούν να υφίστανται σημαντικά προβλήματα:

- Υστερήσεις στο πεδίο της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών.
- Μη ολοκλήρωση της αποκέντρωσης του σχολείου.
- Προβλήματα στη λειτουργία του ολοήμερου σχολείου σε ότι αφορά τις γνωστικές και παιδαγωγικές ανάγκες των παιδιών.
- Ελλείψεις στο πεδίο της αντισταθμιστικής αγωγής.
- Εξάντληση των κοινοτικών πόρων για πολλές καινοτόμες δράσεις χωρίς πρόβλεψη αναπλήρωσης της χρηματοδότησής τους.
- Δυσλειτουργίες στην αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου.
- Προβλήματα εγγραμματος και λειτουργικού αναλφαβητισμού για τμήματα του πληθυσμού (πρόσωπα που αν και έχουν παρακολουθήσει την υποχρεωτική εκπαίδευση, δυσκολεύονται στην επαρκή κατανόηση του προφορικού και του γραπτού λόγου).

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση:

Έχουν σημειωθεί τις τελευταίες δεκαετίες σημαντικές βελτιώσεις στα θέματα της κτιριακής υποδομής, καθώς και της αναλογίας μαθητών και καθηγητών. Εξακολουθούν όμως να υπάρχουν σημαντικά προβλήματα και υστερήσεις σε μια σειρά από θέματα όπως:

- Προγράμματα σπουδών και διδακτικό υλικό.
- Εκπαίδευση, κατάρτιση, αξιολόγηση, διορισμοί και αποδοχές καθηγητών
- Λοιπό πεπιστημονικό ή γραμματειακό προσωπικό.
- Επαγγελματική συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός.
- Διαπολιτισμική εκπαίδευση.
- Εξω-προγραμματικές δραστηριότητες.
- Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση¹:

- Δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί η μετάβαση των ΑΕΙ και ΤΕΙ σε ένα σύγχρονο μοντέλο διακυβέρνησης με στόχο την ετοιμότητα και την ικανότητά τους να λειτουργήσουν υπό συνθήκες μεγαλύτερης ελευθερίας.

1 Η Ο.Κ.Ε. δεν έχει έως σήμερα ασχοληθεί με το ειδικότερο θέμα της λειτουργίας ιδιωτικών φορέων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, για το οποίο έχει προαναγγείλει την εκπόνηση Γνώμης Πρωτοβουλίας της.

- Ο θεσμός του πανεπιστημιακού ασύλου στην πράξη έχει αναδείξει ορισμένες δυσλειτουργίες, όπως ιδίως η μη λειτουργία του αρμόδιου πανεπιστημιακού οργάνου, ενώ έχει χρησιμοποιηθεί ορισμένες φορές ως μηχανισμός ανοχής και συγκάλυψης μιας σειράς αυτόφωρων κακουργημάτων που τελούνται στους πανεπιστημιακούς χώρους, καθώς και ως μέσο εκφοβισμού της ακαδημαϊκής κοινότητας, αυθαίρετης παρεμπόδισης πανεπιστημιακών λειτουργιών και περιορισμού της ελεύθερης διακίνησης ιδεών.
- Η ποιότητα και η αξιολόγηση των ΑΕΙ και ΤΕΙ αποτελούν πεδία αμφισβήτησης, διχογνωμιών και τριβής, παρά τα θετικά βήματα που έχουν γίνει έως τώρα (πρωτοβουλίες των Ιδρυμάτων, ίδρυση της Αρχής Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση).
- Η ποιότητα πλήττεται από την μεγάλη γεωγραφική διασπορά ιδρυμάτων, σχολών και τμημάτων.
- Τα προβλήματα αυτοτελούς χρηματοδότησης της έρευνας των ΑΕΙ παραμένουν ανεπίλυτα.
- Τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης έχουν την ευκαιρία και την πρόκληση να θεσμοθετήσουν διαδικασίες δια βίου εκπαίδευσης.
- Η αντιστοιχία των μεταπτυχιακών προγραμμάτων, με τις πραγματικές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας κρίνεται αμφίβολη και, άρα, και η βιωσιμότητά τους.
- Τα ελληνικά νοικοκυριά δαπανούν σημαντικά ποσά για την εκπαίδευση, παρά τον καθολικά δημόσιο χαρακτήρα της.

β) Οι θέσεις

Γενικά:

Η συμβολή του εκπαιδευτικού συστήματος στην κοινωνική συνοχή και στην οικονομική πρόοδο δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Παρά ταύτα δεν πρέπει να λησμονείται ότι η εκπαίδευση, παράλληλα με τον κοινωνικά και οικονομικά ευεργετικό ρόλο της, αποτελεί πρωτίστως και ιδίως το μέσο για τη διάπλαση των νέων ανθρώπων.

Αυτό το δεδομένο είναι πολύ σημαντικό ιδίως όταν στις γενικότερες κοινωνικές συνθήκες ανήκουν η υψηλή ανεργία και η φτώχεια, οι οποίες πλήττουν ιδιαίτερα την ευάλωτη ομάδα των νέων. Χωρίς την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, στην οποία πρέπει να συμβάλει και το σχολείο, η ποιότητα ζωής των νέων μειώνεται δραματικά, τους προκαλεί άγχος και τους ωθεί στον κοινωνικό αποκλεισμό (βλ. Βιοτικό Επίπεδο - Συνθήκες Διαβίωσης).

Η μέριμνα για δημόσια και ποιοτική δωρεάν εκπαίδευση όλων όσων διαμένουν μόνιμα στη χώρα μας στα πλαίσια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης αποτελεί αδιαπραγμάτευτη αξία που θα πρέπει να συνοδεύεται από διαρκή δράση για αναβάθμιση του εκπαιδευτικού μας συστήματος σε όλα τα επίπεδα.

Στο πλαίσιο αυτό το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να μετακινηθεί από τους ξεπερασμένους παραδοσιακούς ποσοτικούς και τρόπους παροχής γνώσης, προς μία νέα διδασκαλία προ-

σαρμοσμένη στη σύγχρονη εποχή των διαρκών μεταβολών το εκπαιδευτικό σύστημα καλείται να μάθει στα παιδιά πώς να μαθαίνουν, να ενεργούν και να συμβιώνουν.

Προσχολική Αγωγή και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση:

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η προσχολική αγωγή (βρεφονηπιακοί σταθμοί - νηπιαγωγεία) τόσο για την εξέλιξη των παιδιών όσο και για την κοινωνική τους ένταξη και την παροχή ίσων ευκαιριών.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι θετική και θα πρέπει να υλοποιηθεί ουσιαστικά η καθιέρωση της υποχρεωτικής φοίτησης των νηπίων ηλικίας 5 έως 6 ετών, αφού μπορεί να συμβάλει θετικά στην κατεύθυνση της εξασφάλισης ίσων ευκαιριών και όρων πρόσβασης όλων των μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση:

Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν πρέπει να μεταδίδει απλώς γνώσεις αλλά να οξύνει τη δυνατότητα του μαθητή να τις συλλέγει μόνος του, να τις αξιολογεί και να τις αξιοποιεί.

Θα πρέπει να καλλιεργεί τις πανανθρώπινες αξίες της κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης, της ειρήνης και της δημοκρατίας.

Να αναδεικνύει τις ιδιαίτερες δεξιότητες του κάθε μαθητή και να συμβάλει στη δημιουργία ενός πολυδιάστατου ανθρώπου.

Να προσαρμόζεται έγκαιρα στη μεταβαλλόμενη πραγματικότητα. Στην παρούσα φάση, θα πρέπει να εξοικειώνει το μαθητή με τις βασικές πτυχές της αειφόρου ανάπτυξης όπως η προστασία τους περιβάλλοντος και η καινοτομία.

Απαραίτητη προϋπόθεση για όλα αυτά είναι να είναι το σχολείο φιλικό προς το μαθητή και τον καθηγητή.

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση:

Υπάρχει ανάγκη μία πραγματικής μεταρρύθμισης η οποία θα πρέπει να αναδεικνύει τα μείζονα θέματα, στα οποία υφίστανται προβλήματα, υστερήσεις και δυσλειτουργίες.

Παράλληλα, η ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση καλείται να ανταποκριθεί στην πρόκληση που συνιστά η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και η συζήτηση για κοινές αρχές και ρυθμίσεις αναφοράς για τα ανομοιογενή εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Κύρια πεδία της ευρωπαϊκής αυτής πρόκλησης είναι: (α) η διασφάλιση της ποιότητας (αξιολόγηση), (β) η διά βίου εκπαίδευση και (γ) η προαγωγή της έρευνας.

Σε ότι αφορά τον τομέα της αξιολόγησης, η διαδικασία αυτής δεν μπορεί να συνιστά μία αποτελεσματική κοινωνική λογοδοσία των ιδρυμάτων, παρά μόνον εάν η Πολιτεία προωθήσει θετικά κίνητρα και είναι συνεπής προς τις δικές τις δεσμεύσεις.

Παράλληλα πρέπει να αντιμετωπιστεί το ζήτημα της χρηματοδότησης της πανεπιστημιακής έρευνας, που θα πρέπει να τύχει ειδικής νομοθετικής ρύθμισης.

γ) Οι προτάσεις

Για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων από το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας και την επίλυση των υφιστάμενων προβλημάτων διατυπώνονται οι εξής προτάσεις:

(i) Προσχολική Αγωγή και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

α. Για τις άμεσες προτεραιότητες που πρέπει να τεθούν γενικά για τη βελτίωση της ποιότητας του σχολικού συστήματος: βελτίωση της υλικοτεχνικής υποδομής, εξασφάλιση του αναγκαίου αριθμού εκπαιδευτικών, διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού και ταυτόχρονα έγκυρου και αξιόπιστου πλαισίου για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου, κ.α.

β. Για τη βελτίωση της εκπαιδευτικής λειτουργίας του ολοήμερου σχολείου: επίτευξη των γνωστικών, παιδαγωγικών και κοινωνικών στόχων του ολοήμερου σχολείου, εξέταση της δυνατότητας αναμόρφωσης του ωρολόγιου προγράμματος ώστε - στο βαθμό του εφικτού και της δεδομένης διάρκειας του πρωινού ωραρίου - να μην υποκαθιστά η απογευματινή ζώνη λειτουργίες και στόχους που θα πρέπει να υλοποιούνται στο συμβατικό σχολείο, διαμόρφωση της δημιουργικής απασχόλησης και των πρόσθετων μαθημάτων έτσι ώστε να μην αποβαίνουν σε βάρος ούτε του γνωστικού περιεχομένου του σχολείου (προετοιμασία βασικών μαθημάτων επόμενης μέρας) ούτε του ελεύθερου χρόνου των παιδιών, κ.α.

γ. Για την ανταπόκριση του σχολείου στις σύγχρονες ανάγκες των εργαζομένων: οικονομική και διοικητική αναβάθμιση του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης αναφορικά με τα ζητήματα φροντίδας και αγωγής των παιδιών.

δ. Για την ενίσχυση της συμβολής της τοπικής αυτοδιοίκησης και των αποκεντρωμένων θεσμικών οργάνων: αξιοποίηση όλων των κτιριακών εγκαταστάσεων και των υποδομών για την ανάπτυξη προγραμμάτων αγωγής και δημιουργικής απασχόλησης των παιδιών, κ.α.

ε. Για την αναβάθμιση της θέσης των εκπαιδευτικών και τη βελτίωση της επιμόρφωσης και της μετεκπαίδευσής τους: δράσεις για εισαγωγική, περιοδική και ενδοσχολική επιμόρφωση, δημιουργία συνολικής και ενιαίας στοχοθέτησης για όλα τα προγράμματα επιμόρφωσης, πρόβλεψη της διαρκούς και σταθερής χρηματοδότησης από εθνικούς πόρους, ειδικά μέτρα για τη διασφάλιση της αξιοκρατικής επιλογής των στελεχών της εκπαίδευσης σε επιτελικές θέσεις με αντικειμενικά και διαφανή κριτήρια, πρωτοβουλίες για την αναβάθμιση του ρόλου και του κύρους του εκπαιδευτικού, τόσο στο σχολείο όσο και στον άμεσο περίγυρό του, μισθολογική αναβάθμιση κ.α.

στ. Για τη βελτίωση της συμβολής των υπηρεσιών της προσχολικής αγωγής: καθορισμός ελάχιστων ποιοτικών προδιαγραφών για τα προγράμματα και τις μεθόδους που αναπτύσσονται για ηλικίες μικρότερες των 5 ετών.

ζ. Για την αντιμετώπιση του αναλφαριθμητισμού: δημιουργία μηχανισμού λειτουργικής επανένταξης όσων παιδιών έχουν εγκαταλείψει το σχολείο, συστηματική προώθηση της

ενισχυτικής διδασκαλίας για τους αδύνατους μαθητές, ανάπτυξη ευέλικτων προγραμμάτων εκπαίδευσης για τους μαθητές που αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο μη ολοκλήρωσης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, παροχή οικονομικών κινήτρων για ολοκλήρωση των σπουδών σε μαθητές που ζουν σε απομακρυσμένες περιοχές ή / και προέρχονται από οικογένειες των οποίων το εισόδημα είναι ιδιαίτερα χαμηλό, συστηματική ανάπτυξη της διαθεματικής και πολυπολιτισμικής προσέγγισης στη διδασκαλία.

η. Για τη χρηματοδότηση: αύξηση των δημόσιων δαπανών για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, για τη χρηματοδότηση και την εξασφάλιση της συνέχειας και της αποτελεσματικότητας των μέτρων που θα ληφθούν, διαρκής αξιολόγηση και αποτίμηση ώστε να διασφαλίζεται πλήρως η ορθολογικότητα της κατανομής και της χρήσης τους.

(ii) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

α. Διάρθρωση και υποδομές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης:

- εξέταση της δυνατότητας επέκτασης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης,
- αναβάθμιση του Τεχνικού Λυκείου ως συνδεδεμένου με τις ανάγκες της παραγωγής και με αύξηση των μαθημάτων Γενικής Παιδείας,
- αναβάθμιση σε κάθε σχολείο της ακαδημαϊκής λειτουργίας του συλλόγου των καθηγητών,
- βελτιώσεις σε θέματα όπως η σχολική βιβλιοθήκη, η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και άλλων εφαρμογών της πληροφορικής, η λειτουργία αίθουσας εκδηλώσεων, τα εργαστήρια των πρακτικών μαθημάτων, οι αθλητικές εγκαταστάσεις κ.λπ.

β. Για το περιεχόμενο σπουδών: Η ύλη θα πρέπει να περιορισθεί σε ρεαλιστικά πλαίσια, να αναπτύσσει την κριτική ικανότητα του μαθητή και να αφήνει περιθώρια για εξειδίκευσή/ συμπλήρωσή της από τον καθηγητή. Ανάλογες είναι οι αλλαγές που θα πρέπει να γίνουν στα διδακτικά βιβλία, ενώ θα πρέπει να εξετασθεί η δυνατότητα να επιλέγει ο καθηγητής το βιβλίο που θα χρησιμοποιήσει, μεταξύ εγκεκριμένων βιβλίων.

γ. Για τους εργαζόμενους στα σχολεία: Είναι αναγκαία η παροχή ολοκληρωμένης εκπαίδευσης στα Α.Ε.Ι. (υστερεί η παιδαγωγική διάσταση), η αναβάθμιση της επιμόρφωσης και η προσαρμογή των αποδοχών στη σημασία του λειτουργήματος του εκπαιδευτικού. Ιδιαίτερη σημασία έχει και η κάλυψη των ελλείψεων που υπάρχουν σε μη διδακτικό επιστημονικό προσωπικό και σε γραμματειακό προσωπικό.

δ. Για τους μαθητές: Πρέπει να εκσυγχρονισθούν οι μέθοδοι αξιολόγησης των μαθητών και να αναβαθμισθεί η ενισχυτική διδασκαλία. Επιβάλλεται επίσης να βελτιωθεί η πρόσβαση των μαθητών με ειδικές ανάγκες στα σχολεία και να ανταποκριθεί το εκπαιδευτικό μας σύστημα στις ανάγκες των δυσλεκτικών μαθητών.

ε. Για μια διαπολιτισμική εκπαίδευση: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν είναι κάτι που αφορά μόνο μερικά ειδικά σχολεία αλλά θα πρέπει να γίνει πραγματικότητα σε όλα τα σχολεία.

Ιδιαίτερη σημασία έχει και η περαιτέρω βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας στα μειονοτικά σχολεία.

στ. *Για τις σχέσεις γονέων με το σχολείο:* Πρέπει να ουσιαστικοποιηθεί ο ρόλος των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία, τόσο ατομικά (ο κάθε γονέας σε σχέση με το παιδί του) όσο και συλλογικά (ο σύλλογος γονέων του κάθε σχολείου).

ζ. Εξωπρογραμματικές δραστηριότητες: Να δημιουργηθούν όμιλοι για τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα των μαθητών και να διευκολυνθεί η λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων.

η. *Εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση:* Προέχει η επίλυση των γενικότερων προβλημάτων της Παιδείας, κάτι που θα βελτιώσει και τα δεδομένα για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στόχος είναι η εισαγωγή να γίνεται με βάση το απολυτήριο του Λυκείου. Μέχρι τότε όμως πρέπει να συνεχισθεί ο πανελλαδικός χαρακτήρας των εξετάσεων και το απρόσωπο της βαθμολόγησης, τα εξεταζόμενα μαθήματα να μην υπερβαίνουν τα πέντε, να βελτιωθούν οι συνθήκες διδασκαλίας των ειδικών μαθημάτων και να μετράει ο βαθμός του Λυκείου σε ένα μικρό ποσοστό (π.χ. 10%) για την εισαγωγή.

(iii) Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

α. *Για την αυτοδιοίκηση των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης:* πρόβλεψη ειδικών κινήτρων για την επιβράβευση των ιδρυμάτων που αναπτύσσουν πρωτοβουλίες και πρωτοπορούν, περισσότερη ευελιξία και διαφάνεια στην οικονομική κατάσταση των ΑΕΙ και ΤΕΙ, μεγαλύτερη ακαδημαϊκή αυτονομία ως προς τις προσλήψεις και τις προαγωγές μελών ΔΕΠ με παράλληλη ενίσχυση της διασφάλισης ποιότητας, παροχή της δυνατότητας μεταβολής των προγραμμάτων σπουδών με απόφαση του ΑΕΙ/ΤΕΙ.

β. *Πανεπιστημιακό άσυλο:* Δεν κρίνεται αναγκαία η τροποποίηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου για το άσυλο, αλλά η συστηματική εφαρμογή του. Επίσης είναι σκόπιμη η αναβάθμιση των εσωτερικών μηχανισμών (αυτο)προστασίας και φύλαξης των πανεπιστημιακών χώρων, από ειδικά διοικητικά όργανα υπαγόμενα αποκλειστικά στις εκλεγμένες πρυτανικές αρχές.

γ. *Για την ποιότητα - αξιολόγηση:* ένταξη στο σύστημα αξιολόγησης και διασφάλισης ποιότητας όχι μόνον της έρευνας αλλά και της διδασκαλίας, εκσυγχρονισμός των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και αντιστοίχιση τους με τα σύγχρονα δεδομένα, καθώς και του τρόπου μελέτης (εκσυγχρονισμός βιβλιοθηκών, αλλαγή του παρωχημένου συστήματος διανομής ενός συγγράμματος).

δ. *Έρευνα:* μεταβολές στο πρότυπο διακυβέρνησης των ελληνικών ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης με στόχο την εξάλειψη της γραφειοκρατίας, δημιουργία μιας συνεκτικής ερευνητικής πολιτικής, κ.α.

ε. *Δια βίου εκπαίδευση:* έμφαση στην ποιότητα, διεξαγωγή διαλόγου σε σχέση με βασικά ζητήματα που αφορούν τη διά βίου εκπαίδευση στα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης.

στ. Για τα μεταπτυχιακά προγράμματα: ενίσχυση της αυτοτέλειας και του βαθμού ευελιξίας των πανεπιστημίων, προώθηση και διαφύλαξη της ποιότητάς τους, ενίσχυση της διαφάνειας της διαχείρισής τους, χρηματοδότησή τους από τον προϋπολογισμό του Ιδρύματος, ώστε να εξασφαλίζεται το «δωρεάν», με αύξηση της ευελιξίας μεταφοράς πόρων μεταξύ κωδικών και με παράλληλη αξιοποίηση δωρεών - χορηγιών. Επίσης, ενίσχυση των μεταπτυχιακών σπουδών σε τομείς που η χώρα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα.

ζ. Κοινωνική διάσταση - αναδιανεμητικός ρόλος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: ενίσχυση προγραμμάτων στήριξης (υποτροφίες) φοιτητών που προέρχονται από φτωχότερα κοινωνικά στρώματα, δράσεις στήριξης σχολείων σε γεωγραφικές περιοχές που υστερούν κοινωνικά και πολιτισμικά, συμπεριλαμβανομένης και της μέριμνας για τη συμμετοχή των αλλοδαπών.

5. ΕΡΕΥΝΑ - ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

α) Η υφιστάμενη κατάσταση

Δύο είναι τα βασικά στοιχεία της μέχρι σήμερα πολιτικής για την έρευνα και την καινοτομία:

- Η θεώρηση της καινοτομίας ως ενός υποσυνόλου της ερευνητικής πολιτικής. Μερικές εξαιρέσεις από τον κανόνα αυτόν σημειώνονται από τις πολιτικές προώθησης των επενδύσεων και της επιχειρηματικότητας.
- Η θεώρηση της καινοτομίας και της έρευνας ως διακριτού τομέα κυβερνητικής δράσης, ανεξάρτητου και ασύνδετου από τους άλλους τομείς της πολιτικής.

Τα παραπάνω στοιχεία αποτελούν θεμελιώδεις αδυναμίες που αν δεν ξεπεραστούν θα είναι δύσκολο για την χώρα να ξεφύγει από το αναπτυξιακό υπόδειγμα που την κρατάει στην περιφέρεια της Ευρώπης.

Όσον αφορά στη χρηματοδότηση της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης, υπάρχει σοβαρή υστέρηση της χρηματοδότησης από εθνικές πηγές και κυρίως από τις επιχειρήσεις, ενώ στον τομέα της εκτέλεσης ερευνητικών δραστηριοτήτων κυριαρχούν τα πανεπιστήμια, τα οποία προσδιορίζουν και τον κυρίαρχο χαρακτήρα του ελληνικού ερευνητικού συστήματος.

β) Οι θέσεις

Υπάρχει ανάγκη για την διαμόρφωση ενός ευνοϊκότερου περιβάλλοντος για την ερευνητική δραστηριότητα, σύμφωνα με τις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας. Το νέο θεσμικό πλαίσιο δεν αρκεί χωρίς τα αντίστοιχα κίνητρα και κυρίως, χωρίς την άρση γραφειοκρατικών και αναχρονιστικών εμποδίων, αλλά και την αναγνώριση της συμβολής της επιχειρηματικότητας στην εισαγωγή της καινοτομίας στην παραγωγική διαδικασία. Στην προσπάθεια αυτή προτείνεται να ενισχυθούν τα κίνητρα μέσω των οποίων επιδιώκεται η εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα στην έρευνα. Είναι απολύτως αναγκαίο να επανεξετασθούν οι μέθοδοι του παρελθόντος και να αναθεωρηθούν όλες εκείνες οι λειτουργίες και οι επιλογές που έως σήμερα περιόρισαν το ύψος και την αποδοτικότητα των διαθέσιμων πόρων για την έρευνα, αλλά και την ποιότητα και την ευρύτερη αξιοποίηση των ερευνητικών προγραμμάτων.

Οι στρατηγικές επιλογές για την έρευνα πρέπει να περιλαμβάνουν:

- σαφείς επιστημονικούς στόχους, αλλά και στόχους στο επίπεδο των πολιτικών
- ανάπτυξη εξειδικευμένων ερευνητικών κέντρων σε όλους τους τομείς στρατηγικής σημασίας που αφορούν την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον
- πλήρη ένταξη των ΑΕΙ στην υλοποίηση της ερευνητικής και τεχνολογικής πολιτικής και
- διασφάλιση του μεσοπρόθεσμου ή μακροπρόθεσμου χαρακτήρα των ερευνητικών προγραμμάτων ακόμα και όταν πραγματοποιούνται με ανταγωνιστικές μεθόδους.

Βασικό στόχο πρέπει επίσης να αποτελέσει η σύνδεση της έρευνας με τις επιχειρήσεις, σύμφωνα με τις ανάγκες των τομέων και κλάδων της ελληνικής οικονομίας, καθώς και η αξιολόγηση των επιδόσεων των ερευνητικών ιδρυμάτων, βάσει ποσοτικών και ποιοτικών κριτηρίων για τη χρηματοδότηση τους.

γ) Οι προτάσεις

- Ενίσχυση των μηχανισμών παραγωγικής αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων.
- Μεταφορά κατάλληλα προσαρμοσμένης στα ελληνικά δεδομένα γνώσης από άλλες περισσότερο τεχνολογικά αναπτυγμένες χώρες.
- Υποχρέωση κάθε δημόσιου φορέα (υπουργείο, γενική γραμματεία, περιφερειακή διοίκηση), να περιλαμβάνει μια διάσταση καινοτομίας και έρευνας στο πακέτο των μέτρων και δράσεων που εφαρμόζει.
- Επέκταση της εφαρμογής των τεχνικών προτύπων και άμεση αναβάθμιση του ρόλου του ΕΛΟΤ, του ΕΣΥΔ και του ΕΙΜ. Εφαρμογή των προτύπων και των ελέγχων ποιότητας σε όλες τις επιχειρήσεις ανεξαρτήτως μεγέθους.
- Συμμετοχή στα όργανα σχεδιασμού της ερευνητικής πολιτικής επιστημονικών στελεχών, εξειδικευμένων στα σχετικά θέματα, που θα υποδεικνύονται από τους οικονομικούς και κοινωνικούς εταίρους, προκειμένου να διασφαλίζεται η σύνδεση της έρευνας, της τεχνολογίας και της καινοτομίας με την οικονομία και την παραγωγή.
- Σύνδεση του σχεδιασμού των ερευνητικών κέντρων με την μακροπρόθεσμη πολιτική των οργανισμών κρατικής πολιτικής (σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο).
- Χάραξη και εφαρμογή μεγάλων και μακροπρόθεσμων επικεντρωμένων προγραμμάτων τεχνολογικής ανάπτυξης και έρευνας, σε τομείς όπως ενέργεια, περιβάλλον, τουρισμός, ναυτιλία, αγροτική οικονομία, άμυνα και ασφάλεια. Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να αποσκοπούν στην αντιμετώπιση μακροχρόνιων προβλημάτων της οικονομίας, της τεχνολογίας και της κοινωνίας και να σχεδιάζονται με τη συμμετοχή όλων των φορέων που ενδιαφέρονται για την ενδεχόμενη αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων.

6. ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

α) Η υφιστάμενη κατάσταση

Το φορολογικό σύστημα στη χώρα μας παρουσιάζει μια παθολογία της οποίας τα βασικά χαρακτηριστικά είναι τα εξής:

1. Παρατηρείται μεγάλης έκτασης φοροδιαφυγή, το ακριβές μέγεθος της οποίας δεν είναι εύκολο να προσδιορισθεί αλλά που όλοι, κράτος και πολίτες, βιώνουν άμεσα το πόσο εκτεταμένο είναι το φαινόμενο. Το φαινόμενο λειτουργεί αρνητικά από πολλές πλευρές, μερικές από τις οποίες είναι οι εξής:
  - Στερεί από την Πολιτεία τα αναγκαία μέσα για την άσκηση πολιτικών στον τομέα της Υγείας, της Πρόνοιας της Παιδείας αλλά και για την τόνωση της ανάπτυξης.
  - Δημιουργεί το αίσθημα της αδικίας σε όσους εκπληρώνουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις με αποτέλεσμα να αποδυναμώνεται η αίσθηση περί ύπαρξης Κράτους Δικαίου με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τη συμμετοχή του πολίτη στο πολιτικό και κοινωνικό γίγνεσθαι.
  - Βλάπτει τις επιχειρήσεις εκείνες που λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους και έτσι είναι υποχρεωμένες να ανταγωνισθούν με επιχειρήσεις χαμηλού κόστους που το επιτυγχάνουν λόγω φοροδιαφυγής.
  - Η φοροδιαφυγή δείχνει να είναι ένας εύκολος τρόπος μείωσης του κόστους της παραγωγικής διαδικασίας, με αποτέλεσμα να μειώνονται τα κίνητρα μείωσης του κόστους μέσα από παραγωγικές επενδύσεις.
  - Στερεί την δυνατότητα εντοπισμού αλλά και αποτελεσματικής στήριξης όσων είναι πραγματικά οικονομικά αδύνατοι.
2. Η αναλογία έμμεσων και άμεσων φόρων είναι υπέρ των έμμεσων φόρων, κάτι που δε συμβάλλει στη φορολογική δικαιοσύνη αφού ο έμμεσος φόρος δε διαφοροποιείται ανάλογα με το εισόδημα του πολίτη. Συγκεκριμένα, τα έσοδα από την άμεση φορολογία ανέρχονται στο 4,6% του Α.Ε.Π. τη στιγμή που στην Ε.Ε. είναι 9,2%, ενώ τα έσοδα από την έμμεση φορολογία και τα έσοδα των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης ανέρχονται σε 26,8% του Α.Ε.Π. όταν στην Ε.Ε. είναι 30,7%.
3. Η φορολογική νομοθεσία είναι περίπλοκη, δεν συμβάλλει στην ανάπτυξη, μεταβάλλεται συχνά και συχνά θεσμοθετείται χωρίς επίγνωση των τρόπων που θα βρουν κάποιοι φορολογούμενοι για να την καταστρατηγήσουν. Επίσης περιλαμβάνει πολλούς φόρους και επιβαρύνσεις μικρής απόδοσης που όμως δημιουργούν σημαντικά βάρη στις επιχειρήσεις αλλά και στη δημόσια διοίκηση για τη συλλογή τους. Τα φαινόμενα αυτά ευνοούν τη δημιουργία αθέμιτων συναλλαγών μεταξύ φορολογουμένων και φορο-ελεγκτικών αρχών.
4. Ο σχεδιασμός της φορολογικής πολιτικής γίνεται πολλές φορές χωρίς διαβούλευση και με τρόπο που αγνοεί τις επιπτώσεις που τα όποια μέτρα θα έχουν στην αγορά. Η έλλειψη

αξιολόγησης για τις επιπτώσεις που τα μέτρα αυτά μπορούν να έχουν συχνά οδηγεί α) σε παρενέργειες αρνητικές για την οικονομία, όπως επιβάρυνση του πληθωρισμού, μείωση της αγοραστικής κίνησης, και β) σε έσοδα λιγότερα από τα προγραμματισθέντα, αφού περιορίζεται η έκταση των συναλλαγών (είτε πραγματικά είτε φαινομενικά) και, άρα, η φορολογητέα ύλη.

β) Οι θέσεις

Η φορολογική πολιτική θα πρέπει να υπηρετεί τους ακόλουθους στόχους:

- Εξασφάλιση των αναγκαίων δημοσιονομικών πόρων ώστε να είναι δυνατή η άσκηση αποτελεσματικής αναπτυξιακής και κοινωνικής πολιτικής.
- Αναδιανομή του εισοδήματος υπέρ των ασθενέστερων στρωμάτων μέσα από μια δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών.
- Δημιουργία σταθερού και ευνοϊκού κλίματος για νέες επενδύσεις.

γ) Οι προτάσεις

Η πορεία για τη δημιουργία ενός φορολογικού πλαισίου που θα ξεφεύγει από τα αρνητικά αυτά συμπτώματα και θα διασφαλίζει με κοινωνικά δίκαιο τρόπο τα αναγκαία δημοσιονομικά έσοδα θα πρέπει να περιλαμβάνει μια δέσμη πολιτικών και μέτρων που θα προωθηθούν και θα υλοποιηθούν παράλληλα:

α. Ως προς το περιεχόμενο των φορολογικών βαρών:

- Το φορολογητέο εισόδημα θα πρέπει να προστίθεται στο συνολικό ατομικό εισόδημα και να φορολογείται με κλιμακούμενους συντελεστές και όχι με κατ' αποκοπή συντελεστές. Έτσι θα διασφαλίζεται η προοδευτικότητα της φορολόγησης και η σύνδεση της φορολογικής επιβάρυνσης με την φοροδοτική ικανότητα του κάθε πολίτη.
- Στις περιπτώσεις εκείνες που αντικείμενο φορολόγησης δεν είναι το εισόδημα αλλά π.χ. αυτό καθ' εαυτό το κεφάλαιο, θα πρέπει να υπάρχουν περισσότεροι του ενός φορολογικοί συντελεστές που να κλιμακώνονται ανάλογα με το ύψος της φορολογητέας ύλης.
- Οι φορολογικές απαλλαγές θα πρέπει να πάψουν να χρησιμοποιούνται ως μέσο ενίσχυσης ορισμένων πληθυσμιακών ομάδων. Όταν υπάρχει ανάγκη τέτοιας ενίσχυσης, θα πρέπει να ακολουθείται συγκεκριμένη επιδοματική πολιτική και όχι πολιτική φοροαπαλλαγών που οδηγεί σε στρεβλώσεις και δυσχεραίνει το δημοσιονομικό προγραμματισμό.
- Η ονομαστική αύξηση του εισοδήματος των φορολογουμένων δε θα πρέπει να συνεπάγεται μετάβαση σε ανώτερο φορολογικό συντελεστή. Είναι ανάγκη οι φορολογικοί συντελεστές να αναπροσαρμόζονται ανάλογα με το ύψος του πληθωρισμού.

β. Ως προς τον εντοπισμό της φορολογητέας ύλης:

- Ένα σημαντικό μέρος της φοροδιαφυγής στη χώρα μας συνδυάζεται με το φαινόμενο της αδήλωτης εργασίας. Είναι αναγκαία η συνδυασμένη ενεργοποίηση των φορολογικών

μηχανισμών και των μηχανισμών του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας και του Ι.Κ.Α. προς την κατεύθυνση της καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας.

- Θα πρέπει να υπάρχει διαφάνεια και αξιοκρατία στη στελέχωση των ελεγκτικών μηχανισμών. Η τοποθέτηση σε τέτοιες κρίσιμες θέσεις θα πρέπει να προϋποθέτει εξονυχιστική καταγραφή της περιουσιακής κατάστασης του τοποθετούμενου και τακτική παρακολούθηση της μετέπειτα εξέλιξής της.
- Η διαδικασία ελέγχου θα πρέπει να αντικειμενικοποιηθεί όσο το δυνατόν περισσότερο. Σε αντιστάθμισμα, θα πρέπει να δοθεί δικαίωμα προσφυγής του φορολογούμενου σε επιτροπές όπου θα μετέχουν και εκπρόσωποι των κοινωνικών φορέων.
- Τα πρόστιμα και οι προσαυξήσεις θα πρέπει να συνδεθούν με ουσιαστικές παραβιάσεις της φορολογικής νομοθεσίας και να αποσυνδεθούν από παρατυπίες που καμία ουσιαστική παρανομία δεν υποκρύπτουν. Δεν είναι τυχαίο ότι σήμερα και ο πιο νόμιμος φορολογούμενος φοβάται το φορολογικό έλεγχο λόγω του κινδύνου εντοπισμού τυπικών παραβάσεων.
- Υπάρχει ανάγκη ανάπτυξης εξειδικευμένων πολιτικών σε ορισμένους τομείς όπου παρατηρείται εκτεταμένη φοροδιαφυγή. Στους τομείς αυτούς θα πρέπει να δραστηριοποιούνται εξειδικευμένα ελεγκτικά όργανα, να συντονίζονται όλες οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες και να αξιοποιούνται και τα σύγχρονα μέσα τεχνολογίας και μεταφορών.
- Οι πολίτες θα πρέπει να γίνουν ενεργά υποκείμενα στην προσπάθεια περιστολής της φοροδιαφυγής. Έτσι, θα πρέπει να δοθούν ουσιαστικά κίνητρα για να ζητούνται αποδείξεις αλλά και πραγματικές διασφαλίσεις για την καταγγελία παρανομιών από μέρους των ελεγκτικών οργάνων.

γ. Ως προς το θεσμικό πλαίσιο:

- Η νομοθεσία θα πρέπει να απλοποιηθεί ώστε να είναι κατανοητή τόσο στους φορολογούμενους όσο και στους ελεγκτικούς μηχανισμούς. Στο πλαίσιο αυτό, ο Κώδικας Βιβλίων και Στοιχείων θα πρέπει να καταργηθεί.
- Κάθε πολίτης και κάθε επιχείρηση δικαιούται να γνωρίζει σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα τις φορολογικές υποχρεώσεις που δημιουργεί η οικονομική του/της δραστηριότητα. Το φορολογικό πλαίσιο θα πρέπει να είναι σταθερό και σε έκτακτες περιπτώσεις σοβαρής δημοσιονομικής κρίσης, που καθιστά απολύτως αναγκαία επιπλέον μέτρα, αυτά να έχουν προσωρινό και εκ των προτέρων ορισμένο χρονικό ορίζοντα.
- Κάθε σχεδιαζόμενο μέτρο θα πρέπει να μελετάται ως προς τις επιπτώσεις του έτσι ώστε να γίνεται μια ρεαλιστική εκτίμηση του κόστους, του οφέλους και της σχέσης μεταξύ τους. Αυτή η ανάγκη, υπαρκτή για κάθε νομοσχέδιο, είναι ακόμη πιο έντονη στο φορολογικό τομέα όπου κάθε φόρος έχει άμεσες (και συχνά όχι προσχεδιασμένες) επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα, την ανάπτυξη, την απασχόληση.

7. ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

α) Η υφιστάμενη κατάσταση

Η Δημόσια Διοίκηση έχει δείξει, τόσο κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες όσο και κατά την υλοποίηση των Κ.Π.Σ./Ε.Σ.Π.Α., συγκεκριμένα δείγματα γραφής για τις δυνατότητες που έχει όταν υπάρχει σωστός συντονισμός, κατάλληλη οργάνωση και προγραμματισμός επιβαλλόμενος από ορατούς και μετρήσιμους στόχους που έπρεπε να υλοποιηθούν εντός συγκεκριμένων χρονοδιαγραμμάτων.

Τα παραδείγματα αυτά, όμως, δεν αρκούν για να ανατρέψουν τη διαχρονικά αρνητική εικόνα της Διοίκησης, που μπορεί να συνοψισθεί ως εξής:

- Ασφικτικός έλεγχος της Δημόσιας Διοίκησης από την πολιτική εξουσία.
- Σημαντικά προβλήματα στη διάρθρωση της Δημόσιας Διοίκησης (υψηλός βαθμός συγκέντρωσης, κακός σχεδιασμός δομών, έλλειψη μόνιμων διυπουργικών δομών, ατελές πλαίσιο για τη δημιουργία των ειδικότερων οργανωτικών δομών και προσδιορισμό των διαδικασιών).
- Ελλιπής προγραμματισμός και στοχοθεσία.
- Ελλιπής έως ανύπαρκτος έλεγχος και αξιολόγηση του προγραμματισμού.
- Μη ολοκληρωμένη Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση, παρά την ώθηση που αναμφισβήτητα δόθηκε από κοινοτικές πολιτικές και τα προβλεπόμενα κοινοτικά κονδύλια.
- Εμφανή προβλήματα στη διαχείριση ανθρωπίνου δυναμικού.
- Αδυναμία αποτροπής περιττών ή και παράνομων δαπανών, την ίδια ώρα που οι ανελαστικές διατάξεις δεν αφήνουν στα Υπουργεία το περιθώριο που κάθε φορέας πρέπει να έχει κατά την υλοποίηση του προγραμματισμού του να αναθεωρεί και να επικαιροποιεί τον προγραμματισμό του.
- Προβληματική νομοπαρασκευαστική διαδικασία.
- Ελλιπής και μη ποιοτική συμμετοχή στις Ευρωπαϊκές Διαδικασίες.

β) Οι θέσεις

Η Δημόσια Διοίκηση πρέπει να αποτελεί το κατάλληλο εργαλείο για την υλοποίηση των πολιτικών που αποφασίζει η δημοκρατικά συντεταγμένη Πολιτεία με διπλό στόχο: από τη μια μεριά, να βελτιώσει το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της, να αναβαθμίσει την ποιότητα ζωής τους και να διασφαλίσει τα ατομικά τους δικαιώματα και από την άλλη, να προάγει τις σχέσεις και τη συνεργασία της χώρας με τις άλλες χώρες και τους διεθνείς οργανισμούς.

Στον ευρύτερο αυτό στόχο μπορεί κανείς να υπαγάγει επί μέρους επιδιώξεις που αποτελούν και τα μέσα υλοποίησής του:

- Επιτελικός προγραμματισμός στη Δημόσια Διοίκηση συνοδευόμενος από μια συνέχεια στη λειτουργία της. Στην κατάρτιση και την αξιολόγηση του προγραμματισμού αυτού θα πρέπει να ακολουθούνται συμμετοχικές διαδικασίες.

- Διοίκηση φιλική προς τον πολίτη και προσβάσιμη από αυτόν.
- Αποκεντρωμένη λειτουργία της Διοίκησης, προκειμένου οι αποφάσεις να ανταποκρίνονται περισσότερο στις πραγματικές ανάγκες και να έχουν ρεαλιστικότερες προοπτικές υλοποίησης.
- Ικανοποιητικές συνθήκες απασχόλησης και αμοιβής για τους εργαζόμενους στη Δημόσια Διοίκηση, κίνητρα για ανέλιξη και περιθώρια για ανάληψη πρωτοβουλιών.
- Σαφήνεια και απλότητα στις αρμοδιότητες της Διοίκησης και στις διαδικασίες λειτουργίας της.
- Διαφάνεια τόσο στις ακολουθούμενες πολιτικές, όσο και στις οικονομικές πτυχές της λειτουργίας της και να συνδυάζεται με τη λογοδοσία όπου γίνεται διαχείριση δημόσιου χρήματος.

γ) Οι προτάσεις

α. Ως προς τη σχέση Δημόσιας Διοίκησης και πολιτικής εξουσίας:

Στον τομέα αυτό, προτείνονται τα εξής:

- Καθιέρωση του θεσμού των επί θητεία γενικών και ειδικών γραμματέων στα Υπουργεία, οι οποίοι θα επιλέγονται όπως και οι προϊστάμενοι.
- Επιλογή προϊστάμενων οργανικών μονάδων από το επίπεδο της διεύθυνσης και άνω, με τετραετή θητεία, από σώμα με την ευρύτερη δυνατή αντιπροσωπευτικότητα, με ανοικτή προκήρυξη και με διαδικασία βάσει φακέλου (τυπικών προσόντων) και συνέντευξης με ειδικά κριτήρια που θα ορίσει ο νόμος. Κλήρωση των μη αιρετών μελών.
- Ανάλογης αντιπροσωπευτικότητας συγκρότηση των λοιπών υπηρεσιακών/πειθαρχικών συμβουλίων (ως προς τα 2/3 που πρέπει κατά το Σύνταγμα να είναι δημόσιοι υπάλληλοι). Δημοσίευση των αποφάσεων των πειθαρχικών συμβουλίων (χωρίς φυσικά αναγραφή του ονόματος του παραπεμφθέντος υπαλλήλου) στην αντίστοιχη ιστοσελίδα της δημόσιας υπηρεσίας.
- Δημιουργία διυπουργικών κλάδων στους τομείς που απαιτείται πάγια διυπουργική συνεργασία, ώστε να παρακάμπτονται τα πολιτικά προβλήματα που δημιουργούνται όταν δύο ή περισσότερα Υπουργεία καλούνται να συνεργασθούν.

β. Ως προς τη διάρθρωση της Δημόσιας Διοίκησης:

- Η τεκμηρίωση της κατεύθυνσης και της έκτασης των επιχειρούμενων οργανωτικών αλλαγών βάσει συστηματικής μελέτης και ανάλυσης των υφιστάμενων δυσλειτουργιών συνιστά μεθοδολογικό προαπαιτούμενο κάθε ανασχεδιαστικής διαδικασίας. Απαιτείται κράτος - επιτελείο με αποκεντρωμένη λειτουργία και ενισχυμένο το ρόλο της Αυτοδιοίκησης με Διοικητική Μεταρρύθμιση.

Ο οργανωτικός σχεδιασμός θα πρέπει να ξεκινά, με συμμετοχή όλων των συνεμπλεκόμενων, από το σαφή και αναλυτικό προσδιορισμό της κοινωνικής αποστολής και του ανα-

πτυξιακού οράματος του δημόσιου φορέα και να αποβλέπει σε διαδικασίες που θα ανταποκρίνονται στα χαρακτηριστικά των υπο-ομάδων στόχων προς τις οποίες απευθύνεται η συγκεκριμένη υπηρεσία.

- Παράλληλα, θα απαιτηθεί η τροποποίηση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας για να ενσωματωθούν ολοκληρωμένοι κανόνες σχεδιασμού διαδικασιών καθώς και οι ελάχιστες ποιοτικές προδιαγραφές που θα πρέπει να τηρούνται κατά το σχεδιασμό. Απαιτείται εν συνεχεία ένας μηχανισμός εμπέδωσης των κανόνων αυτών.
- Ειδική προσοχή πρέπει να δοθεί στον καθορισμό του αριθμού θέσεων εργασίας. Ο αντικειμενικός τρόπος ποσοτικού οργανωτικού σχεδιασμού πρέπει να ακολουθεί συγκεκριμένα βήματα που θα καθορίζει η διοικητική επιστήμη και όχι οι πολιτικές σκοπιμότητες.

γ. Ως προς τον προγραμματισμό και τη στοχοθεσία στη Δημόσια Διοίκηση:

Είναι αναγκαία η σταδιακή επέκταση/υλοποίηση του θεσμού των επιχειρησιακών σχεδίων/προγραμμάτων (σε τετραετή βάση) σε όλους τους φορείς της Δημόσιας Διοίκησης με ουσιαστικές διαδικασίες διαβούλευσης.

Θα πρέπει να καθιερωθούν δείκτες, με βάση τους οποίους θα γίνεται στοχοθεσία σε όλες τις δημόσιες υπηρεσίες σε συνδυασμό με τα επιχειρησιακά τους σχέδια/προγράμματα.

δ. Ως προς τον έλεγχο και την αξιολόγηση του προγραμματισμού:

- Καθιέρωση θεσμών και διαδικασιών όχι μόνον εσωτερικού αλλά και εξωτερικού ελέγχου και αξιολόγησης της υλοποίησης των επιχειρησιακών σχεδίων με υποβολή και σχετικών προτάσεων βελτίωσης. Σε αυτές θα πρέπει να γίνεται και διαβούλευση με την κοινωνία των πολιτών.
- Συγκέντρωση πορισμάτων αξιολογήσεων και ελέγχων της υλοποίησης επιχειρησιακών σχεδίων από κεντρικούς φορείς που θα αναλάβουν τη διατύπωση γενικών κατευθύνσεων και προδιαγραφών υλοποίησης.
- Στο πλαίσιο αυτό είναι αναγκαία ή δημιουργία σταθερών θεσμών πολυεπίπεδης συνεργασίας των εμπλεκόμενων φορέων τόσο στις επιτελικές, όσο και στις εκτελεστικές λειτουργίες, ώστε να αποφευχθούν συνθήκες ανισοκατανομής του πολιτικού και οικονομικού κόστους.

ε. Ως προς την ηλεκτρονική διακυβέρνηση και την πρόσβασιμότητα:

Η δημόσια δράση απαιτείται να διασφαλίζει προϋποθέσεις διάδρασης μεταξύ κράτους και κοινωνίας των πολιτών όπως: συμμετοχή, διαφάνεια, επαύξηση των δυνατοτήτων λογοδοσίας και κοινωνικού ελέγχου, απλούστευση διαδικασιών, περιορισμό της φυσικής μετακίνησης, εξειδίκευση και διαφοροποίηση υπηρεσιών, παροχών και αντιμετώπισης περιπτώσεων.

Η προσαρμογή της διοίκησης στις τεχνολογίες της πληροφορίας και των επικοινωνιών (ΤΠΕ) και η αξιοποίηση των εργαλείων της ψηφιακής διοίκησης και της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, εκτός από σύγχρονη τεχνολογία, απαιτεί και ανανέωση της διοικητικής κουλτούρας και βελτίωση των οργανωσιακών δομών και λειτουργιών.

Στα πλαίσια αυτά απαιτούνται, ως ελάχιστες προϋποθέσεις αποτελεσματικής εφαρμογής των ΤΠΕ:

- Οργανωτικός και λειτουργικός ανασχεδιασμός που θα περιλαμβάνει: διαρκή καταγραφή των πραγματικών αναγκών του χρήστη των υπηρεσιών, καθορισμό προδιαγραφών των αναμενόμενων αποτελεσμάτων, τυποποίηση και τεκμηρίωση των διοικητικών ενεργειών με στόχο τη διαφάνεια και την αντικειμενικότητα της όλης διαδικασίας, στοχοθεσία και αξιολόγηση των διοικητικών δραστηριοτήτων με βάση ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες αποτελεσμάτων και, τέλος, εξορθολογισμό των διαδικασιών λήψης των αποφάσεων σχεδιασμού και θέσπισης κανονιστικών πλαισίων.
- Τεχνικές αναδιάταξης διαδικασιών, ώστε αυτές να διέπονται από το πνεύμα όχι της κάθετης εξειδίκευσης των οργανικών τους μονάδων (διευθύνσεων και τμημάτων) αλλά της οριζόντιας κοινής τους συνεμπλοκής.
- Τεχνικές διασφάλισης ποιότητας.
- Τροποποίηση των Οργανισμών των διαφόρων υπηρεσιών.
- Βελτίωση των υποδομών και της ποιότητας των χώρων.

στ. Ως προς τη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού:

1. *Πρόσληψη στελεχών:* Η στελέχωση του Δημόσιου Τομέα πρέπει να γίνεται με ετήσιο προγραμματισμό από ένα κεντρικό όργανο με θεσμικά κατοχυρωμένη ανεξαρτησία, ανάλογα με τις ετήσιες αποχωρήσεις και τις ανάγκες που διαμορφώνονται. Το κεντρικό αυτό όργανο πρέπει να υποστηρίζεται με αντίστοιχα θεσμοθετημένα όργανα ανά Υπουργείο.

Άμεσα, πρέπει να ενισχυθεί (θεσμικά) ο ρόλος του Α.Σ.Ε.Π. καταργουμένων όλων των εξαιρέσεων, εκτός αν επιβάλλονται από εξαιρετικές και απρόβλεπτες περιπτώσεις οι οποίες πρέπει να αναφέρονται σε συγκεκριμένη νομοθετική ρύθμιση. Επιβάλλεται η απλούστευση των διαδικασιών για τις προσλήψεις.

2. *Επιμόρφωση και Εξειδίκευση:* τα στελέχη της Δημόσιας Διοίκησης, ανά κατηγορία, επιβάλλεται να επιμορφώνονται σε επιμέρους θεματικά σεμινάρια στα πλαίσια του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.) ώστε να είναι σε θέση να ελέγχουν, να αξιολογούν, να αξιοποιούν, να εμπνέουν και να παραδειγματίζουν τους συνεργάτες-υφισταμένους.

Προτείνεται, επίσης, η θεσμοθέτηση Παραρτημάτων του Ε.Κ.Δ.Δ. ανά Υπουργείο (π.χ. η Σχολή Επιμόρφωσης Υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών).

Κάθε είδους υπηρεσιακή μεταβολή πρέπει να στηρίζεται αποκλειστικά και μόνο σε ειδικές αντικειμενικές, διαγωνιστικές δοκιμασίες στις οποίες όλοι έχουν ίση πρόσβαση και κρίνονται κατ' αξίαν. Διαγωνισμοί και δοκιμασίες, να διεξάγονται υπό τον αυστηρό έλεγχο και την εποπτεία του Ανωτάτου Συμβουλίου Δημόσιας Διοίκησης ως Ανεξάρτητης Αρχής.

3. *Προγραμματισμός Δράσης - Καθιέρωση Στόχων - Υλοποίηση:* Εξίσου σημαντικό είναι το να συναρτάται η ιεραρχική εξέλιξη με την αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα και την

ποιότητα του παραγόμενου έργου. Τα στοιχεία αυτά πρέπει να προκύπτουν μέσα από ένα αντικειμενικό σύστημα μέτρησης της ποιότητας και αποδοτικότητας από τη βάση ως την κορυφή του διοικητικού συστήματος, για κάθε υπηρεσία και θέση εργασίας.

4. *Ιεραρχική Εξέλιξη - Δομή Δημόσιας Διοίκησης:* Στο ισχύον σύστημα της υπαλληλικής ιεραρχίας με τις καθιερωμένες θέσεις ευθύνης (Τμηματάρχης - Διευθυντής - Γενικός Διευθυντής) προτείνεται η θεσμοθέτηση τριών εισαγωγικών βαθμών της διοικητικής ιεραρχίας (Γραμματέας - Εισηγητής), οι οποίοι θα αποτελέσουν τον προθάλαμο για τη σωστή προετοιμασία των υπαλλήλων, ώστε να εισέλθουν στη 2η ιεραρχική βαθμίδα (Τμηματάρχης, Διευθυντής, Γενικός Διευθυντής).

Το σύστημα εξέλιξης των υπαλλήλων οφείλει να διασφαλίζει, λαμβάνοντας υπ' όψιν και τις καλές πρακτικές άλλων χωρών της Ε.Ε.:

- Τη συνέχεια της διοίκησης στα κρίσιμα επίπεδα άσκησης καθηκόντων.
- Έναν ελάχιστο απαιτούμενο χρόνο εμπειρίας, αλλά και την προετοιμασία των υπαλλήλων με την παροχή ευκαιριών διεύρυνσης των γνώσεών τους.
- Ιεραρχική εξέλιξη με βάση τυπικά και ουσιαστικά προσόντα, μέσα από αδιάβλητα, αξιολογικά και μετρήσιμα κριτήρια.
- Τη δημόσια διεξαγωγή συνέντευξης που θα προβλέπεται για τις θέσεις ευθύνης (προϊσταμένων).
- Αξιοπρεπή επιδόματα θέσης.
- Την ανεξαρτησία των Υπηρεσιακών Συμβουλίων όσον αφορά τον τρόπο σύνθεσης και λειτουργίας προς την κατεύθυνση της αντικειμενικότητας.

Τα προαναφερόμενα πρέπει να συνοδεύονται από ένα ενιαίο, δίκαιο μισθολόγιο με σύνδεση του μισθού με τις γνώσεις, τα καθήκοντα και την αξιολόγηση των υπαλλήλων. Θα πρέπει οι επιπλέον γνώσεις που είναι συναφείς με το αντικείμενο εργασίας (μεταπτυχιακές σπουδές και διδακτορικό) να αντανακλώνται με ουσιαστικές προσαυξήσεις (τα σημερινά ποσά είναι μηδαμικά) όπως επίσης και η κατοχή θέσης ευθύνης.

5. *Συνθήκες εργασίας:* Είναι ανάγκη να υπάρξει μία μελέτη για τις συνθήκες που θα πρέπει να επικρατούν στους χώρους εργασίας (όπως η επιφάνεια του κάθε γραφείου, ο αριθμός των εργαζομένων σε κάθε γραφείο, η φωτεινότητα, ο εξαερισμός, ο τρόπος αποθήκευσης εγγράφων και φακέλων και εν γένει η εργονομία των χώρων που στεγάζονται οι δημόσιες υπηρεσίες).

ζ. Ως προς τη δημοσιονομική διαχείριση και διαφάνεια:

Προτείνονται τα εξής:

- Να υλοποιηθεί ουσιαστικά η σύνταξη προϋπολογισμού βάσει προγράμματος και της υιοθέτησης των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων για το Δημόσιο.
- Το Κοινοβούλιο να αναλάβει μεγαλύτερο και ουσιαστικότερο ρόλο στην κατάρτιση και

την υλοποίηση του προϋπολογισμού. Καλό παράδειγμα προς μελέτη αποτελεί το Γραφείο Προϋπολογισμού που λειτουργεί στο αμερικανικό Κογκρέσο.

- Οι προϋπολογισμοί να καταρτίζονται με διάρκεια μεγαλύτερη του έτους και να συμβαδίζουν με το δημοσιονομικό πρόγραμμα τριετίας που υποβάλλεται στο πλαίσιο του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης.
- Να ενοποιηθεί η διαδικασία σύνταξης του Τακτικού Προϋπολογισμού και του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.
- Να αλλάξει το σύστημα ταξινόμησης όλων των δαπανών και το νέο σύστημα κωδικοποίησης και ταξινόμησης των δαπανών, με βάση τον προγραμματισμό για τον οποίο έγινε λόγος παραπάνω, να γίνει πιο αναλυτικό.
- Να βελτιωθεί η διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας των στατιστικών δεδομένων.
- Να πραγματοποιείται η τήρηση των λογαριασμών όχι με βάση τις χρηματικές εκταμιεύσεις, αλλά με βάση τα πραγματοποιηθέντα έσοδα και δαπάνες και να αναπτυχθεί το κατάλληλο πληροφοριακό σύστημα για το σκοπό αυτό.
- Να δημοσιεύεται σε συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα η εξέλιξη των εσόδων και των δαπανών του προϋπολογισμού, καθώς και τα αναλυτικά στοιχεία της εξέλιξης αυτής.
- Να αλλάξει το δημοσιονομικό θεσμικό πλαίσιο, δηλαδή αυτό της διαχείρισης τόσο των δαπανών όσο και των εσόδων.
- Η δημοσιονομική διαχείριση πρέπει να εστιάζεται εξίσου τόσο στην περιστολή των δαπανών όσο και στην εξασφάλιση των προβλεπόμενων εσόδων.
- Κάθε Υπουργείο πρέπει να αναπτύξει επαρκή μηχανισμό τεκμηρίωσης και δημοσιονομικής διαχείρισης ικανό να πραγματοποιεί με αποτελεσματικότητα τη διαχείριση των δαπανών και εσόδων του, αλλά και των εποπτευόμενων φορέων και νομικών προσώπων. Αυτό θα επιτρέψει ένα μεγαλύτερο περιθώριο κατανομής και ανακατανομής δαπανών ενός Υπουργείου στο πλαίσιο του εγκεκριμένου προϋπολογισμού του.
- Να εκσυγχρονισθεί ο μηχανισμός συλλογής των φόρων για τον περιορισμό του κόστους.
- Το Ελεγκτικό Συνέδριο θα πρέπει να προβεί στις απαραίτητες θεσμικές και διαχειριστικές μεταρρυθμίσεις ώστε να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις εκτέλεσης προϋπολογισμού βάσει προγράμματος.
- Να αναβαθμιστεί άμεσα η λειτουργία του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους ώστε, να ανταποκρίνεται στις αυξημένες διαχειριστικές απαιτήσεις που επιβάλλει ο σχεδιασμός και η εκτέλεση προϋπολογισμού βάσει προγράμματος.
- Να ενισχυθεί η ικανότητα των αρμοδίων υπηρεσιών που εμπλέκονται στην κατάρτιση του προϋπολογισμού, ώστε να προβαίνουν στην κατάρτιση μακροοικονομικών μοντέλων με στόχο τη βελτιστοποίηση δημοσιονομικών εσόδων δαπανών.
- Να τηρούνται οι αρχές του Διπλογραφικού Λογιστικού Συστήματος.

- Απαιτείται να αναπτυχθούν και να εφαρμοστούν συστήματα εσωτερικού ελέγχου.
- Είναι απαραίτητο να εφαρμοστούν συστήματα εξωτερικού ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων και εκθέσεων των Υπουργείων, των Ν.Π.Δ.Δ., Δ.Ε.Κ.Ο. και λοιπών εποπτευόμενων και δημόσιων φορέων.
- Είναι θεμελιώδες να ενισχυθούν οι δομές διαφάνειας και λογοδοσίας, καθώς και να αναδειχτεί σε βασικό στάδιο της διαδικασίας κατάρτισης και έγκρισης του προϋπολογισμού ο θεσμός της διαβούλευσης για τη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών.

η. Ως προς τη νομοπαρασκευαστική διαδικασία:

Κάθε νομοθετική πρωτοβουλία πρέπει να συνοδεύεται από έκθεση αξιολόγησης η οποία:

- Θα προσδιορίζει το πρόβλημα που ο νομοθέτης επιθυμεί να διευθετήσει και θα επιβεβαιώνει ότι πράγματι αποτελεί πρόβλημα που χρήζει ρύθμισης.
- Θα εξετάζει εάν η θέσπιση ενός νέου νόμου είναι αναγκαία και θα κάνει μια αποτίμηση εφαρμογής της υφιστάμενης για το θέμα αυτό νομοθεσίας.
- Θα διερευνά την καταλληλότητα των λύσεων που δίνει το νομοθέτημα, εάν δηλαδή οι διατάξεις του νόμου θα πετύχουν τον επιδιωκόμενο στόχο.
- Θα εκτιμά τις επιπτώσεις του νόμου σε τομείς όπως η ανάπτυξη, η απασχόληση, η κοινωνική συνοχή, το περιβάλλον, η περιφερειακή συνοχή.
- Η έκθεση θα πρέπει να δημοσιοποιείται και στη συνέχεια να δίνεται χρόνος για τον αναγκαίο κοινωνικό διάλογο με τους εμπλεκόμενους φορείς αλλά και τα θεσμικά όργανα κοινωνικού διαλόγου, όπως η Ο.Κ.Ε.
- Θα πρέπει να συντάσσεται από μία επιτροπή που θα είναι εκτός των δομών των Υπουργείων.

Συμπληρωματικά σε όλα αυτά που αφορούν στη νομοπαρασκευαστική νομοθεσία, θα πρέπει να προβλεφθεί επίσης περιοδική (π.χ. ανά τριετία) αξιολόγηση των νόμων και του τρόπου εφαρμογής. Παράλληλα θα πρέπει να προωθηθεί η κωδικοποίηση της ισχύουσας νομοθεσίας.

θ. Ως προς τη Δημόσια Διοίκηση και τη συμμετοχή στις ευρωπαϊκές διαδικασίες:

Προτείνονται τα εξής:

- Ο εκσυγχρονισμός και ανασχεδιασμός των διαδικασιών προγραμματισμού και υλοποίησής του.
- Η λειτουργία μονάδων-παρατηρητηρίων (για την τεκμηρίωση, αξιολόγηση, συστηματοποίηση-διάχυση πληροφόρησης) της ευρωπαϊκής πολιτικής στα Υπουργεία, ενδεχομένως σε συνεργασία με αντίστοιχες μονάδες των ΑΕΙ της χώρας.
- Η διαρκής επιμόρφωση των διοικητικών στελεχών που εκπροσωπούν τη χώρα και η καθιέρωση/τήρηση υποχρέωσής τους για σύνταξη εμπειριστατωμένων σχετικών εκθέσεων.
- Η αναβάθμιση των διαδικασιών διαβούλευσης με τους κοινωνικούς φορείς στο πλαίσιο του αναπτυξιακού σχεδιασμού και της υλοποίησής του, με βασικούς στόχους την αναβάθμιση της ποιότητάς τους και την αποφυγή κοινωνικών συγκρούσεων και αντιδράσεων.

8. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ

α) Η υφιστάμενη κατάσταση

Το ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης πάσχει από χρόνια προβλήματα, όπως είναι τα ελλείμματα στους προϋπολογισμούς των ασφαλιστικών οργανισμών, η εισφοροδιαφυγή και η αδήλωτη εργασία, οι υστερήσεις - ποιοτικές και ποσοτικές - στο επίπεδο των παροχών, τα προβλήματα στην αξιοποίηση της περιουσίας των φορέων, η πολυπλοκότητα της ασφαλιστικής νομοθεσίας και η έλλειψη ενημέρωσης των ασφαλισμένων για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, οι καθυστερήσεις στη μηχανοργάνωση των ταμείων.

Διάφορες νομοθετικές παρεμβάσεις έχουν επιχειρήσει τα επιλύσουν τα προβλήματα αυτά, οι οποίες - ακόμα και εάν κινήθηκαν εν μέρει προς τη σωστή κατεύθυνση - δεν προσέφεραν τις αναγκαίες λύσεις. Η παρατήρηση αυτή ισχύει και για τον τελευταίο νόμο για τη μεταρρύθμιση της κοινωνικής ασφάλισης, τον ν. 3655/08. Οι πρόσφατες αυτές νομοθετικές ρυθμίσεις, αν και επέφεραν πληθώρα αλλαγών, δεν αντιμετώπισαν το ζήτημα της βελτίωσης της σχέσης ασφαλισμένων προς συνταξιούχους με τη διεύρυνση της ασφαλιστικής βάσης και δεν επέλυσαν ούτε το χρόνιο πρόβλημα της εισφοροδιαφυγής ούτε το πρόβλημα της βιωσιμότητας των ταμείων. Παράλληλα, προβλέπουν μία σειρά εντάξεων και ενοποιήσεων ταμείων, οι οποίες θα πρέπει να γίνουν μετά από συζήτηση με τους ενδιαφερόμενους φορείς, ώστε να υπάρξει απλοποίηση των διαδικασιών, καταπολέμηση της γραφειοκρατίας και αποσαφήνιση της νομοθεσίας προς όφελος των ασφαλισμένων.

Προβλήματα, ωστόσο, δεν υπάρχουν μόνον στο πεδίο της ασφάλισης συντάξεων, αλλά και σε άλλους τομείς της ελληνικής κοινωνικής ασφάλισης. Έτσι στο πεδίο της ασφάλισης ανεργίας παρατηρούνται πολλά κενά προστασίας, προς δύο κυρίως κατευθύνσεις:

- από τη μία πλευρά υφίστανται πολλές κατηγορίες προσώπων που δεν έχουν καν πρόσβαση στην ασφάλιση ανεργίας (π.χ. εργαζόμενοι στις νέες μορφές απασχόλησης),
- από την άλλη πλευρά δεν είναι λίγες και οι κατηγορίες των ανέργων, που παρά το γεγονός ότι ασφαλίστηκαν στον ΟΑΕΔ, έχουν δυσκολίες να συμπληρώσουν τον απαιτούμενο χρόνο ασφάλισης (π.χ. εποχιακά εργαζόμενοι) ή χρήζουν υποστήριξης διότι εξαντλήθηκε το δικαίωμά τους στο επίδομα ανεργίας χωρίς αυτοί να έχουν βρει εργασία.

β) Οι θέσεις

Το ασφαλιστικό είναι εθνικής σημασίας ζήτημα που απαιτεί λύσεις μακράς πνοής μέσω από εθνικό - πολιτικό - κοινωνικό διάλογο με την απόλυτη συμφωνία και συνεννόηση όλων των εμπλεκόμενων (κυβέρνηση, κόμματα, κοινωνικοί εταίροι, άλλοι εμπλεκόμενοι φορείς). Ο διάλογος για το ασφαλιστικό θα πρέπει να έχει ως βάση του ρεαλιστικές αποτιμήσεις όλων των προηγούμενων πολιτικών και μέτρων στους τομείς κοινωνικής προστασίας και μία επικαιροποίηση των μεγεθών πάνω στα οποία στηρίχθηκαν τα μέτρα αυτά. Τέτοιες ωστόσο, αποτιμήσεις δεν έχουν υπάρξει έως σήμερα.

Πέραν τούτων, υπάρχει μια σειρά από πάγιες, πλέον, αρχές που πρέπει διαχρονικά να διαπνέουν το ασφαλιστικό σύστημα.

Οι πάγιες αρχές είναι οι εξής:

- Η κοινωνική ασφάλιση είναι δημόσια, καθολική και υποχρεωτική για όλους τους εργαζόμενους, Έλληνες και νόμιμα εγκατεστημένους αλλοδαπούς.
- Το Κράτος εγγυάται τη βιωσιμότητα, τη λειτουργία, τη σταθερή χρηματοδότηση και τον κοινωνικό χαρακτήρα του συστήματος υγείας, πρόνοιας και συνταξιοδότησης στη χώρα μας.
- Το ασφαλιστικό σύστημα θα πρέπει να διέπεται από την αρχή της ίσης μεταχείρισης των πολιτών της χώρας, να είναι κοινωνικά δίκαιο, οικονομικά βιώσιμο και να προάγει την αλληλεγγύη των γενεών.
- Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση πρέπει να συνδέεται με την αναμόρφωση του φορολογικού μας συστήματος προς την κατεύθυνση της δικαιότερης κατανομής των βαρών.
- Είναι αναγκαία η σύνδεση της ασφαλιστικής μεταρρύθμισης με μια ενεργή και αποτελεσματική πολιτική για την αύξηση της απασχόλησης.
- Η πολιτική στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης θα πρέπει να συνεκτιμά και τις αναπτυξιακές παραμέτρους των μέτρων που λαμβάνονται.
- Η διοίκηση των ασφαλιστικών ταμείων κύριας ασφάλισης θα πρέπει να βασίζεται στην ίση τριμερή εκπροσώπηση κράτους, εργοδοτών και εργαζομένων.
- Εντατικοποίηση των προσπαθειών για τον περιορισμό της εισφοροδιαφυγής και τον έλεγχο της αδήλωτης εργασίας.
- Η βιωσιμότητα του ασφαλιστικού μας συστήματος συνδέεται και με το δημογραφικό ζήτημα της χώρας μας. Για το θέμα αυτό θα πρέπει να διαμορφωθεί άμεσα μία αποτελεσματική πολιτική.

Επί των σύγχρονων προβλημάτων της κοινωνικής ασφάλισης, των αναγκών και των αναγκαίων παρεμβάσεων, οι προτάσεις είναι οι εξής:

- Ανάγκη βελτίωσης, και όχι μείωσης, της συνταξιοδοτικής προστασίας, ώστε οι συνταξιοδοτικές παροχές να είναι επαρκείς για μία αξιοπρεπή διαβίωση.
- Εξασφάλιση της χρηματοδοτικής βάσης της κοινωνικής ασφάλισης και αύξηση των πόρων του συστήματος. Καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας και της εισφοροδιαφυγής. Εκπλήρωση των νομοθετημένων υποχρεώσεων του Κράτους για χρηματοδότηση.
- Παύση της χρησιμοποίησης των κοινωνικών πόρων ως έμμεσων φόρων υπέρ τρίτων. Η βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος πρέπει να διασφαλιστεί ενιαία, στα πλαίσια της ευρύτερης κοινωνικής αλληλεγγύης και της δίκαιης αναδιανομής του εισοδήματος.
- Ουσιαστική αξιοποίηση του κοινωνικού διαλόγου για την προώθηση θεσμικών μεταρρυθμίσεων.

- Απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών πρόσβασης και λήψης συνταξιοδοτικών παροχών. Επίλυση των προβλημάτων της διαδοχικής ασφάλισης.
- Εξασφάλιση της ενημέρωσης των ασφαλισμένων για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους κατά τη διάρκεια της ασφαλιστικής σχέσης.
- Ενοποίηση και συγχώνευση των φορέων κοινωνικής ασφάλισης με λειτουργικό εκσυγχρονισμό και αναδιάρθρωσή τους, έπειτα από εκτεταμένο κοινωνικό διάλογο και με διασφάλιση ευρείας συναίνεσης στη βάση εμπειριστατωμένων μελετών για την εξασφάλιση του επιπέδου των συντάξεων και των παροχών.
- Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας στην οργάνωση των ασφαλιστικών φορέων.
- Αντιμετώπιση του ζητήματος των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελματιών με επιστημονικά και ασφαλιστικά κριτήρια στη βάση της επικαιροποίησης των συνεπειών των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελματιών, καθώς και με προληπτικές πολιτικές ώστε οι αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία των εργαζομένων να περιορίζονται στο ελάχιστο.
- Μεταρρύθμιση του συστήματος προστασίας από την ανεργία για την κάλυψη των υφιστάμενων σήμερα κενών.

γ) Οι προτάσεις

Για την ικανοποίηση των υφιστάμενων αναγκών, την αντιμετώπιση των προκλήσεων, την εξασφάλιση της βιωσιμότητας και της κοινωνικής αποτελεσματικότητας του συστήματος, απαιτούνται τα εξής μέτρα:

α. Ως προς την επάρκεια των παροχών:

- Εξέταση της προοπτικής δημιουργίας ενός συστήματος εθνικής σύνταξης μετά από εκτεταμένη διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους και εκπόνηση σχετικού Στρατηγικού Σχεδίου
- Νομοθετική ρύθμιση για αύξηση των κατωτάτων ορίων σύνταξης ώστε να υπερβαίνουν τουλάχιστον το στατιστικό όριο της φτώχειας (μείωση κατά ποσοστό 50% των συνταξιούχων που βρίσκονται κάτω από το εισοδηματικό όριο της φτώχειας).

β. Ως προς τη χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης:

- Εφαρμογή μέτρων που θα καταπολεμήσουν την εισφοροδιαφυγή και την αδήλωτη εργασία.
- Αύξηση των οικονομικών πόρων του συστήματος.
- Εφαρμογή κατάλληλων μέτρων με σκοπό τη δημιουργία αποθεματικών για τη χρηματοδότηση των φορέων κοινωνικής ασφάλισης
- Αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας των ασφαλιστικών φορέων
- Αποτελεσματική εφαρμογή πολιτικών μείωσης της ανεργίας και αύξησης των συνολικών επιπέδων απασχόλησης, κυρίως των νέων και των γυναικών.

➤ Εκπόνηση έγκυρων και αξιόπιστων αναλογιστικών μελετών για όλα τα ασφαλιστικά ταμεία.

➤ Οριοθέτηση των προνοιακών πολιτικών από τις πολιτικές κοινωνικής ασφάλισης, ώστε τα ασφαλιστικά ταμεία να μην επιβαρύνονται με παρεμβάσεις αναγκαίες για την κάλυψη αναγκών που υπάγονται στο πεδίο των πολιτικών πρόνοιας.

γ. Ως προς τον εκσυγχρονισμό του ασφαλιστικού συστήματος:

➤ Εξασφάλιση της δυνατότητας όλων να χρησιμοποιούν ποιοτικές υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας (π.χ. κέντρα φροντίδας παιδιών, υπηρεσίες φροντίδας ηλικιωμένων κ.ά.).

δ. Ως προς την απλούστευση των διαδικασιών:

➤ Κωδικοποίηση της ασφαλιστικής νομοθεσίας.

➤ Άμεση καταβολή της πρώτης σύνταξης (εντός π.χ. 30 ημερών από την υποβολή της αίτησης) - εξάλειψη των καθυστερήσεων.

➤ Αυτεπάγγελτη αναζήτηση όλων των εντύπων, δικαιολογητικών και άλλων στοιχείων που αφορούν τους ασφαλισμένους και τους συνταξιούχους και προέρχονται από άλλο ταμείο ή από φορείς του δημοσίου.

➤ Προώθηση του διοικητικού εκσυγχρονισμού των ασφαλιστικών φορέων.

ε. Ως προς την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας:

➤ Ανάπτυξη ενός συστήματος αυτόματης και σε διαρκή βάση ενημέρωσης των ασφαλισμένων για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις κατά τη διάρκεια της ασφαλιστικής σχέσης.

➤ Ολοκλήρωση και τελειοποίηση της μηχανοργάνωσης των υπηρεσιών των ασφαλιστικών φορέων.

➤ Ενίσχυση της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας στο πεδίο της κοινωνικής ασφάλισης.

➤ Εκπόνηση αναλυτικών επιχειρησιακών σχεδίων από όλους τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης.

➤ Εφαρμογή προγραμμάτων ενδυνάμωσης και ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού των φορέων.

στ. Ως προς τη βελτίωση της κοινωνικής - εισοδηματικής προστασίας των ανέργων:

➤ Επέκταση της προστασίας από την ανεργία σε όσους δεν έχουν πρόσβαση σε αυτή και, ιδίως, στους αυτοαπασχολούμενους και στους εργαζόμενους υπό τις νέες άτυπες μορφές απασχόλησης.

➤ Καθιέρωση παροχών για όλες τις κατηγορίες ασφαλισμένων που δεν δύνανται να συμπληρώσουν τον απαιτούμενο χρόνο ασφάλισης (π.χ. εργαζόμενοι με διαδοχικές συμβάσεις χρόνου), ή των οποίων το δικαίωμα στο επίδομα ανεργίας εξαντλείται χωρίς να έχουν ακόμα βρει απασχόληση.

➤ Αύξηση του τακτικού επιδόματος ανεργίας στα επίπεδα των πραγματικών οικονομικών

αναγκών (που αντιστοιχούν στο 80% του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη και που πάντως δεν πρέπει να υπολείπονται του 70% αυτού).

- Λήψη μέτρων που θα προλαμβάνουν την ανεργία σε περιοχές που απειλούνται από βιομηχανική κρίση - Ρύθμιση των προϋποθέσεων επιδότησης από το Ειδικό Ταμείο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΤΚΑ) με νόμο και με αντικειμενικό πλαίσιο ίσης μεταχείρισης.
- Καθιέρωση ελάχιστων εγγυήσεων αξιοπρεπούς διαβίωσης, οι οποίες θα λειτουργούσαν ως «δίκτυ ασφαλείας» για την προστασία των ανέργων, που δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την διαβίωσή τους από ίδιους πόρους.

9. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

α) Η υφιστάμενη κατάσταση

Αν και το φαινόμενο της φτώχειας ήταν υπαρκτό στο παρελθόν και στη χώρα μας, στη δεδομένη χρονική στιγμή έχει καταστεί ένα μείζον και επείγον πρόβλημα, δεδομένου ότι η αγοραστική δύναμη και το βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού χειροτερεύει διαρκώς και εντείνεται, προσφάτως, και εξαιτίας της διεθνούς οικονομικής κρίσης. Σημειωτέον, ότι το ποσοστό της φτώχειας στην Ελλάδα είναι αρκετά υψηλό και ανέρχεται στο 23%, μειώνεται δε μόνον κατά δύο μονάδες (21%) μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις.

Παρά ταύτα, στη χώρα μας δεν υπάρχει ένα, πρόσθετο στην κοινωνική ασφάλιση, προνοιακού τύπου σύστημα, το οποίο να καλύπτει όλους όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους και αδυνατούν να τους εξασφαλίσουν με τις δικές τους προσπάθειες, ή από άλλες πηγές, ιδίως από παροχές ενός συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Αντιθέτως, η κοινωνική πολιτική στο επίπεδο της πρόνοιας, πρώτον, ασκήθηκε με αποσπασματικό τρόπο προστατεύοντας ορισμένες μόνον κατηγορίες του πληθυσμού και, δεύτερον, έλαβε κυρίως επιδοματικό χαρακτήρα, δηλαδή δεν περιέλαβε επαρκείς κοινωνικές υπηρεσίες, υπηρεσίες πρόσβασης στην απασχόληση, ή επαρκείς υπηρεσίες υγείας.

Έτσι οι υπάρχουσες σήμερα επιδοματικές ενισχύσεις και προνοιακές υπηρεσίες είναι αποσπασματικές, αφού αφορούν ορισμένες μόνον κατηγορίες του πληθυσμού (ατόμα με αναπηρία, ανασφάλιστοι ηλικιωμένοι, πολύτεκνοι, απροστάτευτα παιδιά, ανασφάλιστες μητέρες, παλιννοστούντες ομογενείς και επαναπατριζόμενοι, πληγέντες από φυσικές καταστροφές, έκτακτες ενισχύσεις οικονομικά αδυνάτων).

Η πολυπλοκότητα που τις χαρακτηρίζει έχει ως αποτέλεσμα οι πιθανοί δικαιούχοι να μην γνωρίζουν τα δικαιώματά τους. Παράλληλα, δεν έχει επιτευχθεί ο αναγκαίος συντονισμός μεταξύ των διαφόρων μονάδων παροχής υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, η συμμετοχή των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης παραμένει περιορισμένη, ενώ ο ρόλος των ιδιωτικών και εθελοντικών φορέων δεν έχει εξειδικευθεί στην πράξη.

Επιπλέον, σημαντικές διαστάσεις αποκτά και στη χώρα μας η νέα μορφή της φτώχειας, ήτοι ο κοινωνικός αποκλεισμός, ο οποίος δεν υποδηλώνει απλώς ανεπάρκεια οικονομικών πόρων, αλλά επεκτείνεται στη συμμετοχή στην απασχόληση, στη στέγαση, στην εκπαίδευση, στην υγεία, στην πρόσβαση στις υπηρεσίες κ.α. Σημαντικά τμήματα του πληθυσμού πλήττονται ή κινδυνεύουν να περιέλθουν σε κατάσταση κοινωνικής απομόνωσης και, ιδίως, οι γυναίκες, οι νέοι, οι μακροχρόνια άνεργοι, οι μετανάστες, τα άτομα με αναπηρία, τα άτομα με πολιτισμικές/θρησκευτικές ιδιαιτερότητες.

β) Οι θέσεις

Η αυξανόμενη ανεργία, η χρόνια φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός, οι ανισότητες και τα προβλήματα πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας, το δημογραφικό πρόβλημα, τα οικονομικά μεγέθη, αλλά και η μετεξέλιξη της οικογένειας στην Ελλάδα, επιβάλλουν την ενίσχυση της κοινωνικής δικαιοσύνης με τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας.

Η κοινωνική πρόνοια αποτελεί ένα βασικό συστατικό στοιχείο κάθε εθνικού συστήματος κοινωνικής ασφάλειας και αποσκοπεί στην προστασία των ατόμων εκείνων που έχουν δυσχέρεια πρόσβασης στην αγορά εργασίας, δεν καλύπτονται ικανοποιητικά ή καθόλου από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και, πάντως, δεν είναι σε θέση να εξασφαλίσουν από μόνοι τους ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης.

Πέραν αυτών των κεντρικών διαπιστώσεων, διατυπώνονται οι εξής βασικές απόψεις σχετικά με τη δημιουργία και τη λειτουργία ενός συστήματος κοινωνικής πρόνοιας- κοινωνικής φροντίδας στη χώρα μας:

- Ένα ολοκληρωμένο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας οφείλει να αντιμετωπίζει τις συνέπειες της φτώχειας σε σημαντικές ομάδες του πληθυσμού, χωρίς διακρίσεις, καθώς η παρατεταμένη διαβίωση σε κατάσταση οικονομικής ανέχειας δημιουργεί σημαντικά κοινωνικά προβλήματα.
- Το κράτος πρέπει να διαδραματίζει επιτελικό ρόλο, να σχεδιάζει και να εποπτεύει τα προγράμματα κοινωνικής φροντίδας, των οποίων, όμως, η υλοποίηση θα πρέπει να ανατίθεται στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια τοπική αυτοδιοίκηση.
- Θα πρέπει να επιδιωχθεί η περιφερειακή οργάνωση και αποκέντρωση ενός εθνικού συστήματος κοινωνικής φροντίδας - πρόνοιας.
- Υπάρχει ανάγκη αποτελεσματικής διοίκησης των μονάδων κοινωνικής φροντίδας.
- Η κοινωνική φροντίδα δεν αφορά σε μία μόνο ή ορισμένες ομάδες πληθυσμού, αλλά σε όλες όσες έχουν προβλήματα κοινωνικής ενσωμάτωσης.
- Είναι σημαντικός ο ρόλος που μπορούν να παίξουν στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας οι κοινωνικές οργανώσεις που αποτελούνται, είτε από εθελοντές, είτε από τα ίδια τα άτομα που χρήζουν κοινωνικής φροντίδας. Προς τούτο απαιτείται κατάλληλη εποπτεία και συντονισμός.

Για το πεδίο του κοινωνικού αποκλεισμού και της κοινωνικής ένταξης, διατυπώνονται οι εξής απόψεις:

- Οι παρεμβάσεις στο πεδίο αυτό θα πρέπει να συγκροτούν μία σαφή και επιχειρησιακά επεξεργασμένη στρατηγική με διατυπωμένους ποσοτικούς στόχους και χρονοπρογραμματισμό για την υλοποίησή τους.
- Βασικές προτεραιότητες για τις πολιτικές κοινωνικής ένταξης θα πρέπει να αποτελούν:
  - η ενίσχυση της αξιοπρεπούς απασχόλησης
  - η ενδυνάμωση της απασχόλησης για τις γυναίκες, τους νέους, τους μακροχρόνια άνεργους και τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού
  - ο περιορισμός του κινδύνου της φτώχειας
  - η κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία, των μεταναστών και των ατόμων με πολιτισμικές / θρησκευτικές ιδιαιτερότητες.
- Χρειάζεται περαιτέρω πρόοδος στην παγίωση ενεργητικών πολιτικών στην αγορά εργα-

σίας, στην αντιμετώπιση της υψηλής ανεργίας των νέων και της αδήλωτης εργασίας και στην επιτάχυνση των μεταρρυθμίσεων στην εκπαίδευση και στη διά βίου μάθηση.

- Οι προτεραιότητες της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Προστασία θα πρέπει να βρίσκονται σε συνέργεια με τις κατευθυντήριες γραμμές για το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων και τις γενικές κατευθυντήριες του ΕΣΠΑ όπως αυτό εξειδικεύεται στα Επιχειρησιακά Προγράμματα για την Εκπαίδευση και τη Δια βίου Μάθηση και για την Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού, αλλά και σε σύνδεση με πολιτικές για την τόνωση της γεωργικής ανάπτυξης.

γ) Οι προτάσεις

α. Για ένα ολοκληρωμένο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας:

- Κατοχύρωση ενός γενικού προγράμματος ελάχιστου εγγυημένου δικτύου κοινωνικής προστασίας με έμφαση σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους και αδυνατούν να τους εξασφαλίσουν με τις δικές τους προσπάθειες ή από άλλες πηγές, ιδίως από παροχές ενός συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

β. Για μία ολοκληρωμένη εθνική στρατηγική κοινωνικής ένταξης:

- Λήψη μέτρων άμεσης ανακούφισης των χαμηλών κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων (όπως, ειδικότερα, μέσω της φορολογίας ή με την ενίσχυση του διαθέσιμου εισοδήματος των εργαζομένων, των συνταξιούχων και των ανέργων, πρόβλεψη επιδομάτων κάλυψης των δαπανών θέρμανσης κατά τη χειμερινή περίοδο).
- Εξασφάλιση έγκυρων και αξιόπιστων στοιχείων σχετικά με την πραγματική αποτύπωση της αγοράς εργασίας σε τοπικό επίπεδο.
- Βελτίωση της λειτουργίας των υπηρεσιών απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης και της πλήρους μηχανοργάνωσής τους, με στόχο την αποτελεσματικότερη λειτουργία τους.
- Αξιολόγηση και αύξηση της αποτελεσματικότητας των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, με στόχο την ανταπόκρισή τους σε συγκεκριμένες ανάγκες απασχόλησης των ομάδων που πλήττονται περισσότερο από την ανεργία.
- Λειτουργία των δομών του Ε.Σ.Σ.Ε.Ε.Κ.Α.
- Εφαρμογή μίας προνοιακής πολιτικής εργασιακής και κοινωνικής ένταξης των ανέργων.
- Οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου.
- Οριζόντια ενσωμάτωση των μέτρων για την ενίσχυση των ατόμων με αναπηρία.
- Διαχείριση της ενεργού γήρανσης, με την εξέταση του ζητήματος σχετικά με τη σχέση της απασχόλησης των μεγαλύτερων σε ηλικία και της ανεργίας των νεώτερων.
- Εφαρμογή μίας ολοκληρωμένης μεταναστευτικής πολιτικής για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών, η οποία να καλύπτει όλο το φάσμα των κοινωνικών δικαιωμάτων, να εμπλέκει άμεσα τις δημόσιες υπηρεσίες και να εξασφαλίζει το συντονισμό των αρμοδίων υπηρεσιών.

- Καταπολέμηση της σχολικής διαρροής και της πρόωρης εγκατάλειψης της σχολικής εκπαίδευσης.
- Παροχές επιδοματικές σε πολυμελείς οικογένειες θα πρέπει να λαμβάνουν υπ' όψιν την εισοδηματική τους δυνατότητα.
- Στοχευμένα μέτρα για την αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος της χώρας που θα αίρουν τους λόγους που αποτρέπουν τα ζευγάρια από το να αποκτούν παιδιά.
- Θέσπιση μέτρων που θα προωθούν τη συμφιλίωση της οικογενειακής με την επαγγελματική ζωή π.χ. δημιουργία επαρκούς υποδομής παιδικών σταθμών.

γ. Για το νεοσύστατο Εθνικό Ταμείο Κοινωνικής Συνοχής (ΕΤΑΚΣ):

Το ΕΤΑΚΣ θα πρέπει να ενισχύσει άτομα και οι οικογένειες που δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους και αδυνατούν να τους εξασφαλίσουν αντικειμενικά με τις δικές τους προσπάθειες (άσκηση απασχόλησης) ή από άλλες πηγές, ιδίως από παροχές ενός συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Μόνον μέσω της προσέγγισης αυτής το ΕΤΑΚΣ θα επικεντρωθεί πραγματικά στην καταπολέμηση του σκληρού πυρήνα της εισοδηματικής φτώχειας στην Ελλάδα και δεν θα επεκταθεί απλώς στην χρηματοδότηση των ήδη υφιστάμενων στη χώρα αποσπασματικών προγραμμάτων επιδοματικής ενίσχυσης.

10. ΥΓΕΙΑ

α) Η υφιστάμενη κατάσταση

Το ελληνικό σύστημα υγείας αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα και εμφανίζει σοβαρές υστερήσεις, που μπορούν να καταγραφούν συνοπτικά ως εξής:

1. Στο πεδίο του ανθρώπινου δυναμικού: υπερκάλυψη ορισμένων ειδικοτήτων (π.χ. ιατροί σε διάφορες ειδιότητες), και ύπαρξη σημαντικών ελλείψεων σε άλλες (ιατροί σε συγκεκριμένες ειδιότητες, όπως ιατροί εργασίας και νοσηλεύτες), οι οποίες μπορεί να φθάνουν ακόμα και την ανυπαρξία ορισμένων ειδικοτήτων (σε επαγγέλματα όπως οι κλινικοί μηχανικοί, οι βιοστατιστικοί κ.α.). Υστέρηση στην απασχόληση ικανών manager νοσοκομείων.
2. Στο πεδίο των κτιριακών υποδομών και του εξοπλισμού: έλλειψη σχεδιασμού για την ισοκατανομή τους, ύπαρξη πολλών υγειονομικών καταστημάτων - νοσοκομείων με πεπαλαιωμένη και προβληματική κτιριακή υποδομή και υπερπληθώρα εξοπλισμού (π.χ. αξονικών τομογράφων) ανά αριθμό κατοίκων, ο οποίος οφείλεται στην προκλητή ζήτηση υπηρεσιών που δημιουργεί ο ιδιωτικός τομέας υγείας.
3. Στο πεδίο των δαπανών υγείας και της χρηματοδότησης: υψηλό συνολικό ποσοστό δαπανών υγείας (περί το 10% του ΑΕΠ) από το οποίο το 57% αφορά τις ιδιωτικές δαπάνες υγείας, αδυναμία συγκράτησης των δαπανών, ανυπαρξία δημόσιων δαπανών για οδοντιατρική περίθαλψη και η απουσία Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος.
Στις αιτίες του προβλήματος ανήκουν η έλλειψη συστήματος διοίκησης του δημόσιου τομέα υγείας, η προκλητή ζήτηση υπηρεσιών που σημειώνεται και στους δύο τομείς (δημόσιο και ιδιωτικό) και η «μαύρη οικονομία» του υγειονομικού συστήματος.
4. Στο πεδίο της ποιότητας: ανυπαρξία αξιολόγησης της ποιότητας των υπηρεσιών υγείας, χαμηλή ποιότητα παροχών πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, περιφερειακές ανισότητες στην προσφορά υπηρεσιών υγείας, απουσία άσκησης κλινικής οικογενειακής ιατρικής, έντονες ανισότητες στις παροχές μεταξύ ασφαλιστικών ταμείων.
5. Στον ιδιωτικό τομέα υγείας: στροφή του πληθυσμού στον ιδιωτικό πρωτοβάθμιο τομέα υγείας, εξαιτίας της προσφοράς υποβαθμισμένων ποιοτικά υπηρεσιών από το δημόσιο τομέα, του μεγάλου χρόνου αναμονής και της πλήρους αδυναμίας κάλυψης των αναγκών αυτών από το δημόσιο τομέα.
6. Στον τομέα της δημόσιας υγείας: απουσία ολοκληρωμένου σχεδιασμού.
7. Στον τομέα της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας (ΠΦΥ): απουσία ουσιαστικής διασύνδεσης ΠΦΥ και δευτεροβάθμιας περίθαλψης, έλλειψη συνεργασίας και δικτύωσης, με συνέπεια υστερήσεις στην αποτελεσματικότητα και στην ποιότητα.
8. Στον τομέα της δευτεροβάθμιας φροντίδας υγείας: (α) ανεπάρκεια του σημερινού συστήματος διοίκησης και ελέγχου, (β) ποσοτική ανεπάρκεια εκπαιδευμένου νοσηλευτικού και λοιπού επιστημονικού προσωπικού (μη ιατρικού), (γ) ανισοκατανομή στις περιφέρειες της

χώρας του ιατρικού και του νοσηλευτικού προσωπικού, (δ) υστέρηση στην εκπαίδευση του διοικητικού και βοηθητικού προσωπικού των νοσοκομείων, (δ) χαμηλή ποιότητα προσφοράς νοσοκομειακών υπηρεσιών, (ε) πλήρη αδράνεια λειτουργίας των επενδύσεων σε μονάδες εντατικής θεραπείας, (στ) αύξηση του χρόνου αναμονής (λίστα αναμονής) για εξειδικευμένες παρεμβατικές πράξεις, (ζ) αύξηση της παραοικονομίας.

9. Στον ιατροκοινωνικό τομέα και τον τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας υγείας: έλλειψη συστήματος μετα-νοσοκομειακής φροντίδας ασθενών με χρόνια νοσήματα, αποκατάστασης και φροντίδας αναπήρων και ηλικιωμένων, προστατευόμενης διαβίωσης ηλικιωμένων (γηροκομεία).
10. Στον τομέα της ψυχικής υγείας: παρά τις προόδους που σημειώθηκαν τα τελευταία χρόνια με την κοινοτική χρηματοδότηση, παρατηρείται έλλειψη πόρων και πρόβλημα συνέχισης των δράσεων αποασυλοποίησης και κοινωνικής αποκατάστασης, λόγω παύσης των κοινοτικών κονδυλίων.
11. Στο πεδίο της φαρμακευτικής πολιτικής: αδυναμία ελέγχου και συγκράτησης της αλόγιστης φαρμακευτικής συνταγογράφησης και εργαστηριακο-διαγνωστικών εξετάσεων.

β) Οι θέσεις

Το ζήτημα της βελτίωσης της Υγείας του ελληνικού πληθυσμού, αφορά (α) στις υπηρεσίες περίθαλψης τόσο του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα, (β) στις υπηρεσίες πρόληψης και προστασίας της δημόσιας υγείας, (γ) στον ιατροκοινωνικό τομέα και στην μακροχρόνια φροντίδα υγείας.

Οι βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν γενικά το σύστημα υγείας είναι οι εξής:

- Κοινωνική αλληλεγγύη.
- Ισότητα στην παροχή υπηρεσιών.
- Προστασία της δημόσιας υγείας.

Επιπλέον, οι κεντρικοί στόχοι ενός συστήματος υγείας πρέπει να είναι:

- Αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των υπηρεσιών, με αξιοποίηση πόρων, διαφάνεια και λογοδοσία οικονομικών, αποκέντρωση, ισοκατανομή υπηρεσιών, σύγχρονη διοίκηση και επιστημονικό σχεδιασμό υπηρεσιών.
- Η ποιότητα στις υπηρεσίες, σε όλα τα επίπεδα, με κατοχύρωση των δικαιωμάτων του ασθενούς και σεβασμό στην προσωπικότητα του ατόμου, κατά την παροχή υπηρεσιών υγείας.
- Η ανταποκρισιμότητα στις νέες μεταβαλλόμενες ανάγκες υγείας και στις νέες προκλήσεις, όπως οι περιβαλλοντικές αλλαγές και οι διεθνώς εμφανιζόμενες μεταδοτικές νόσοι (π.χ. νόσος των πτηνών).
- Η διαθεσιμότητα και η προσβασιμότητα του πληθυσμού σε επαρκείς υπηρεσίες υγείας.

γ) Οι προτάσεις

Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων και την επίλυση των υφιστάμενων προβλημάτων του ελληνικού συστήματος υγείας, διατυπώνονται οι εξής προτάσεις:

α. Ως προς το ανθρώπινο δυναμικό: επεξεργασία πολιτικής συγκράτησης του ιατρικού πληθωρισμού, αναδιάταξης στις ιατρικές ειδικότητες, αναλογικής κατανομής ανά γεωγραφική περιφέρεια και σύνδεσης των ιατρικών αμοιβών με την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της ιατρικής εργασίας.

β. Ως προς τις κτιριακές υποδομές και τον εξοπλισμό: εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού για την δημιουργία ικανοποιητικών υποδομών και επαρκούς εξοπλισμού.

γ. Ως προς τις δαπάνες: (α) Δαπάνες Υγείας στο 10% επί του ΑΕΠ (Έλεγχος, Συγκράτηση Κόστους - Ποιοτικότερες Υπηρεσίες), (β) Αύξηση Δαπανών Υγείας μόνο για Προστασία Περιβάλλοντος & Δημόσια Υγεία, (γ) Προμήθεια Φαρμάκων των Νοσοκομείων & των Ασφαλιστικών Ταμείων με Ποσοστό Έκπτωσης επί της Χονδρικής Τιμής Πώλησης. Επαναφορά της Λίστας. Τυχαίος Δειγματοληπτικός Ποιοτικός Έλεγχος Συνταγογράφησης, (δ) Πλήρης μηχανοργάνωση της νοσοκομειακής δραστηριότητας, ανά τμήμα, ιατρό και ασθενή, (ε) Διπλογραφικό Λογιστικό Σύστημα και ένταξη της μισθοδοσίας στους προϋπολογισμούς των νοσοκομείων, (στ) Σύστημα Προμηθειών κ.ά.

δ. Ως προς την ποιότητα: περιοδική αξιολόγηση των υπηρεσιών με βάση μετρήσιμα και συνεπώς συγκρίσιμα κριτήρια.

ε. Ως προς την δημόσια υγεία: συνδυασμός της πολιτικής για τη δημόσια υγεία με τη γενικότερη πολιτική της υγείας αλλά και με κοινωνικές ανάγκες υψηλής προτεραιότητας π.χ. την καταπολέμηση της φτώχειας. Επέκταση των πολιτικών για τη δημόσια υγεία και σε δράσεις για τον οικογενειακό προγραμματισμό, την καταπολέμηση της βίας και κακομεταχείρισης παιδιών, την καταπολέμηση του AIDS/HIV, χρήσης ναρκωτικών και αλκοόλ κ.α.

στ. Ως προς την πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας: ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος Π.Φ.Υ. το οποίο θα λειτουργεί αποτελεσματικά, καλύπτοντας γρήγορα και ποιοτικά όλες τις ανάγκες στο επίπεδο αυτό χωρίς επιβάρυνση των νοσοκομείων, και το οποίο θα έχει έντονα αποκεντρωμένο χαρακτήρα, κ.α.

ζ. Ως προς τη δευτεροβάθμια φροντίδα υγείας: η δευτεροβάθμια περίθαλψη θα πρέπει να προσλάβει έναν καθαρά αυτοδύναμο χαρακτήρα λειτουργίας με δυνατότητα διοικητικο-διαχειριστικής πρωτοβουλίας και ευελιξίας και με απώτερο στόχο την ικανοποιητική παροχή υπηρεσιών στον ασθενή.

η. Ως προς τον ιατροκοινωνικό τομέα και τη μακροχρόνια φροντίδα υγείας: δημιουργία δημόσιου συστήματος μετα-νοσοκομειακής φροντίδας ασθενών (χρόνια πάσχοντες) και δημόσιου συστήματος αποθεραπείας και αποκατάστασης, καθώς και δημιουργία και επάρκεια παροχών μακροχρόνιας φροντίδας.

θ. Ως προς την ψυχική υγεία: δημιουργία δομών ψυχικής μέριμνας για την παιδική και εφηβική ηλικία, εξασφάλιση των πόρων που θα διατηρήσουν τα προστατευόμενα εργαστήρια για τους ψυχικά ασθενείς, παροχή παρηγορητικής φροντίδας (π.χ. ιατρεία πόνου, μέριμνα για τους καρκινοπαθείς) στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας.

ι. Ως προς την φαρμακευτική πολιτική: πλήρης μηχανογράφηση όλων των εκφάνσεων διακίνησης του φαρμάκου, εξασφάλιση ακριβών δεδομένων για την καταγραφή της δημόσιας φαρμακευτικής δαπάνης, εκπόνηση και εφαρμογή θεραπευτικών πρωτοκόλλων, με συγκεκριμένη φαρμακευτική αγωγή για κάθε πάθηση, καθορισμός της κατηγορίας φαρμάκων που θα μπορούν να συνταγογραφούν οι ιατροί κάθε ειδικότητας και μηχανογραφική αξιολόγηση της «συνταγογραφικής» συμπεριφοράς κάθε ιατρού με συνέπειες για όσους ακολουθούν αθέμιτες πρακτικές, κλπ.

11. ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ - ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ

α) Η υφιστάμενη κατάσταση

Αν και το φαινόμενο της φτώχειας ήταν υπαρκτό στο παρελθόν και στη χώρα μας, στη δεδομένη χρονική στιγμή έχει καταστεί ένα μείζον και επείγον πρόβλημα, δεδομένου ότι η αγοραστική δύναμη και το βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού χειροτερεύει διαρκώς και εντείνεται, προσφάτως, και εξαιτίας της διεθνούς οικονομικής κρίσης.

Το ποσοστό της φτώχειας στην Ελλάδα ανέρχεται περίπου στο 23%, μειώνεται δε μόνον κατά δύο μονάδες (21%) μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να παρουσιάζει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά φτώχειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ιδιαίτερα υψηλές εξάλλου εμφανίζονται και οι ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος. Τα παραπάνω στοιχεία αντικατοπτρίζουν τη χαμηλή αποτελεσματικότητα των ασκούμενων κοινωνικών πολιτικών.

Παράλληλα, το βιοτικό επίπεδο μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού πλήττεται από τη συνεχή αύξηση του πληθωρισμού κατά τα τελευταία χρόνια, αύξηση η οποία απειλεί την κοινωνική συνοχή και οδηγεί σε αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος των οικονομικά ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων.

β) Οι θέσεις

Για την καταπολέμηση της φτώχειας και των εισοδηματικών ανισοτήτων είναι κρίσιμο να εξετασθούν οι λόγοι αναποτελεσματικότητας του συστήματος κοινωνικής προστασίας και να δρομολογηθεί η αναμόρφωσή του, με την αξιοποίηση και της εμπειρίας από τα συστήματα άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

Ως λόγοι της αναποτελεσματικότητας αυτής επισημαίνονται οι εξής: η απουσία συνολικού σχεδιασμού για τα αίτια και τους κινδύνους της φτώχειας, η καθυστέρηση στην υιοθέτηση ενός αποτελεσματικού συστήματος καταγραφής και μέτρησης της φτώχειας, η μη αξιολόγηση των πολιτικών για την καταπολέμηση της φτώχειας, η ανεπάρκεια χρηματοδότησης, ο ελλιπής συντονισμός των αρμοδίων φορέων, η πολυπλοκότητα της διοικητικής οργάνωσης που οδηγεί στην ελλιπή ενημέρωση των ενδιαφερομένων και οι υστερήσεις στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Βασικό εργαλείο για την καταπολέμηση της φτώχειας πρέπει να αποτελούν συγκεκριμένες ελάχιστες εγγυήσεις για αξιοπρεπή διαβίωση, οι οποίες οφείλουν να λειτουργούν στο πλαίσιο μιας συνολικής πολιτικής και να στοχεύουν στην οικονομική και κοινωνική επανένταξη των δικαιούχων, χωρίς να συνιστούν απλώς ένα εργαλείο απλής παροχής οικονομικής ή άλλης βοήθειας προς τους φτωχούς.

Ένα ολοκληρωμένο, όμως, πρόγραμμα κατά της φτώχειας δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά στις πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας, αλλά πρέπει να περιέχει σύνθετα μέτρα και να έχει πολύπλευρη στόχευση και συνέργεια με άλλες πολιτικές.

Απαραίτητη είναι μία ευρύτερη Εθνική Στρατηγική Καταπολέμησης της Φτώχειας, η οποία (α) θα περιλαμβάνει μέτρα ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας των κοινωνικών δαπανών π.χ. παροχές επιδοματικού τύπου και (β) σύνθετα ολοκληρωμένα προγράμματα κοινωνικής και εργασιακής ένταξης των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, με ευρύτερους αναπτυξιακούς προσανατολισμούς, ενώ (γ) θα συνδέεται οργανικά με την αναπτυξιακή πολιτική, τις πολιτικές απασχόλησης, εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, τις πολιτικές υγείας, στέγασης και ενίσχυσης της παιδικής ηλικίας και της μητρότητας και τις περιφερειακές πολιτικές. Παράλληλα, μία τέτοια πολιτική θα πρέπει να λαμβάνει μέριμνα και για την πρόσβαση των φτωχών τμημάτων του πληθυσμού σε βασικής σημασίας υπηρεσίες όπως π.χ. το νερό, οι μεταφορές κ.α.

Ο ολοκληρωμένος αναπτυξιακός σχεδιασμός για την αντιμετώπιση της φτώχειας, ο οποίος θα λειτουργεί στο πλαίσιο μίας τέτοιας Στρατηγικής, θα αντιμετωπίζει, εκτός των άλλων, και τις ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος, την ορθολογικοποίηση του φορολογικού συστήματος, την εκτεταμένη φοροδιαφυγή και την αδήλωτη εργασία και θα επιδιώκει την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

γ) Οι προτάσεις

Σχετικά με μία Εθνική Στρατηγική Καταπολέμησης της Φτώχειας:

Προτείνεται η εφαρμογή μιας Εθνικής Στρατηγικής Καταπολέμησης της Φτώχειας οποία θα περιλαμβάνει παρεμβάσεις και μέτρα σε όλους τους σχετικούς τομείς: (α) οικονομία - απασχόληση, (β) κοινωνική πολιτική - κοινωνική ασφάλεια, (γ) κοινωνικές και δημόσιες υπηρεσίες, όπως ιδίως, η παιδεία, η υγεία - μακροχρόνια φροντίδα.

Βασικό εργαλείο για την καταπολέμηση της φτώχειας θα είναι μία πολιτική ελάχιστων εγγυήσεων για αξιοπρεπή διαβίωση. Παράλληλα θα πρέπει να εξασφαλίζεται η αποτελεσματική στόχευση των παροχών κοινωνικής ασφάλειας και να καθορίζονται ορθά τα κριτήρια κοινωνικής επιδότησης.

Ελάχιστες εγγυήσεις για μία αξιοπρεπή διαβίωση - κοινωνική πρόνοια:

Κατοχύρωση ελάχιστων εγγυήσεων για μία αξιοπρεπή διαβίωση με έμφαση σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους και αδυνατούν να τους εξασφαλίσουν με τις δικές τους προσπάθειες ή από άλλες πηγές, ιδίως από παροχές ενός συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. (βλ. Κοινωνική Πρόνοια- Κοινωνική Ασφάλεια).

Σχετικά με το νεοσύστατο Εθνικό Ταμείο Κοινωνικής Συνοχής (ΕΤΑΚΣ):

Το ΕΤΑΚΣ θα έπρεπε να προσεγγισθεί συστηματικά, όχι απλώς ως εργαλείο χρηματοδότησης των ήδη υφιστάμενων στη χώρα αποσπασματικών προγραμμάτων επιδοματικής ενίσχυσης, αλλά ως εργαλείο ενός ευρύτερου εθνικού προγράμματος καταπολέμησης της φτώχειας, προκειμένου να επιτύχει την πραγματική μείωσή της.

Σχετικά με την ορθολογικοποίηση του φορολογικού συστήματος και τη στήριξη των οικονομικά ασθενέστερων:

- Διασφάλιση της προοδευτικότητας της φορολογίας και σύνδεση της φορολογικής επιβάρυνσης με την φοροδοτική ικανότητα του κάθε πολίτη.
- Βελτίωση της σχέσης άμεσων - έμμεσων φόρων, καθώς οι έμμεσοι φόροι δεν διαφοροποιούνται ανάλογα με το εισόδημα του πολίτη, επομένως δεν ευνοούν τη φορολογική δικαιοσύνη (βλ. Φορολογική Πολιτική).
- Τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας, ώστε οι ονομαστικές αυξήσεις να μην οδηγούν σε υψηλότερη φορολογία.
- Στο ίδιο πλαίσιο θα πρέπει να ρυθμισθεί το θέμα της κατάργησης του επιδόματος του ΕΚΑΣ, σε περιπτώσεις που οι δικαιούχοι υπερβαίνουν κατά λίγο το όριο λήψης του επιδόματος, λόγω κάποιας ονομαστικής αύξησης της σύνταξής τους.

12. ΙΣΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ - ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

α) Η υφιστάμενη κατάσταση

Σε τρία κρίσιμα πεδία για την ίση μεταχείριση και τις ίσες ευκαιρίες, και συγκεκριμένα,

- στην αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού (εφεξής χάριν συντομίας: ίση μεταχείριση),
- στην ισότητα φύλων και
- στη μεταναστευτική πολιτική και στην κοινωνική ένταξη των μεταναστών,

υπάρχει ανάγκη σοβαρών παρεμβάσεων τόσο για την εξάλειψη παράνομων διακρίσεων, όσο και για τη δημιουργία στην πράξη ίσων ευκαιριών.

α. Ως προς την ίση μεταχείριση:

Η νομοθεσία για την ίση μεταχείριση προέρχεται από την Ε.Ε. και έχει καταστεί εσωτερικό δίκαιο (Ν. 3304/05). Παράλληλα, πολλές δράσεις και προγράμματα υλοποιούνται τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Στη χώρα μας φορείς παρακολούθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης είναι οι εξής τρεις: ο Συνήγορος του Πολίτη, το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ) και η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Κατά τα πρώτα έτη λειτουργίας των τριών αυτών φορέων - και δη από το έτος 2005 έως και το έτος 2007 - διαπιστώθηκαν πολλά πρακτικά προβλήματα στη λειτουργία των δύο από αυτούς: την Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης και το ΣΕΠΕ που αντιμετωπίζουν δυσκολίες συγκέντρωσης καταγγελιών από τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα, συνεχιζόμενο φαινόμενο που προκαλεί ανησυχία ενόψει των δυσμενών συνεπειών που έχει για τα δικαιώματα των θιγόμενων.

β. Ως προς την ισότητα των φύλων:

Και σε αυτό το πεδίο, το ευρωπαϊκό δίκαιο ήταν αυτό που προετοίμασε την εφαρμογή της αρχής της ισότητας στη χώρα μας. Η προώθηση της ισότητας των φύλων αποτελεί έναν από τους κύριους στόχους της Ε.Ε., ενώ η απασχόληση των γυναικών συνιστά έναν εκ των κύριων στόχων της Στρατηγικής της Λισαβόνας, η οποία πρέπει να φτάσει έως το 60% το 2010.

Αν και με την εθνική νομοθεσία έχει ενσωματωθεί ικανοποιητικά η κοινοτική στην ελληνική έννομη τάξη, το όλο ζήτημα έχει διαστάσεις που δεν αντιμετωπίζονται μέσω της νομοθεσίας.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η κατάσταση στην ελληνική κοινωνία έχει βελτιωθεί σημαντικά σε ό,τι αφορά την ισότητα των δύο φύλων. Η εφαρμογή της πρώτης νομοθεσίας για την ισότητα των φύλων υπήρξε ομαλή και συνέβαλε στο να βελτιωθεί σημαντικά η θέση της γυναίκας στην κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας, καθώς και η συμμετοχή της στην αγορά εργασίας. Επιπλέον, τα θέματα που αφορούν στην προστασία της οικογένειας και την προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των δύο φύλων στην οικογένεια και την εργασία αποκτούν εξέχουσα θέση στην ατζέντα διαπραγμάτευσης για την κατάρτιση των Εθνικών Γενικών Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας.

Θα ήταν όμως ουτοπικό να νομίσει κανείς ότι έχει επέλθει πλήρης ισότητα στις εργασιακές σχέσεις. Τα βασικά προβλήματα, δηλαδή (α) στερεότυπα που υπάρχουν στην κοινωνία και σε όσους διαχειρίζονται την πολιτική του ανθρώπινου δυναμικού και (β) ο συνδυασμός της επαγγελματικής και της οικογενειακής ζωής, παραμένουν. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται και από στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2007, ότι εξακολουθεί να υφίσταται χάσμα στις αμοιβές μεταξύ των ανδρών και των γυναικών, χάσμα μάλιστα που κλιμακώνεται στις μεγαλύτερες ηλικίες και στους έχοντες υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης.

γ. Ως προς τη μετανάστευση:

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα έχει μεταβληθεί από χώρα αποδημίας σε τόπο προορισμού έντονης μετανάστευσης, νόμιμης ή παράνομης, με κύριο κίνητρο την αναζήτηση εργασίας.

Στο παρελθόν, μεγάλος αριθμός μεταναστών αντιμετώπισε σοβαρά προβλήματα στην προσπάθειά τους να ανταποκριθούν στις διαδικασίες νομιμοποίησης, τα οποία προέρχονταν είτε από την υποβολή τους σε υπέρμετρη ταλαιπωρία ενώπιον των διοικητικών αρχών (το φαινόμενο της «ουράς» και της πολύωρης αναμονής), είτε από την υποχρέωση χρησιμοποίησης ορισμένων μόνον εγγράφων για την απόδειξη της εισόδου και διαμονής στη χώρα έως ορισμένη ημερομηνία, είτε και από την υποχρέωση καταβολής παραβόλου στην οποία δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν. Παράλληλα, το μεγάλο ζητούμενο σήμερα είναι η κοινωνική τους ένταξη με παράλληλο σεβασμό της διαφορετικότητάς τους.

Αν και το γενικότερο κοινωνικό κλίμα σε σχέση με τους μετανάστες είναι σαφώς βελτιωμένο σε σχέση με την κατάσταση που επικρατούσε πριν από μία δεκαετία, υπάρχει ανάγκη περαιτέρω εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης των κρατικών οργάνων στις ιδιαιτερότητες της πληθυσμιακής ομάδος των μεταναστών.

β) Οι θέσεις

α. Ως προς την ίση μεταχείριση:

Η πρόνοια για την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση των διακρίσεων δεν πρέπει να περιορίζεται στη νομοθετική απαγόρευσή τους με βάση ορισμένα κριτήρια για μια πιθανή δυσμενή μεταχείριση αλλά προϋποθέτει απαραίτητα την ανάληψη των αναγκαίων μέτρων, ώστε όλοι οι πολίτες να έχουν αντιμετωπιστεί από την αρχή ως το τέλος με τρόπο ισότιμο.

Εφόσον, λόγω ορισμένων ιδιόζουσων συνθηκών, η ίση μεταχείριση ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων δεν εξασφαλίζεται μόνο μέσα από την θεσμική κατοχύρωση της διαφορετικότητας, είναι θεμιτό και αναγκαίο τα άτομα αυτά να ενισχυθούν με τρόπο άμεσο, έτσι ώστε η απόλαυση των πλεονεκτημάτων να αγγίξει και για αυτούς τα ίδια επίπεδα ικανοποίησης, όπως και για όλους τους υπόλοιπους (ίσες ευκαιρίες).

Εν τέλει, η ουσιαστική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης δεν είναι απλώς μια νομική υποχρέωση, ούτε πρέπει να συνιστά μια προσπάθεια «απορρόφησης» των διαφορετικών

ομάδων στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, αλλά θα πρέπει να τείνει στη θετική ενίσχυση των ομάδων αυτών με σεβασμό των ιδιαιτεροτήτων τους.

B. Ως προς την ισότητα των φύλων:

Το θεσμικό πλαίσιο για την ισότητα των φύλων είναι ικανοποιητικό, καθώς περιέχει μία σειρά ρυθμίσεων που καταπολεμούν τις διακρίσεις στην πράξη (π.χ. απαγόρευση της σεξουαλικής παρενόχλησης) και προάγουν την ουσιαστική ισότητα (π.χ. αναστροφή βάρους απόδειξης). Επιπλέον, τα κοινωνικά κριτήρια που προβλέπονται στο χώρο των εργασιακών σχέσεων δεν αποτελούν παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης αλλά αντίθετα συμβάλλουν στην επίτευξη της ουσιαστικής ισότητας.

Βεβαίως, σε πολλούς τομείς χρειάζονται βήματα όχι νομοθετικά, αλλά βήματα που θα στοχεύουν στην ενίσχυση των ίσων ευκαιριών στην πράξη.

Χρειάζεται η κοινωνική ενεργοποίηση προς την κατεύθυνση της συνειδητοποίησης αυτών των ζητημάτων, για την ανάδειξη της έννοιας της διάκρισης και της ενημέρωσης των θιγόμενων για τα δικαιώματά τους.

Επίσης, χρειάζεται ένας κοινωνικός και επιστημονικός διάλογος για τη διαμόρφωση πολιτικών για την άρση των στερεοτύπων σχετικά με το ζήτημα της ισότητας των φύλων στην απασχόληση. Οι κοινωνικοί εταίροι έχουν να διαδραματίσουν ένα πολύ σημαντικό ρόλο στα ζητήματα αυτά και έχουν, σε συνεργασία με την Πολιτεία, να αναλάβουν προσπάθειες ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης, αναζήτησης πρακτικά εφαρμόσιμων λύσεων κ.α.

Τέλος, απαιτούνται μέτρα που θα συμπληρώνουν το υφιστάμενο πλαίσιο για τη συμφιλίωση του οικογενειακού και επαγγελματικού βίου των πολιτών.

γ. Ως προς τη μετανάστευση:

Σε ό,τι αφορά τη μετανάστευση, επισημαίνονται τα εξής:

- Το φαινόμενο της μετανάστευσης δεν είναι παροδικό αλλά θα συνεχισθεί στο μέλλον και γι' αυτό θα πρέπει να υπάρξει μία ολοκληρωμένη πολιτική με έμφαση στην ενσωμάτωση των μεταναστών στον κοινωνικό και οικονομικό κορμό της χώρας μας.
- Βασικό κριτήριο για τη νομιμοποίηση του αλλοδαπού θα πρέπει να είναι το πραγματικό γεγονός της απασχόλησής του εντός του κοινωνικο-ασφαλιστικού και φορολογικού πλαισίου της χώρας μας.
- Η μετανάστευση δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα κατ' εξοχήν φαινόμενο αστυνομικού ενδιαφέροντος αλλά ως φαινόμενο με πρωταρχική την κοινωνική, οικονομική, αναπτυξιακή και εργασιακή διάσταση.
- Θα πρέπει να διασφαλιστεί η ευρύτερη κοινωνική συναίνεση σε ζητήματα που αφορούν σε εθνικές, εθνοτικές και θρησκευτικές μειονότητες στη χώρα μας.

γ) Οι προτάσεις

α. Ως προς την ίση μεταχείριση:

1. Για την ουσιαστική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης

- Προώθηση της ενημέρωσης των ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες με τρόπους που θα είναι προσαρμοσμένοι στις ιδιαιτερότητες της κάθε ομάδας.
- Προώθηση της ευαισθητοποίησης των ατόμων που δεν ανήκουν -ή που δε νιώθουν ότι ανήκουν- στις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες.
- Κατάρτιση των λειτουργών του δημοσίου που έρχονται σε επαφή με ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες (αστυνομικοί, Σ.ΕΠ.Ε., εισαγγελικοί και δικαστικοί λειτουργοί κ.λπ.).
- Ενίσχυση της περιφερειακής διάστασης των παραπάνω δράσεων.
- Έμφαση στη σχολική εκπαίδευση για την ανάπτυξη νοοτροπιών αποδοχής της διαφορετικότητας.
- Εφαρμογή εστιασμένων προγραμμάτων βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης, εκπαίδευσης και απασχόλησης των ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων.
- Συντονισμός των ελεγκτικών αρχών.
- Ενεργοποίηση του νομικού κόσμου της χώρας μέσα και από ένα σύστημα εθελοντικής παροχής νομικών υπηρεσιών.
- Λήψη μέτρων για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των εκστρατειών ενημέρωσης
- Ενίσχυση των υπηρεσιών που είναι αρμόδιες για τη διεκπεραίωση αιτημάτων.
- Διασταλτική ερμηνεία των διατάξεων για τη νομιμοποίηση των μη κυβερνητικών οργανώσεων.

2. Για τις αναγκαίες νομοθετικές ρυθμίσεις

- Θεσμικός συντονισμός των φορέων που είναι αρμόδιοι για την παρακολούθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης κατά το πρότυπο του Ν. 3488/06 (την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση στην απασχόληση κ.α.) που βασίζεται στη συνεργασία του Συνηγόρου του Πολίτη, ως φορέα παρακολούθησης της αρχής της ισότητας ανδρών γυναικών, με το ΣΕΠΕ, ως κατεξοχήν αρμόδιου φορέα για τον έλεγχο της τήρησης της εργατικής νομοθεσίας.
- Η επέκταση της προστασίας του νόμου σε άλλους τομείς πέραν της απασχόλησης και της εργασίας θα πρέπει να αποτελέσει στο άμεσο μέλλον ζήτημα διαλόγου της Πολιτείας με τους κοινωνικούς φορείς.
- Ο όρος «γενετήσιος προσανατολισμός» του Ν. 3304/05 θα πρέπει να αντικατασταθεί ενδεχομένως από τον όρο «σεξουαλικός προσανατολισμός».
- Άρση των ερμηνευτικών ζητημάτων από τον κίνδυνο ταύτισης της έννοιας της αναπηρίας ως απαγορευμένου λόγου διάκρισης με την έννοια της ασφαλιστικής αναπηρίας.

- Διευκρίνιση ότι στην έννοια των υπηρεσιών - η πρόσβαση στις οποίες πρέπει να γίνεται χωρίς διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής - περιλαμβάνει και τις αδειοδοτήσεις από το Κράτος.
- Ενσωμάτωση της ρύθμισης για το βάρος απόδειξης στους δικονομικούς κώδικες.
- Ως προς τη δυνατότητα νομικών προσώπων να εκπροσωπούν τους θιγόμενους στα δικαστήρια και τις αρχές (α) δεν πρέπει να αποκλείονται οι φορείς των οποίων το καταστατικό δεν αναφέρει ρητά ως σκοπό τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης αλλά έχουν συναφές έννομο συμφέρον, (β) να προβλεφθεί ρητά το δικαίωμα παρέμβασης των φορέων αυτών σε σχετικές δίκες με τέτοιο αντικείμενο, (γ) να γίνει η εισαγωγή και των ρυθμίσεων αυτών στους δικονομικούς κώδικες.
- Να εξεταστεί το φαινόμενο των πολλαπλών διακρίσεων.
- Επανεξέταση ρυθμίσεων άλλων νόμων που ενδεχομένως εισάγουν άμεσες ή έμμεσες διακρίσεις. Τέτοιες διατάξεις θα πρέπει να εντοπιστούν - από αρμόδια προς τούτο επιτροπή - και, εν συνεχεία, να τροποποιηθούν ή να καταργηθούν προς εξάλειψη κάθε άμεσης ή έμμεσης διάκρισης που απορρέει από αυτές.
- Κύρωση διεθνών συμβάσεων που απαγορεύουν τις διακρίσεις ή ρυθμίζουν σχετικά ζητήματα ως προς ομάδες ευάλωτες σε διακρίσεις, τις οποίες δεν έχει ακόμα κυρώσει η χώρα μας.

β. Ως προς την ισότητα των φύλων:

- Επανεξέταση πρόσφατης ρύθμισης που καταργεί την αναστροφή του βάρους απόδειξης σε εξώδικες διαδικασίες.
- Ενσωμάτωση των ρυθμίσεων για το βάρος απόδειξης στους δικονομικούς κώδικες.
- Κωδικοποίηση όλης της σχετικής με την ισότητα των φύλων νομοθεσίας.
- Αντιμετώπιση προβλημάτων που ενδεχομένως να προκύψουν στην πράξη ως εκ της ανεξάρτητης εφαρμογής της αρχής της ισότητας στις περιπτώσεις εκείνες όπου αντικειμενικά το φύλο συνδέεται πράγματι με τη συγκεκριμένη θέση εργασίας (π.χ. θέση εργασίας με αντικείμενο τη σωματική έρευνα).
- Εκπαίδευση για τα ζητήματα της ισότητας των φύλων σε σχολικό και πανεπιστημιακό επίπεδο.
- Οικονομική, κοινωνική και ψυχολογική στήριξη των θυμάτων τέτοιων διακρίσεων.
- Ενίσχυση των υποστηρικτικών δομών για τους εργαζόμενους γονείς αλλά και εν γένει για τα πρόσωπα που έχουν τη μέριμνα εξαρτώμενων ατόμων.

γ. Ως προς τη μετανάστευση:

1. Μεταναστευτική Πολιτική - Νομιμότητα καθεστώτος εργασίας και διαμονής

- Οι νομοθετικές ρυθμίσεις για το μεταναστευτική πολιτική θα πρέπει να έπονται μελετών που θα κάνουν απολογισμό και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των προηγούμενων ρυθ-

μίσεων και εξάγουν συμπεράσματα σχετικά με το πόσο εφαρμόσθηκε η προηγούμενη νομοθεσία και τι αποτελέσματα είχε.

- Κατά το δυνατόν ευρύτερη καταγραφή των ήδη ευρισκόμενων στη χώρα μεταναστών.
- Αποτελεσματική καταπολέμηση της αδήλωτης απασχόλησης των μεταναστών στο πλαίσιο μιας γενικότερη στρατηγικής για τη μείωση γενικότερα της αδήλωτης απασχόλησης. Εντατικοποίηση και περισσότερη αποτελεσματικότητα των δημόσιων μηχανισμών ελέγχου.
- Οι προϋποθέσεις έκδοσης και ανανέωσης των αδειών διαμονής θα πρέπει να επανεξεταστούν ώστε να μειώνεται η αδήλωτη εργασία των μεταναστών και να μην επιβαρύνονται οι ίδιοι με τις συνέπειές της.
- Υλοποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής με κοινωνικό έλεγχο, υπό την έννοια ότι στα όργανα της μεταναστευτικής πολιτικής θα πρέπει να συμμετέχουν εκπρόσωποι των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών.
- Ανάληψη ενεργού ρόλου από τη χώρα μας στις διαδικασίες χάραξης μεταναστευτικής πολιτικής στα κοινοτικά όργανα, με παράλληλη άσκηση πολιτικών προς τις χώρες προέλευσης των μεταναστών με σκοπό την οικονομική τους ανάπτυξη και την κοινωνικο-οικονομική τους σταθερότητα.
- Οι διαδικασίες νομιμοποίησης θα πρέπει να είναι απλές, ώστε να ενθαρρύνουν και όχι να αποθαρρύνουν τους αλλοδαπούς και τους τυχόν εργοδότες τους από το να τις αξιοποιούν.

2. Μεταναστευτική Πολιτική - Κοινωνική ένταξη μεταναστών

- Οι διαδικασίες νομιμοποίησης θα πρέπει να πλαισιώνονται με προγράμματα ουσιαστικής ένταξης των μεταναστών στο κοινωνικό γίνεσθαι της χώρας.
- Ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση των εμπλεκόμενων υπαλλήλων στα ζητήματα και τις ιδιαιτερότητες των μεταναστών ως πληθυσμιακής ομάδας.
- Μελέτη του διεθνούς νομικού πλαισίου για τα δικαιώματα των μεταναστών (ΟΗΕ, Συμβούλιο της Ευρώπης και Διεθνής Οργάνωση Εργασίας), ώστε να υπάρχει αποτύπωση και των ρυθμίσεων αυτών στα εθνικά νομοθετήματα.
- Ανάδειξη των ποιοτικών χαρακτηριστικών της απασχόλησης των μεταναστών και σύνδεσή τους με τις αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας, ώστε να μην παραμείνουν απλώς φθηνό εργατικό δυναμικό.
- Λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση θεμάτων που αφορούν στους μετανάστες δεύτερης γενιάς, ιδίως ως προς το καθεστώς διαμονής των παιδιών της πρώτης γενιάς μεταναστών που σταδιακά ενηλικιώνονται.
- Χάραξη ολοκληρωμένης πολιτικής για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών, η οποία να καλύπτει όλο το φάσμα των κοινωνικών δικαιωμάτων, να εμπλέκει άμεσα τις δημόσιες υπηρεσίες και να εξασφαλίζει το συντονισμό των αρμόδιων υπουργείων. Η εκπόνηση και η αξιολόγηση των οικείων προγραμμάτων μπορεί να ανατεθεί σε ένα ανεξάρτητο όργανο,

με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και των μεταναστευτικών κοινοτήτων, διαδικασία στην οποία είναι πρόθυμη να συμβάλει η Ο.Κ.Ε.

- Άρση των εμποδίων που έμμεσα ευθύνονται για τη δυσχερή προσβασιμότητα των μεταναστών σε ορισμένα αγαθά και υπηρεσίες.
- Απεξάρτηση του επίσημου καθεστώτος διαμονής από το δικαίωμα απρόσκοπτης πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες υγείας.

13. ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ - ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

α) Η υφιστάμενη κατάσταση

Η χώρα μας συγκαταλέγεται μεταξύ των πλέον ευάλωτων στην κλιματική αλλαγή περιοχών. Αφενός, ανήκει στις περιοχές εκείνες (νότια Ευρώπη και λεκάνη της Μεσογείου) όπου οι θερμοκρασίες θα αυξηθούν σημαντικά και οι βροχοπτώσεις θα μειωθούν. Αφετέρου, λόγω της γεωμορφολογίας της θα αντιμετωπίσει τις συνέπειες της ανόδου της στάθμης της θάλασσας οι οποίες θα είναι ιδιαίτερα σοβαρές λόγω της έντονης οικονομικής δραστηριότητας που έχει αναπτυχθεί στην παράκτια ζώνη.

Οι κλιματικές μεταβολές βέβαια, όπως είναι γνωστό, έχουν και σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις. Σημαντικοί τομείς της εθνικής οικονομίας όπως η γεωργία, η αλιεία, και ο τουρισμός αλλά και οι εξ' αυτών συντηρούμενες δραστηριότητες θα πληγούν από τις κλιματολογικές εξελίξεις, με αρνητικά αποτελέσματα τόσο στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν όσο και στην απασχόληση.

Οι συνέπειες της αλλαγής του κλίματος έχουν ήδη γίνει ορατές και στον ενεργειακό τομέα, όπου αναμένεται περαιτέρω αύξηση της ενεργειακής κατανάλωσης. Οι αυξημένες θερμοκρασίες που προβλέπουν όλα τα κλιματικά μοντέλα και σενάρια για την ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης αναμένεται ότι θα οδηγήσουν σε μείωση της ζήτησης ενέργειας για θέρμανση και σε μεγαλύτερη αύξηση της ζήτησης για ψύξη / κλιματισμό. Η κατανάλωση ενέργειας στην Ελλάδα έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, κυρίως στους τομείς των μεταφορών και των κατοικιών, επιφέροντας προσωρινές ανεπάρκειες ηλεκτρισμού σε ώρες υψηλής ζήτησης κατά τη διάρκεια του θέρους.

Όλα αυτά συμβάλλουν στη δημιουργία ενός φαύλου κύκλου καθώς η αύξηση της ενεργειακής κατανάλωσης με τη σειρά της επιβαρύνει ακόμα περισσότερο το κλίμα και εμμέσως και την εθνική οικονομία. Ο τομέας της ενέργειας συμβάλλει στην παραγωγή του 78% του συνόλου των εκπομπών Αερίων του Φαινομένου του Θερμοκηπίου.

β) Οι θέσεις

Η αλλαγή του κλίματος μας φέρνει αντιμέτωπους με μια διπλή πρόκληση. Αφ' ενός να επιτύχουμε δραστική μείωση των εκπομπών των αερίων του φαινομένου του θερμοκηπίου το ταχύτερο δυνατόν και αφ' ετέρου να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Στο πλαίσιο της προσαρμογής, τα μέτρα θα πρέπει να έχουν διπτό χαρακτήρα. Αφενός, να αποσκοπούν στον περιορισμό με οικονομικά αποδοτικό τρόπο, των κινδύνων και ζημιών που οφείλονται στις σημερινές και μελλοντικές επιβλαβείς συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Αφετέρου, να επιδιώκουν την εκμετάλλευση και αξιοποίηση του ενδεχομένου οφέλους.

Είναι γεγονός ότι οι διαστάσεις και οι επιπτώσεις των κλιματικών αλλαγών δεν αφήνουν σχεδόν κανένα τομέα της οικονομικής και της κοινωνικής ζωής ανεπηρέαστο. Με αυτό το δεδομένο, βασική προτεραιότητα αποτελεί η ανάπτυξη ευρέως δημόσιου διαλόγου, με τη

συμμετοχή όλων των άμεσα και έμμεσα ενδιαφερομένων μερών. Η εμπλοκή σε ένα τέτοιο διάλογο θα πρέπει να είναι η ευρύτερη δυνατή με τις παραγωγικές δυνάμεις, τις επιχειρήσεις, του εργαζόμενους, τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, τους πολίτες γενικότερα, καθώς και το δημόσιο τομέα και την κρατική διοίκηση ενεργά και ισότιμα συμμετέχοντες.

Ο πρωτογενής και δευτερογενής τομέας καθώς και τομέας των υπηρεσιών, αλλά και οι μεμονωμένοι πολίτες μπορούν και πρέπει να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην προσαρμογή. Είναι αναγκαίο να ενθαρρύνονται επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και καταναλωτικές συμπεριφορές που λαμβάνουν υπόψη τους και δίνουν προτεραιότητα στο περιβάλλον.

Αναφορικά με το κομμάτι της ενέργειας, η προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην μεγαλύτερη ανάπτυξη των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, χωρίς βέβαια να υποβαθμιστεί στην όλη προσπάθεια ενεργειακής αυτάρκειας ο ρόλος της μείωσης της ενεργειακής κατανάλωσης και της διαμόρφωσης ενός ενεργειακού δικτύου ικανού να ανταποκριθεί σε διακυμάνσεις τόσο της ζήτησης όσο και της παραγωγής ενέργειας.

Τέλος, όσον αφορά τις επιχειρηματικές δραστηριότητες αλλά και τις δημόσιες πολιτικές, αυτές οφείλουν να χαρακτηρίζονται από:

- την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης και των δεδομένων της κλιματικής αλλαγής και του κριτηρίου της περιβαλλοντικής προστασίας.
- την υιοθέτηση χωρίς διακρίσεις και την αποδοχή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει».
- την εφαρμογή της αρχής της «μέγιστης βιώσιμης απόδοσης» σε όλες τις δραστηριότητες εκμετάλλευσης και διαχείρισης των φυσικών πόρων.

γ) Οι προτάσεις

Επιθυμητός, αλλά βέβαια ιδιαίτερα φιλόδοξος στόχος, είναι να επιστρέψουν οι εκπομπές αερίων του φαινομένου του θερμοκηπίου, όσον αφορά τη χώρα μας, μέχρι το 2020 στο επίπεδο εκπομπών βάσης, δηλαδή στα 111 εκατ.τόνους. Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί με τη μείωση της ζήτησης πρωτογενούς ενέργειας κατά 20% και την αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την κάλυψη του 20% της συνολικής ενεργειακής ζήτησης, καθώς και με δράσεις σε άλλους τομείς όπως η αξιοποίηση του ενεργειακού δυναμικού των αποβλήτων.

Η οικονομικά αποδοτική εξοικονόμηση ενέργειας, επομένως, καθίσταται πρωταρχική προτεραιότητα. Προς την κατεύθυνση αυτή, απαιτείται:

- βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης με:
  - τη χρήση τεχνολογιών για περιορισμό της κατανάλωσης, είτε στον τελικό χρήστη είτε στη φάση της παραγωγής ενέργειας.
  - μείωση της εξάρτησης της ελληνικής οικονομίας από το πετρέλαιο και αύξηση της χρήσης των εναλλακτικών καυσίμων.
  - συντονισμό των πολιτικών ενεργειακής αποδοτικότητας, δεδομένου ότι οι σχετικές αρμοδιότητες κατανέμονται σε διάφορα υπουργεία (ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΠΑΝ, Υπουργείο Μετα-

φορών) και άλλους φορείς. Κυρίαρχο ρόλο στην υλοποίηση των επιμέρους στρατηγικών αλλά και στο συντονισμό τους προτείνεται να έχει και το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

- εξοικονόμηση ενέργειας μέσω αλλαγών στην καταναλωτική συμπεριφορά. Κάτι τέτοιο θα καταστεί δυνατό με την διενέργεια μίας εθνική εκστρατείας δημόσιας ενημέρωσης για την εξοικονόμηση ενέργειας και την αποδοτικότητα. Η σχετική εκστρατεία δεν θα πρέπει να καθοδηγείται αποκλειστικά από την ανάγκη αποφυγής μπλακ-αουτ στην ηλεκτροδότηση, αλλά θα πρέπει να αποτελέσει ένα μακροπρόθεσμο εργαλείο για την αύξηση της ευαισθητοποίησης σε σχέση με την κατανάλωση ενέργειας στην Ελλάδα.

Εξειδικευμένες πολιτικές για την επίτευξη της ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας απαιτούνται επίσης στους τομείς εκείνους που είναι χρήστες της ενέργειας, όπως οι μεταφορές και η βιομηχανία, με ιδιαίτερη έμφαση στην αυξανόμενη αποδοτικότητα στη τελική χρήση ενέργειας και στην υποκατάσταση καυσίμων με φυσικό αέριο ή την χρήση ΑΠΕ ή και εναλλακτικών καυσίμων.

Συγκεκριμένα στον τομέα των μεταφορών, η έμφαση πρέπει να δοθεί στην ενίσχυση της χρήσης βιοκαυσίμων, στην εφαρμογή τεχνολογίας οχημάτων που ρυπαίνουν λιγότερο, στη βελτίωση των μέσων σταθερής τροχιάς, αλλά και γενικά των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς, σε όλη την επικράτεια καθώς και στην παροχή ισχυρών κινήτρων για τη χρήση υβριδικών οχημάτων.

Στον τομέα της βιομηχανίας, έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην ενίσχυση, μέσω της παροχής κινήτρων, των προσπαθειών υιοθέτησης καινοτόμων τεχνολογιών εξοικονόμησης ενέργειας στην παραγωγική διαδικασία, χρήσης εναλλακτικών καυσίμων, ενεργειακής σήμανσης των προϊόντων, και ενεργειακής αξιοποίησης των βιομηχανικών αποβλήτων.

Επιπλέον, στα μέτρα ενεργειακής εξοικονόμησης θα πρέπει να συμπεριληφθούν και δράσεις ενίσχυσης της συλλογής για ενεργειακή αξιοποίηση των υπολειμμάτων βιομάζας καθώς και των αστικών απορριμμάτων και βιομηχανικών αποβλήτων και της χρήση τους ως εναλλακτικά καύσιμα.

Όσον αφορά τον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, το επίκεντρο της πολιτικής ενεργειακής αποδοτικότητας θα πρέπει να είναι η αύξηση της αποδοτικότητας των σταθμών ηλεκτροπαραγωγής, αποφεύγοντας τα μπλακ-άουτ που προκαλούνται από την υψηλή ζήτηση αιχμής. Επίσης, στην κατεύθυνση της εξοικονόμησης κινούνται και οι προτάσεις για τον εξορθολογισμό της ενεργειακής ζήτησης και την αποφυγή στρεβλώσεων στην συμπεριφορά των καταναλωτών ενέργειας (προνομιακή τιμολόγηση, μη τιμολόγηση ρεύματος κ.α.) και για την υιοθέτηση πολιτικών μείωσης της ζήτησης ηλεκτρισμού κατά τις ώρες αιχμής.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να σημειωθεί και η αναγκαιότητα ενίσχυσης των μηχανισμών αντιμετώπισης των εκτάκτων αναγκών που προκύπτουν από τις φυσικές καταστροφές. Καθώς, όσον αφορά τις φυσικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, θεωρείται δεδομένο ότι θα αυξηθούν η συχνότητα εμφάνισης και η ένταση των μεγάλης κλίμακας καταστροφών,

όπως είναι οι πυρκαγιές, οι κατολισθήσεις, η ξηρασία, τα κύματα καύσωνα και οι πλημμύρες, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην πρόληψη και στη λήψη μέτρων ετοιμότητας, επέμβασης και αποκατάστασης. Ο χωροταξικός σχεδιασμός και ο σχεδιασμός χρήσεων γης θα πρέπει να προσαρμοσθεί στα νέα δεδομένα. Επίσης, τα υφιστάμενα μέσα διαχείρισης των κινδύνων θα πρέπει να ενισχυθούν περαιτέρω, ενώ θα ήταν σκόπιμο να αναπτυχθούν και νέα, όπως η χαρτογράφηση των ευάλωτων περιοχών με κριτήριο τα είδη των επιπτώσεων, η ανάπτυξη μεθόδων και μοντέλων εκτίμησης και πρόβλεψης των κινδύνων και η δορυφορική και επίγεια παρατήρηση για την υποστήριξη τεχνολογιών διαχείρισης κινδύνου. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στις περιοχές της χώρας μας που αναμένεται ότι θα πληγούν από την άνοδο της στάθμης της θάλασσας.

Τέλος, οι στρατηγικές προσαρμογής θα πρέπει, πέραν την ενεργειακής, να άπτονται και της οικονομικής και της κοινωνικής διάστασης της κλιματικής αλλαγής.

Ειδικότερα, θα πρέπει:

- να αναλυθεί η κοινωνική πτυχή της κλιματικής αλλαγής, να μελετηθούν και να εξειδικευθούν οι επιπτώσεις των πολιτικών για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής στην απασχόληση,
- να ληφθούν μέτρα για τη δημιουργία απασχόλησης προς αντιστάθμιση των θέσεων εργασίας που χάνονται στο πλαίσιο της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και
- να μελετηθούν επιτυχημένες πρακτικές που έχουν εφαρμοσθεί σε άλλες χώρες.

Ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί στις στρατηγικές προσαρμογής αναφορικά με τα οικονομικά ασθενέστερα στρώματα της κοινωνίας τα οποία θα είναι και τα πλέον ευάλωτα στις αλλαγές.

Για όλα τα παραπάνω πεδία μέτρων προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, οι δράσεις θα πρέπει να διαρθρώνονται τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

14. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

α) Η υφιστάμενη κατάσταση

Το φυσικό περιβάλλον της χώρας μας χαρακτηρίζεται από μεγάλη βιοποικιλότητα. Η κατάσταση των βιοτόπων, της χλωρίδας και πανίδας και γενικότερα του οικολογικού πλούτου της ελληνικής φύσης έχει παραμείνει ακόμα πολύ καλή σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Ωστόσο, οι τάσεις υποβάθμισης είναι ισχυρές και το ποσοστό των απειλούμενων βιοτόπων αυξάνει με γρήγορους ρυθμούς. Η επικινδυνότητα αυξάνει από τη μικρή κλίμακα των ελληνικών οικοσυστημάτων που τα καθιστά ιδιαίτερα ευαίσθητα και τρωτά στις πιέσεις.

Η Ελλάδα επίσης είναι μια χώρα με σημαντική δασοκάλυψη. Το μέλλον όμως των ελληνικών δασών διαγράφεται δυσοίωνο εξαιτίας της προβλεπόμενης κλιματικής μεταβολής και της υποβάθμισης που έχουν υποστεί λόγω της μακρόχρονης κακομεταχείρισης (υπερβόσκηση, νομαδική καλλιέργεια, υλοτομίες). Ως παράγων υποβάθμισης έρχονται να προστεθούν τα τελευταία 25 χρόνια και οι δασικές πυρκαγιές οι περισσότερες των οποίων είναι εμπρησμοί με στόχο την οικοπεδοποίηση ή τη χρήση της δασικής γης για βόσκηση.

Σημαντικά προβλήματα στους υδατικούς πόρους έχει συσσωρεύσει η απουσία ολοκληρωμένης πολιτικής για τη διαχείριση τους. Τα προβλήματα αυτά εκδηλώνονται κατά προτεραιότητα στις πιο ευάλωτες, από την άποψη του υδατικού ισοζυγίου, περιοχές όπως είναι τα νησιά, οι παράκτιοι υγρότοποι και υδροφορείς, καθώς και οι περιοχές μεγάλης αστικής, τουριστικής και αγροτικής ανάπτυξης. Αυτό βεβαίως δε σημαίνει ότι και στην υπόλοιπη Ελλάδα οι επιπτώσεις της κακής διαχείρισης του νερού θα αργήσουν να εμφανιστούν.

Έντονες πιέσεις δέχεται επίσης και η ελληνική παράκτια ζώνη. Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού και των οικονομικών δραστηριοτήτων της χώρας μας βρίσκονται εγκατεστημένες κατά μήκος των ακτών και συχνά σχετίζονται με χρήσεις του παράκτιου περιβάλλοντος. Μέχρι σήμερα η διαχείριση των παράκτιων πόρων στηρίζεται σε χωρικές και τομεακές πολιτικές που αφορούν αποσπασματικά την αστική ανάπτυξη, τον τουρισμό, τη βιομηχανία, τη γεωργία και το περιβάλλον χωρίς να υπάρχει ενιαίο νομικό πλαίσιο για την ολοκληρωμένη (βιώσιμη) ανάπτυξη της παράκτιας ζώνης, παρά την ύπαρξη σχετικής νομοθεσίας. Βασικό επίσης πρόβλημα σε διοικητικό-οργανωτικό επίπεδο είναι η έλλειψη μηχανισμών συντονισμού των διάφορων φορέων που εμπλέκονται στη διαχείριση των παράκτιων πόρων.

Το ελληνικό τοπίο κατά την μεταπολεμική περίοδο έχει υποστεί έντονες αλλοιώσεις από την άναρχη και σε πολλές περιπτώσεις αυθαίρετη δόμηση, από την κατασκευή μεγάλων έργων υπερτοπικών υποδομών και από την εντατική γεωργία. Στο σύνολο τους οι προαναφερόμενες πιέσεις έχουν οδηγήσει σε λιγότερο ή περισσότερο έντονη υποβάθμιση εκτεταμένα τμήματα του ελληνικού τοπίου, με αρνητικές επιπτώσεις και στον πολιτιστικό ρόλο του, και στην ποιότητα ζωής, αλλά – σταδιακά – και στις οικονομικές δραστηριότητες για τις οποίες το τοπίο αποτελεί αναπτυξιακό πόρο (ήδη στον τουρισμό, μελλοντικά στην υπό ανάπτυξη τουριστική κατοικία).

Τέλος, σημαντικές πιέσεις από τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες και κυρίως από την ανθρωπογενή ρύπανση μαζί με τα υδάτινα συστήματα δέχεται και το έδαφος. Η πίεση αυτή είναι μεγαλύτερη γύρω από τις μεγάλες οικιστικές περιοχές, γεγονός που επιβεβαιώνεται από τα στοιχεία που δεικνύουν ότι το 50% περίπου από τα αστικά (οικιακά) απορρίμματα παράγεται στο λεκανοπέδιο της Αττικής. Το 70% των αστικών λυμάτων που χύνονται στις θάλασσες της χώρας είναι ακατέργαστα καθώς πολλές από τις εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων που έχουν κατασκευαστεί παραμένουν ανενεργές. Σύμφωνα με το ΥΠΕΧΩΔΕ έχουν προγραμματιστεί 161 επιπλέον βιολογικοί καθαρισμοί για την περίοδο 2007-2013, όμως η κατασκευή τους προσκρούει σε τοπικά συμφέροντα επιβραδύνοντας τον ρυθμό δημιουργίας τους. Επιπλέον, στην Ελλάδα παράγονται ετησίως περίπου 330.000 τόνοι επικίνδυνων αποβλήτων, σημαντικές ποσότητες των οποίων παραμένουν αποθηκευμένες, κυρίως στους χώρους παραγωγής τους, γεγονός που εγκυμονεί εν δυνάμει κινδύνους.

β) Οι θέσεις

Η ανάπτυξη και η εφαρμογή μίας ολοκληρωμένης περιβαλλοντικής πολιτικής με κύριο στόχο όχι απλώς την προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος, αλλά και τη βέλτιστη αξιοποίηση της δομής και λειτουργίας του προς όφελος του ανθρώπου, αποτελεί άμεση προτεραιότητα. Βασικό χαρακτηριστικό μίας τέτοιας πολιτικής είναι η αναγνώριση της δυναμικής λειτουργίας των οικοσυστημάτων και η δυνατότητα αρμονικού συνδυασμού της περιβαλλοντικής προστασίας με την οικονομική ανάπτυξη.

Είναι επιτακτική ανάγκη η υιοθέτηση μιας σύγχρονης πολιτικής που θα εξασφαλίζει τόσο την προστασία των φυσικών οικοσυστημάτων, όσο και τη μελλοντική ανάπτυξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με βιώσιμο τρόπο. Έχει αποδειχτεί ότι η βιώσιμη διαχείριση του περιβάλλοντος δημιουργεί θέσεις εργασίας με κοινωνική και περιβαλλοντική προστιθέμενη αξία και χρονική διάρκεια. Η απουσία της περιβαλλοντικής διάστασης από τις αναπτυξιακές πολιτικές είναι εκείνη που οδηγεί σε παραγωγικές δραστηριότητες οικονομικά και περιβαλλοντικά προβληματικές.

Αποτελεί κοινή θέση ότι η πρόληψη είναι πάντα οικονομικότερη και αποτελεσματικότερη της θεραπείας. Η αποκατάσταση μιας υποβαθμισμένης περιοχής είναι εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση, και σε πολλές περιπτώσεις αδύνατη. Η μέχρι σήμερα απουσία ολοκληρωμένης πολιτικής για τη διαχείριση των φυσικών πόρων έχει συσσωρεύσει προβλήματα και αδιέξοδα τα οποία όμως πλέον θα πρέπει να αντιμετωπισθούν. Η αντιμετώπιση όμως των προβλημάτων του φυσικού περιβάλλοντος δεν είναι υπόθεση μόνο της κεντρικής διοίκησης, αλλά και της ευαισθητοποίησης και ενεργού συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας. Είναι γνωστό ότι το κράτος, λόγω πελατειακών σχέσεων και άλλων σχετικών προβλημάτων, δεν τολμά να παρέμβει αποφασιστικά αλλά προτιμά ημίμετρα που στρεβλώνουν ακόμα περισσότερο μία προβληματική κατάσταση. Από την άλλη πλευρά, η άγνοια, οι προκαταλήψεις και η δυσπιστία των πολιτών προς τις κρατικές παρεμβάσεις αποτελούν ουσιαστικά εμπόδια σε μία πορεία αειφόρου ανάπτυξης.

Η πολιτική προστασίας και βιώσιμης διαχείρισης των φυσικών πόρων πρέπει να συνοδεύεται από την ευαισθητοποίηση, την ενημέρωση και την ενεργοποίηση των πολιτών. Είναι υπόθεση όλων να συμμετάσχουν από κοινού με την κεντρική διοίκηση στη διαμόρφωση και την εφαρμογή μιας πολιτικής βιώσιμης διαχείρισης των φυσικών πόρων. Η πολιτική αυτή πρέπει να στοχεύει στην προστασία των υφιστάμενων πόρων, στην προσαρμογή των υπάρχουσών οικονομικών δραστηριοτήτων και στην επιλογή νέων που θα λαμβάνουν υπόψη και θα ενσωματώνουν την περιβαλλοντική και την αναπτυξιακή διάσταση.

γ) Οι προτάσεις

Οι μηχανισμοί και δράσεις οριζόντιου χαρακτήρα—που αφορούν δηλ. περισσότερες της μιας συνιστώσες της πολιτικής προστασίας της φύσης—θα πρέπει να επικεντρωθούν:

- στο δραστικό περιορισμό του καθεστώτος της νόμιμης εκτός σχεδίου δόμησης. Αφορά σχεδόν όλο το φάσμα της προστασίας της φύσης: βιοποικιλότητα, τοπίο, αντιμετώπιση ρύπανσης εδάφους, νερών και αέρα,
- στη δημιουργία αποτελεσματικού μηχανισμού αντιμετώπισης (παρακολούθηση, πρόληψη, καταστολή) της αυθαίρετης δόμησης,
- στην προώθηση του σχεδιασμού χρήσεων γης στον εξωαστικό χώρο, και
- στη λειτουργία Παρατηρητηρίου Περιβάλλοντος, με την ολοκλήρωση των διαφόρων (επιμέρους) συστημάτων περιβαλλοντικών πληροφοριών και τη δημιουργία μηχανισμού συνεχούς ενημέρωσης.

Επίσης σημαντικός είναι ο ρόλος στον τομέα του περιβάλλοντος του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδιασμού. Οι βασικές προτεραιότητες ενός βιώσιμου χωροταξικού σχεδιασμού πρέπει να είναι η αποκατάσταση των περιβαλλοντικών καταστροφών από την άναρχη ανάπτυξη (εξυγίανση ακτών, μεταφορά βιομηχανιών κ.λ.π.), η απόλυτη προστασία του συνόλου των στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς, η διαφύλαξη του συνόλου του φυσικού κεφαλαίου και της γεωργικής γης, η μη καταστρατήγηση του άρθρου 24 του Συντάγματος, η κατάρτιση βιώσιμης ενεργειακής πολιτικής, καθώς επίσης και η ενσωμάτωση του κριτηρίου της περιβαλλοντικής προστασίας σε όλες τις δημόσιες πολιτικές.

Αναφορικά με εξειδικευμένες δράσεις στους διάφορους επιμέρους τομείς του φυσικού περιβάλλοντος, στις αναλυτικές προτάσεις συγκαταλέγονται:

- α) η ενίσχυση της προστασίας των περιοχών του δικτύου Natura 2000 αλλά και άλλων περιοχών και ζωνών περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, με τη χρήση σχεδιαστικών εργαλείων (Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη, Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια, Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης) τα οποία μέχρι σήμερα έχουν ελάχιστα αξιοποιηθεί στην χώρα μας. Υπό τις συνθήκες αυτές, η επιτάχυνση του σχεδιασμού χρήσεων γης στον εξωαστικό χώρο, και με υψηλή προτεραιότητα στις περιοχές του δικτύου Natura 2000, αποτελεί επείγουσα αναγκαιότητα, αν πράγματι το ελληνικό κράτος επιθυμεί η προστασία των περιοχών αυτών να μην παραμείνει πλασματική αλλά να αποκτήσει ουσιαστικό

χαρακτήρα. Η προώθηση του σχεδιασμού χρήσεων γης πρέπει να συνδυαστεί με τον άμεσο περιορισμό των δυνατοτήτων που παρέχει σήμερα η νομοθεσία περί εκτός σχεδίου δόμησης και με τη διαμόρφωση μιας αποτελεσματικής πολιτικής για την αντιμετώπιση της αυθαίρετης δόμησης.

- β) η αντιμετώπιση της υποβάθμισης των δασών με την ενίσχυση και αναβάθμιση της δασικής υπηρεσίας, τον κατάλληλο εξοπλισμό σε τεχνικά μέσα της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας και την θεσμοθέτηση ενιαίας ευθύνης (πρόληψη και καταστολή) για την πυροπροστασία. Επίσης, στην προσπάθεια αναβάθμισης πιστεύεται ότι θα συντελέσει θετικά η δημιουργία ανεξάρτητης διοικητικής δομής που θα έχει υπό την εποπτεία της την προστασία των δασικών οικοσυστημάτων και η διασφάλιση της αναγκαίας χρηματοδότησης για την σύσταση δασικών χαρτών και τη δημιουργία κατά τα πρότυπα του κτηματολογίου ενός οργανισμού για την σύνταξη του δασολογίου.
- γ) αναφορικά με τις δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα που επιβαρύνουν το φυσικό περιβάλλον, η νέα πραγματικότητα απαιτεί αγρότες με ευελιξία και υψηλό επίπεδο ενημέρωσης και εκπαίδευσης. Απαιτεί επίσης την ενίσχυση της στροφής προς οικολογικότερους τρόπους εκμετάλλευσης, όπως η βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία, την προώθηση του θεσμού των μεγάλων περιοχών οικοανάπτυξης και την εφαρμογή αυστηρότερων ελέγχων για την αγροτική δραστηριότητα (λιπάσματα, υπερβόσκηση, φυτοφάρμακα κ.α.).
- δ) στον τομέα των υδατικών πόρων κρίνεται επιτακτικό να ξεκινήσει μια συστηματική ενημέρωση του κοινού για την ανάγκη εξοικονόμησης νερού ύδρευσης σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Πρέπει ακόμη να υπάρξει άμεσα μια συστηματική και συντονισμένη προσπάθεια συντήρησης και βελτίωσης της λειτουργίας των δικτύων ύδρευσης από τις Δημόσιες Επιχειρήσεις Ύδρευσης και Αποχέτευσης, ώστε να περιορισθούν οι απώλειες νερού ύδρευσης που σε πολλές πόλεις φτάνει ακόμα και το 40-60% του καταναλισκόμενου νερού.
- ε) μεταξύ των άμεσων προτεραιοτήτων της εθνικής πολιτικής για το θαλάσσιο περιβάλλον προτείνεται να συμπεριληφθούν δράσεις ενίσχυσης σε ανθρώπινο δυναμικό και μέσα των φορέων πρόληψης και αντιμετώπισης της θαλάσσιας ρύπανσης, δημιουργίας στα λιμάνια υποδομών υποδοχής των καταλοίπων που παράγονται στα πλοία καθώς και εξάλειψης των καταστρεπτικών πρακτικών της αλιευτικής δραστηριότητας (υπεραλίευση, χρήση δυναμίτη ή χημικών, απορρίμματα, απόβλητα, πετρελαιοειδή, καταστροφή ψαρότοπων, κ.λ.π.)

Θέματα επίσης προτεραιότητας για τον ελληνικό παράκτιο χώρο που επηρεάζει άμεσα το θαλάσσιο περιβάλλον είναι ο τερματισμός της αυθαίρετης δόμησης και κατάληψης των ακτών, των μπαζωμάτων, της μετατροπής τους σε αποδέκτες λυμάτων, απορριμμάτων και αποβλήτων, καθώς και η περιβαλλοντική διαχείριση των δεκάδων μεγάλων και μεσαίας κλίμακας λιμανιών.

στ) η διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας του εδάφους καθιστά αναγκαία τη δημιουργία συστήματος λεπτομερούς καταγραφής και παρακολούθησης της ποιότητας του, καθώς και τη λήψη μέτρων άμεσης αποκατάστασης αναλόγως του βαθμού υποβάθμισης π.χ. έργα προστασίας και διευθέτησης λεκανών απορροής. Ένα επίσης σημαντικό πρόβλημα το οποίο θα πρέπει να αντιμετωπισθεί με τρόπο ώστε να ικανοποιούνται πλήρως οι απαιτήσεις της κοινοτικής και εθνικής νομοθεσίας, είναι η αποκατάσταση των Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων (ΧΑΔΑ) με αυστηρές προδιαγραφές.

ζ) η συντήρηση του φυσικού και πολιτιστικού τοπίου απαιτεί πρώτιστα τη διαμόρφωση μιας συνεκτικής και σαφούς πολιτικής τοπίου. Στην κατεύθυνση αναβάθμισης σημαντικό ρόλο επίσης ενέχουν τόσο ο δραστικός περιορισμός του καθεστώτος της νόμιμης εκτός σχεδίου δόμησης και η δημιουργία αποτελεσματικού μηχανισμού αντιμετώπισης (παρακολούθηση, πρόληψη, καταστολή) της αυθαίρετης δόμησης, όσο και η προώθηση του σχεδιασμού χρήσεων γης στον εξωαστικό χώρο. Τέλος, απαραίτητη κρίνεται η ενσωμάτωση των αρχών της πολιτικής τοπίου σε όλα τα σχέδια χωροταξικού χαρακτήρα (Γενικό, Ειδικά και Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης) καθώς και η αλλαγή της υπάρχουσας προτεραιότητας προστασίας της φύσης με μετακίνηση της έμφασης από τις περιοχές Natura 2000 (βιοποικιλότητα) σε περιοχές με σημαντικά τοπία (αισθητικό, πολιτιστικό, οικολογικό και οικοτουριστικό ενδιαφέρον).

η) η ολοκληρωμένη στρατηγική αντιμετώπισης του προβλήματος διαχείρισης των αποβλήτων απαιτεί να επιταχυνθεί η ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με τα βιομηχανικά απόβλητα. Μεταξύ των σημαντικών ζητημάτων τα οποία θα πρέπει να προωθηθούν είναι η πρόληψη της δημιουργίας αποβλήτων, η βελτίωση της αγοράς της ανακύκλωσης με τη θέσπιση περιβαλλοντικών προτύπων, που θα προσδιορίζουν τους όρους με βάση τους οποίους ορισμένα ανακυκλωμένα απόβλητα δεν θεωρούνται πλέον απόβλητα, καθώς και η δημιουργία βάσης δεδομένων με όλες εκείνες τις παραγωγικές διαδικασίες που είναι ικανές να αξιοποιήσουν απόβλητα καθώς επίσης και το είδος και η ποσότητα των αποβλήτων που εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή. Επιπλέον, είναι άμεση η ανάγκη προώθησης των σχεδιαστικών ρυθμίσεων ή / και υποδομών, όπως π.χ. αυτών που αποτελούν προϋπόθεση της διάθεσης και διαχείρισης στερεών βιομηχανικών αποβλήτων, που αποτελούν προϋπόθεση της χωροθέτησης ή / και της λειτουργίας διαφόρων κατηγοριών επιχειρήσεων.

Όσον αφορά στην ολοκληρωμένη διαχείριση των αστικών στερεών αποβλήτων, αυτή πρέπει να στοχεύει κυρίως στο μηδενισμό της ποσότητας των άχρηστων αποβλήτων («σκουπίδια») και στη μέγιστη αξιοποίησή τους ως πρώτη ύλη ή ως πηγή ενέργειας. Επομένως οι επιθυμητές δράσεις οφείλουν να επικεντρωθούν στη δημιουργία επαρκών υποδομών στις πόλεις που θα διευκολύνουν τον πολίτη στην προσπάθεια ανακύκλωσης, στην υποστήριξη της διαλογής στην πηγή, καθώς και στην υποστήριξη των διαδικασιών κομποστοποίησης (οικιακής ή κεντρικής) του ζυμώσιμου μέρους των απορριμμάτων.

15. ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ - ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

α) Η υφιστάμενη κατάσταση

Το περιβάλλον, στο οποίο καλείται να προσαρμοστεί και να αναπτυχθεί ο αγροτικός τομέας της χώρας, χαρακτηρίζεται ως εξαιρετικά ευμετάβλητο. Στο διεθνή χώρο και ιδιαίτερα στις διεθνείς σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαγράφονται σημαντικές εξελίξεις που έχουν επηρεάσει, και αναμένεται να επηρεάσουν και στο μέλλον, τον τρόπο και τα μέσα με τα οποία η ΕΕ στηρίζει τη γεωργία της.

Σε εγχώριο επίπεδο, οι εξελίξεις δείχνουν επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας και εμμονή σε συσσωρευμένα προβλήματα και αδυναμίες. Ειδικά τα τελευταία χρόνια, ο αγροτικός τομέας βρίσκεται σε συνεχή συρρίκνωση, το έλλειμμα του εμπορικού αγροτικού ισοζυγίου αυξάνεται, ανοίγει η ψαλίδα μεταξύ τιμών παραγωγού και καταναλωτή και το αγροτικό εισόδημα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις κοινοτικές επιδοτήσεις.

Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι ο αγροτικός τομέας οφείλει έγκαιρα να αντιμετωπίσει και τις νέες προκλήσεις, που αφορούν στις κλιματικές αλλαγές, στη βιοενέργεια και στη διαχείριση του υδατικού ισοζυγίου. Τα θέματα αυτά υπαγορεύουν την ανάγκη να δοθεί μέγιστη προτεραιότητα σε πολιτικές επιλογές που συνδέονται με αποτελεσματικά μέτρα και δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, για τη διατήρηση του υδατικού ισοζυγίου, για την αντιμετώπιση των απειλών της λειψυδρίας και για την αντιμετώπιση της επιδείνωσης των κλιματικών συνθηκών. Οι απαιτήσεις αυτές αποκτούν ευρύτερη διάσταση, αν εκτιμηθεί ότι στο άμεσο μέλλον αναμένεται σημαντική αύξηση της ζήτησης τροφίμων και περιορισμός των διαθέσιμων καλλιεργούμενων εκτάσεων, με αποτέλεσμα να τίθενται ζητήματα διατροφικής ασφάλειας και παραγωγικής ικανότητας της ευρωπαϊκής και της εγχώριας γεωργίας για τη σταθερή και ασφαλή προμήθεια τροφίμων.

Οι εξελίξεις αυτές θέτουν ως ζήτημα πρώτης προτεραιότητας τη συμβολή της γεωργίας στη ζήτηση τροφίμων και υπαγορεύουν τον προσανατολισμό της προς ένα αμιγώς διατροφικό και βιώσιμο παραγωγικό σύστημα, για ένα επαρκές βάθος χρόνου. Με αυτή την προσέγγιση, η οργάνωση και η ανάπτυξη του αγροτικού χώρου, που αποτελεί το συντριπτικό ποσοστό του χερσαίου εθνικού χώρου, οφείλει πάνω απ' όλα να βασιστεί σε πολιτικές που στοχεύουν στη διατήρηση της αγροτικής γης και στην περιβαλλοντική της προστασία ως σπάνιου, πολύτιμου αγαθού. Στη διασφάλιση του περιβαλλοντικού της χαρακτήρα από την πίεση αλλαγών χρήσης, συνδεδεμένη οπωσδήποτε με τη θεσμική κατοχύρωση και την απόλυτη προστασία της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας.

Οι επισημάνσεις αυτές προσδιορίζουν την κατάσταση στην οποία βρίσκεται σήμερα ο αγροτικός τομέας καθώς και το μέγεθος και την πολυπλοκότητα των προκλήσεων και απαιτήσεων που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Ταυτόχρονα, προϋποθέτουν τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου πλαισίου πολιτικών, με σαφείς στόχους και προτεραιότητες, που συμπληρώνουν την προσαρμογή στο απαιτητικό περιβάλλον της νέας ΚΑΠ, που αξιοποιούν τα συγκριτικά πλεονε-

κτήματα του πρωτογενούς τομέα, που ανταποκρίνονται στις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που δημιουργούνται.

Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί κατά προτεραιότητα το τεράστιο έλλειμμα πληροφόρησης, ενημέρωσης και εκπαίδευσης του αγροτικού πληθυσμού, οι ελλείψεις δομές και υποδομές στον πρωτογενή τομέα, οι ανεπάρκειες στην οργάνωση της προσφοράς, η αδυναμία προσανατολισμού της αγροτικής παραγωγής στις απαιτήσεις της αγοράς.

Στόχος πρέπει να είναι η δημιουργία ενός βιώσιμου και ανταγωνιστικού συστήματος γεωργίας και διατροφικών προϊόντων, που έχει σαφή προσανατολισμό προς την αγορά, που αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην παραγωγή προϊόντων διατροφικής ποιότητας και ασφάλειας, ικανό να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των καταναλωτών, που διαχειρίζεται φιλικά το περιβάλλον και συμβάλλει στην ανάπτυξη της υπαίθρου με σκοπό τη διατήρηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, αλλά και την ανάδειξη ενός ευρέως φάσματος δραστηριοτήτων σε αγροτικές μειονεκτικές, ορεινές και νησιωτικές περιοχές.

β) Οι θέσεις

Τα θέματα που συνθέτουν την εικόνα του αγροτικού τομέα οδηγούν στη συρρίκνωση του απασχολούμενου αγροτικού δυναμικού και στην έξοδο όχι μόνο από τον αγροτικό τομέα, αλλά και γενικότερα από τον αγροτικό χώρο. Η εγκατάλειψη και ερήμωση της υπαίθρου αποτελεί σύνθετο πρόβλημα με κοινωνικές, οικονομικές και κοινωνικές παραμέτρους που επηρεάζουν δυσμενώς όλους τους τομείς της οικονομίας, τις αγροτικές περιοχές, αλλά και τη χώρα συνολικά.

Στο πλαίσιο αυτό, η στήριξη του αγροτικού τομέα αποτελεί ισχυρή παράμετρο διατήρησης της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής μεγάλων περιοχών της χώρας και αποτελεί επιλογή αποφασιστικής σημασίας για την περιφερειακή ανάπτυξη.

Οι τρεις κυρίαρχες προτεραιότητες για τον αγροτικό τομέα πρέπει να είναι:

- η υιοθέτηση δέσμης αναπτυξιακών μέτρων, στο πλαίσιο μιας στρατηγικής ολοκληρωμένης ανάπτυξης του αγροτικού χώρου που λειτουργεί συμπληρωματικά στην ΚΑΠ
- η ορθολογική διαχείριση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, κατά τη διαδικασία παραγωγής αγροτικών προϊόντων
- η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών προϊόντων από την πρωτογενή παραγωγή, έως και τα τελικά αγρο-διατροφικά προϊόντα.

Απαιτείται ο σχεδιασμός μίας πολιτικής Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου, η οποία θα αφορά σε όλο το πλέγμα των λειτουργιών που αναπτύσσονται στις αγροτικές περιοχές (παραγωγικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτιστικές) και θα στοχεύει στην αναβάθμιση του επιπέδου ζωής και στην αναστροφή της εγκατάλειψης της υπαίθρου.

Απαιτούνται κίνητρα για να μείνουν οι νέοι άνθρωποι στον τόπο τους και αυτό σημαίνει καλύτερο επίπεδο εκπαίδευσης και επαγγελματικής ειδίκευσης, καλύτερο επίπεδο υγειονομικής

περίθαλψης, πραγματική και ουσιαστική πολιτιστική ανάπτυξη και, κυρίως, δυνατότητες απασχόλησης για να ζήσει ο κάτοικος της περιφέρειας μια αξιοπρεπή ζωή.

Επιπλέον, κρίσιμο θέμα το οποίο σχετίζεται με την κατάσταση του αγροτικού χώρου είναι διασφάλιση μιας αειφόρου γεωργίας που θα παράγει ασφαλή προϊόντα υψηλής ποιότητας, τα οποία θα ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των καταναλωτών, με σεβασμό στο περιβάλλον και διαφύλαξη της ζωτικότητας του αγροτικού χώρου.

γ) Οι προτάσεις

Ως προς την ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη:

1. Με δεδομένη την ποικιλομορφία του ελληνικού αγροτικού χώρου, θα πρέπει να εξετασθούν οι διαφοροποιήσεις ανά τύπο αγροτικής περιοχής (δυναμικές, ορεινές, προβληματικές, νησιωτικές και τουριστικές) προκειμένου να φανούν καθαρότερα τα προβλήματα του ελληνικού αγροτικού χώρου και να σκιαγραφηθεί διαφοροποιημένη, κατά περίπτωση, στρατηγική ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης. Ειδικότερα:

Στις δυναμικές αγροτικές περιοχές, η στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης πρέπει να περιλαμβάνει κίνητρα για διεύρυνση των εκμεταλλεύσεων, σαφείς κατευθύνσεις για νέου τύπου καλλιέργειες, ανάπτυξη παραγωγής αγροτικών προϊόντων για διατροφική χρήση, αρδευτικά έργα εξοικονόμησης νερού και αποκατάστασης των υπογείων υδάτων. Επιπλέον, ενίσχυση του εκσυγχρονισμού βιομηχανιών επεξεργασίας των αγροτικών προϊόντων και δημιουργία νέων, καθετοποίηση παραγωγής και προώθηση και εμπορία αγροτικών προϊόντων.

Στις ορεινές αγροτικές περιοχές, τα σχετικά μέτρα ανάπτυξης πρέπει να περιλαμβάνουν ενισχύσεις για τη βελτίωση της ποιότητας των αγροτικών προϊόντων και για την επεξεργασία τους μέσα στην περιοχή με παραδοσιακές μεθόδους και τεχνικές, κίνητρα για τη δημιουργία βιοτεχνιών. Επίσης, δημιουργία ορεινών καταφυγίων, ανάπτυξη τουριστικών καταλυμάτων και αξιοποίηση του δασικού πλούτου για οικονομικούς και ψυχαγωγικούς σκοπούς.

Στις προβληματικές αγροτικές περιοχές χρειάζεται μία στρατηγική ανάλογη με αυτή στις δυναμικές περιοχές, σε συνδυασμό με μέτρα ενδυνάμωσης της ποιοτικής παραδοσιακής ιδιαίτερης και μη ανταγωνιστικής περιοχής, όπως στην περίπτωση των ορεινών περιοχών.

Στις νησιωτικές αγροτικές περιοχές, η στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης πρέπει να στοχεύει στη διευκόλυνση των μεταφορών και στη μείωση του κόστους των νησιωτικών προϊόντων, στη διαφήμιση και προώθηση τους, στην προστασία των σπάνιων πόρων και της εύθραυστης οικολογικής ισορροπίας των περισσότερων νησιών, στην ενθάρρυνση της ορθολογικής αλιευτικής δραστηριότητας και στην αξιοποίηση του θαλάσσιου πλούτου και για τουριστικούς σκοπούς

Τέλος στις *τουριστικές αγροτικές περιοχές*, η στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης πρέπει να περιλαμβάνει κίνητρα και προϋποθέσεις για την ανάπτυξη πραγματικών αγροτουριστικών δραστηριοτήτων που θα αποτρέψουν την εγκατάλειψη της γεωργίας και θα ενθαρρύνουν την παραγωγική αξιοποίηση των αγροτικών πόρων των περιοχών αυτών.

2. Η γεωργία της χώρας μας έχει τα χαρακτηριστικά που συνηγορούν προς τη στροφή της αγροτικής παραγωγής στην προσφορά προϊόντων ποιότητας. Πέρα από την παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων, κυρίως μέσα από τις μεγάλες εκμεταλλεύσεις, βασικός στόχος της χώρας θα πρέπει να είναι η ανάδειξη της ποιότητας των παραγομένων προϊόντων, δίνοντας έμφαση στην παραγωγή διατροφικών παραδοσιακών και βιολογικών προϊόντων.
3. Στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης, η έμφαση στην αναπτυξιακή παρέμβαση πρέπει να δίνεται στο σύνολο των παραγόντων της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας οι οποίοι μπορούν να συμβάλλουν στην αναπτυξιακή διαδικασία.
4. Στη μείωση του «πληθυσμιακού ελλείμματος» των αγροτικών περιοχών θα συμβάλει η ενίσχυση του ρόλου της πολυαπασχόλησης. Στόχος των αναπτυξιακών παρεμβάσεων πρέπει να είναι η δημιουργία θέσεων απασχόλησης, όχι αποκλειστικά στη γεωργία, αλλά και σε άλλες δραστηριότητες, όπως, για παράδειγμα, ενθάρρυνση σε πρωτοβουλίες των αγροτών και των αγροτικών συνεταιρισμών να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στο χώρο του τουρισμού και της επεξεργασίας των αγροτικών προϊόντων.
5. Χρειάζονται ειδικά προγράμματα για τις γυναίκες, ώστε να διασφαλιστεί η παραμονή τους στην ύπαιθρο. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να ενισχυθούν οι γυναικείοι συνεταιρισμοί και οι ενώσεις που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο δίδοντας τη δυνατότητα απασχόλησης στην παραγωγή, εμπορία και προβολή προϊόντων που συνδέονται με την τοπική παράδοση και καλλιέργεια.
6. Απαιτείται εκσυγχρονισμός του συστήματος αγροτικής έρευνας το οποίο θα πρέπει να στραφεί προς την εξυπηρέτηση των αναγκών της αγροτικής παραγωγής, της μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και της διαχείρισης του αγροτικού περιβάλλοντος.
7. Κρίνεται αναγκαίος ο εκ νέου σχεδιασμός της βιολογικής γεωργίας - και κτηνοτροφίας, με αποκεντρωμένες, ευέλικτες και αποτελεσματικές διαδικασίες, αλλά κυρίως με τον σαφή προσανατολισμό σε αμιγώς διατροφικά τελικά προϊόντα, με στόχο τη διείσδυσή τους στην αγορά, αξιοποιώντας τις δυνατότητες της συμβολαιακής γεωργίας. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να καλύπτεται το κόστος αποζημίωσης των παραγωγών για την απώλεια εισοδήματος από τη μείωση της παραγωγής, αλλά και το κόστος ελέγχου και πιστοποίησης. Μία ουσιαστική βελτίωση της δημόσιας δαπάνης στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 για τη στήριξη της βιολογικής γεωργίας, θα μπορούσε να αποτελέσει το έναυσμα δημιουργίας πολλών νέων θέσεων εργασίας στην αγροτική οικονομία, ενισχύοντας παράλληλα την ταυτότητα των εγχώριων προϊόντων, αλλά και την εξωστρέφεια του τομέα.

8. Με στόχο την ορθολογική αξιοποίηση των υδάτινων πόρων πρέπει να βελτιωθούν οι συνθήκες και η αποδοτικότητα των συστημάτων άρδευσης (Βλ. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ).
9. Εξάλειψη διοικητικών εμποδίων στην ανταγωνιστική λειτουργία των κεντρικών αγορών.
10. Ενεργή υποστήριξη δημιουργίας υποδομών από συνεταιρισμούς για τη διάθεση και διανομή συγκεκριμένων προϊόντων.

Ως προς την αγροτική εκπαίδευση:

1. Το έλλειμμα της πληροφόρησης, της κατάρτισης και της τεχνικής καθοδήγησης των αγροτών στη χώρα είναι ιδιαίτερα μεγάλο, και συνεπώς υπάρχει η ανάγκη ανάλογων και ευρύτατων εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών. Η αγροτική εκπαίδευση, η οποία θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις ιδιαιτερότητες του αγροτικού πληθυσμού (πχ. νέοι, γυναίκες, ηλικιωμένοι), οφείλει να διαθέτει έναν ολοκληρωμένο χαρακτήρα και να υποστηρίζεται από αλληλοσυμπληρούμενες δράσεις πληροφόρησης, κατάρτισης, συμβουλευτικής και τεχνικής υποστήριξης. Οι δράσεις αυτές πρέπει προγραμματίζονται και να συντονίζονται σε κεντρικό επίπεδο, αλλά να παρέχονται σε αποκεντρωμένη βάση, ώστε να έχει κάθε αγρότης άμεση πρόσβαση στην πληροφόρηση, στην κατάρτιση και στη συμβουλευτική.
2. Η επαγγελματική αγροτική εκπαίδευση στη χώρα μας πρέπει να εξοπλίζει τον αγρότη, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις σύγχρονες απαιτήσεις και να μην περιορίζεται στην παροχή μονοσήμαντων γεωτεχνικών γνώσεων. Επιπλέον, τα εκπαιδευτικά προγράμματα πρέπει να ενσωματώνουν γνώσεις προστασίας και διαφύλαξης του περιβάλλοντος, δεδομένου ότι ο αγρότης είναι και πρέπει να είναι ο βασικός θεματοφύλακας του περιβάλλοντος της υπαίθρου.
3. Στο ζήτημα της αξιολόγησης της παρεχόμενης εκπαίδευσης, θα πρέπει, μέσα από έναν από διεξοδικό διάλογο όλων των εμπλεκόμενων φορέων, να καθιερωθεί ένα αξιόπιστο σύστημα συνεχούς αξιολόγησης των παρεχόμενων γνώσεων, του εκπαιδευτικού προσωπικού και της λειτουργίας του συστήματος, ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητά του και η κάλυψη των πραγματικών αναγκών εκπαίδευσης του αγροτικού κόσμου.

Ως προς τη διασφάλιση μιας βιώσιμης γεωργίας και της ασφάλειας των τροφίμων:

Με στόχο τη διασφάλιση μιας αειφόρου γεωργίας η οποία θα παράγει ασφαλή προϊόντα υψηλής ποιότητας που θα ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των καταναλωτών, κρίνονται απαραίτητα:

1. Η ορθολογική χρήση των φυτοπροστατευτικών προϊόντων, των λιπασμάτων, του νερού και των συστημάτων άρδευσης, η εφαρμογή των προδιαγραφών υγιεινής διαβίωσης και ορθής διατροφής των ζώων με μεθόδους φιλικές προς το περιβάλλον
2. Η ανάπτυξη συστημάτων ολοκληρωμένης καταπολέμησης και διαχείρισης καλλιεργειών εφαρμόζοντας μέτρα πρόληψης, όπως αμειψισπορά, τήρηση φυτοϋγειονομικών κανόνων,

κατάλληλων καλλιεργητικών φροντίδων κ.λ.π., ήπια και βιολογικά μέσα καταπολέμησης των εχθρών και των ασθενειών, σύμφωνα και με τις πρόσφατες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις της αναθεώρησης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

3. Ο έλεγχος των υπολειμμάτων των φυτοπροστατευτικών προϊόντων, αλλά και των κτηνιατρικών φαρμάκων στα παραγόμενα προϊόντα, ώστε να διασφαλίζεται η προστασία του καταναλωτή, λαμβάνοντας υπόψη ότι η επίδραση τους στον οργανισμό και το περιβάλλον είναι αθροιστική.

Ως προς τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στον αγροτικό τομέα:

1. Στο θέμα των πολιτικών στήριξης της επιχειρηματικότητας στον αγροτικό τομέα, θα πρέπει να εγκαταλειφθεί η λογική της επιχορήγησης μεμονωμένων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που αφορούν σε έναν περιορισμένο αριθμό αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στον αγροτικό τομέα συνδέεται με τη στήριξη των πολύ μικρών, των μικρών και των μεσαίων επιχειρήσεων, ώστε να καταστούν φορείς καινοτομίας και επιχειρηματικής αντίληψης, έχοντας οπωσδήποτε δυναμική και ισχυρή σχέση με την πρωτογενή παραγωγή (νέοι αγρότες, κατά κύριο επάγγελμα αγρότες).

Είναι προφανές ότι απαιτείται ο σχεδιασμός ενός ολοκληρωμένου προγράμματος προώθησης της επιχειρηματικότητας των μικρομεσαίων συνεταιριστικών και ιδιωτικών αγροτικών επιχειρήσεων, σε ορισμένους σημαντικούς τομείς προτεραιότητας, στους οποίους περιλαμβάνονται οι νέες τεχνολογίες, η αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και αποβλήτων, αλλά και η παραγωγή καινοτόμων παραδοσιακών προϊόντων και προϊόντων βιολογικής γεωργίας.

2. Δημιουργία σύγχρονων και οργανωμένων, κλαδικών, πρωτοβάθμιων αγροτικών συνεταιρισμών, ικανών να αποτελέσουν το κύτταρο της ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα, με στόχο όχι μόνο τη μείωση του κόστους παραγωγής, αλλά κυρίως τη διάθεση στην αγορά αγροτικών-διατροφικών προϊόντων ποιότητας, καινοτομίας και διατροφικής αξίας, που παράγονται με φιλικές προς το περιβάλλον διαδικασίες, ικανές να εγγυηθούν την ποιότητα, την υγεία και την ασφάλεια των παραγόμενων τροφίμων.
3. Ανάδειξη της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων με την επέκταση της τυποποίησης και της πιστοποίησής τους, χρησιμοποιώντας καλά οργανωμένα συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης ή βιολογικής γεωργίας.
4. Εφαρμογή της συμβολαιακής γεωργίας, που στην ουσία περιλαμβάνει όλους τους κλάδους του αγροτικού τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία) με τη δημιουργία εγγυημένων συμβολαίων, που θα καλύπτουν πλήρως τους παραγωγούς, αλλά και όλους τους άλλους φορείς της εφοδιαστικής αλυσίδας, μέχρι τη διάθεση των προϊόντων στον τελικό καταναλωτή.

5. Δημιουργία δικτύου δομών ενθάρρυνσης της επιχειρηματικότητας, με δομές σε κάθε αγροτική περιφέρεια, για να παρέχουν πληροφόρηση σε επαγγελματίες αγρότες, σε συνεταιριστικές και ιδιωτικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις, χρήστες του δικτύου, σε ένα ευρύ πεδίο θεμάτων, όπως π.χ. οργάνωση και διοίκηση των εκμεταλλεύσεων, εκτίμηση του κόστους παραγωγής, υγιεινή και ασφάλεια των τροφίμων, πιστοποίηση, κατανόηση των μηχανισμών λειτουργίας της αγοράς και των απαιτήσεων των καταναλωτών, αλλά και σε θέματα συμβολαιακής γεωργίας, κατανόησης, οργάνωσης και διαχείρισης της εφοδιαστικής αλυσίδας, μάρκετινγκ αγροτικών προϊόντων και υλοποίησης επιχειρηματικών σχεδίων.

ΦΟΡΕΙΣ ΠΟΥ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (Ο.Κ.Ε.)

Α' ΟΜΑΔΑ

ΣΕΒ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΒΙΟΤΕΧΝΩΝ
ΕΜΠΟΡΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ (Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.)

ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ (Ε.Σ.Ε.Ε.)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ (Ε.Ε.Τ.)

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΞΕΝΟΔΟΧΩΝ (Π.Ο.Ξ.)

ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΦΟΠΛΙΣΤΩΝ (Ε.Ε.Ε.)

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ
ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ (Σ.Α.Τ.Ε.)

Β' ΟΜΑΔΑ

ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΡΓΑΤΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ (Γ.Σ.Ε.Ε.)

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΝΩΣΕΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ (Α.Δ.Ε.Δ.Υ.)

Γ' ΟΜΑΔΑ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΝΩΣΕΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ (ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.)

ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ (ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.)

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ (Δ.Σ.Α.)

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΙΑΤΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ (Π.Ι.Σ.)

ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ (Τ.Ε.Ε.)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ο.Ε.Ε.)

ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ (ΓΕΩ.Τ.Ε.Ε.)

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ (ΚΕ.Π.ΚΑ.)

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΔΗΜΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ (Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.)

ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Πολυζωγόπουλος Χρήστος

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ

Παπαντωνίου Κωνσταντίνος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ., Αντιπρόεδρος

Λιόλιος Νικόλαος
ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Στεφάνου Ιωάννης
ΣΕΒ

ΜΕΛΗ

Α' ΟΜΑΔΑ

Αρμενάκης Δημήτριος
Ε.Σ.Ε.Ε., Πρόεδρος

Ασημακόπουλος Δημήτριος
Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε., Πρόεδρος

Σκορίνης Νικόλαος
Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε., Γενικός Γραμματέας

Κυριαζής Χάρης
ΣΕΒ, Αντιπρόεδρος

Αλέπης Μιχάλης
Σ.Α.Τ.Ε., Αντιπρόεδρος

Ζούλοβιτς Ρίτα
Ε.Σ.Ε.Ε.

Τσατήρης Γεώργιος
Ε.Ε.Τ.

Αμβράζης Γεώργιος
Π.Ο.Ξ.

Αντζινάς Νικόλαος
Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Δεληγιάννης Φωκίων
ΣΕΒ

Κεφάλας Χαράλαμπος
Ε.Σ.Ε.Ε.

Λέντζος Δημήτριος
Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Μπαρδάνη Ρένα
ΣΕΒ

Χαντζαρίδης Κωνσταντίνος
Ε.Σ.Ε.Ε.

Χασιώτης Νικόλαος
Ε.Ε.Ε.

Β' ΟΜΑΔΑ

Παναγόπουλος Ιωάννης
Γ.Σ.Ε.Ε., Πρόεδρος

Πουπάκης Κωνσταντίνος
Γ.Σ.Ε.Ε., Γενικός Γραμματέας

Ηλιόπουλος Ηλίας
Α.Δ.Ε.Δ.Υ., Γενικός Γραμματέας

Βρεττάκος Ηλίας
Α.Δ.Ε.Δ.Υ., Αντιπρόεδρος

Γκουτζαμάνης Κωνσταντίνος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Λαναρά Ζωή
Γ.Σ.Ε.Ε.

Αποστολόπουλος Αναστάσιος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Βουλγαράκης Δημήτριος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Κουτσιμπογιώργος Γεώργιος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Λιονάκης Μανούσος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Ξενάκης Βασίλειος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Πεπόνης Μανώλης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Πολίτης Δημήτρης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Ταυρής Φίλιππος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Τούσης Αθανάσιος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Γ' ΟΜΑΔΑ

Γωνιωτάκης Γεώργιος
ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε., Πρόεδρος

Καραμίχας Τζανέτος
ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ., Πρόεδρος

Τσεμπερλίδης Νικόλαος
ΚΕ.Π.ΚΑ., Πρόεδρος

Γιαννόπουλος Παρασκευάς
Ο.Ε.Ε., Αντιπρόεδρος

Σωτηρακόπουλος Βασίλειος
Π.Ι.Σ.

Σωτηρίου Ιωάννης
Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Αλεξανδράκης Νικόλαος
ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Γαζή Γιώτα
Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Γαϊτανίδης Δημήτριος
ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Γιαννακόπουλος Βασίλειος
Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Δροσοπούλου Σοφία
Δ.Σ.Α.

Ηλιάδης Πέτρος
Τ.Ε.Ε.

Κουκουλάκης Ζαχαρίας
ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.

Λίτσος Φώτης
ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Μπέσης Κωνσταντίνος
ΓΕΩ.Τ.Ε.Ε.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Παπανίκος Γρηγόρης

